

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
TARPTAUTINĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS INSTITUTAS**

**URTĖ ŠIUPŠINSKAITĖ
TARPTAUTINĖS TEISĖS NUOLATINĖS MAGISTRANTŪROS STUDIJOS**

**INTERNETINIAI DELIKTAI TARPTAUTINĖJE PRIVATINĖJE
TEISĖJE**

Magistro baigiamasis darbas

**Darbo vadovė
Lekt. Katažyna Mikša**

Vilnius 2012

Turinys

Turinys	2
Ivadas	3
1. Deliktai ir tarptautinė privatinė teisė.....	7
1.1. Deliktai ir deliktinė atsakomybė	7
1.2. Deliktai tarptautinėje privatinėje teisėje	10
1.3. Teisės aktai, reglamentuojantys deliktams taikytinos teisės ir jurisdikcijos taisykles	13
2. Jurisdikcijų kolizijos sprendžiant internetinių deliktų ginčus	18
2.1. Briuselio I reglamento nuostatos taikomos internetiniams deliktams.....	20
2.2. Teritorialumo principas internetinėje erdvėje - minimalus internetinės svetainės kontaktas su valstybe	22
2.3. Bendros ir specialios jurisdikcijos kolizijos taisyklės	26
2.4. Asmeninė jurisdikcija.....	33
2.5. „Click - wrap“ kaip jurisdikcijos problematikos sprendimo priemonė.....	35
2.6. Problemos sprendimas – tarptautinė konvencija dėl internetinės jurisdikcijos	39
3. Internetiniams deliktams taikytina teisė	40
3.1. Romos II reglamento nuostatos, taikytinos internetiniams deliktams.....	41
3.2. Internetiniams deliktams taikytinos teisės taisyklės tarptautinėje privatinėje teisėje	43
3.2.1. Autorių teisių pažeidimai	43
3.2.2. Privatumo ir su asmeniu susijusių teisių pažeidimai internete. Taikytina teisė	49
3.2.3. Taikytina teisė atsakomybei už produktus.....	54
3.2.4. Taikytina teisė nesažiningai konkurencijai elektroninėje erdvėje.....	55
3.3. Susitarimas dėl taikytinos teisės internetinio delikto atveju	58
3.4. Įprastinės gyvenamosios vietos taikymas internetiniams deliktams	59
3.5. Taikytinos teisės internetiniams deliktams galimas sprendimas	60
4. Interviu su Europos Žmogaus teisių fondu.....	63
Išvados	66
Literatūros sąrašas.....	68
Anotacija	78
Annotation	79
Santrauka	80
Summary	81
1 Priedas	82
2. Priedas	84
3. Priedas	85
4. Priedas	86

Ivadas

Temos aktualumas. Informacinės technologijos šiame amžiuje yra neatsiejama žmonių gyvenimo dalis. Ko gero nerastume nei vienos valstybės, kurioje nebūtų bent vienos informacinių technologijų rūšies. Šios technologijos padeda žmonėms suspėti su vis didejančiu gyvenimo tempu, teikia daugybę patogumų, tačiau kartais tokios technologijos pasitelkiamos ne tik moksliniams tyrimams, savo komfortui, bet ir neigiamiems poelgiams. Tokių neigiamų poelgių tikriausiai didžiausia gausybė yra internetinėje erdvėje. Šioje erdvėje galima padaryti ne tik menką nusižengimą, bet ir rimtus nusikaltimus, už kuriuos taikomos didelės sankcijos. Būtent dėl didelių galimybių įvykdyti teisės pažeidimą ir nesulaukti bausmės internetinės erdvės teisinis sureguliuavimas yra labai svarbus ir aktualus. Deja, kol kas nėra efektyvios internetinės erdvės reguliavimo sistemos, kuri mažintų internetinių deliktų kilimą, o jiems kilus efektyviai veiktų, siekiant pritaikyti atsakomybę už jų įvykdymą.

Kaip žinome, kiekviena valstybė savo nacionalinėje teisėje turi tam tikras normas, taikomas deliktams. Taip pat, valstybės pasirašo vis daugiau tarptautinių dokumentų, kurie skatina valstybių bendradarbiavimą, teisių vienodinimą ir tobulėjimą, tačiau prakalbus apie internetinių deliktų sureguliuavimą kyla daugybė sunkumų, nes internetinėje erdvėje valstybės neturi savo teritorinių sienų, asmenys gali keisti tapatybes, savo buvimo vietą, būti keliose valstybėse vienu metu ar net vykdyti tam tikrą veiklą, tačiau kitiems asmenims būti nematoma. Šios internetinės erdvės galimybės neduoda ramybės ne tik valstybėms, bet ir teisininkams, nes toks naujas ir sparčiai besivystantis virtualus pasaulis yra labai unikalus ir todėl susiklostę papročiai, įtvirtintos taisyklės, esanti doktrina bei teismų praktika labai sunkiai, o tam tikrais atvejais ir visai nepritaikomi šiai erdvei. Būtent dėl to, kad ši tema yra visiškai nauja ir bepradedanti vystytis yra labai mažai literatūros, kuri nagrinėtų šios temos probleminius klausimus, o tai lemia didesnę magistro baigiamojo darbo autorės gilinimąsi į šią temą ir naujų idėjų generavimą. Taigi, darbe bus remiamasi didžiąja dalimi autorių, kurie bandė tirti internetinių deliktų temą: M. Civilka, kuris nagrinėjo internetinės jurisdikcijos problemas internetinėje erdvėje apskritai, žymiausiais užsienio autoriais Hestermeyer, De Groote B., Edwards L., Hill D., Michael L. Rustad, Thomas H. Koenig ir Xalabarder R.

Dar tik neseniai buvo pradėtos kelti pirmosios internetinių deliktų bylos, o jų sparčiai daugėjant pastebima vis daugiau spragų teisiniame reguliavime bei internetinės erdvės neapibrėžtume. Pirmoji valstybė, kuri tai pastebėjo buvo Jungtinės Amerikos Valstijos (toliau – JAV), nes pirmoji byla susijusi su internetiniais deliktais buvo iškelta būtent šioje valstybėje.

Tuomet buvo bandyta pritaikyti esamas taisykles deliktams, kilusiems internete, tačiau buvo pastebėta, kad esamos taisyklės ne visada tinkamos net esant idealiai situacijai, kai žinomi nukentėjęs ir prasižengęs asmuo, kai žinoma jų gyvenamoji vieta, o byla neturi jokio užsienio elemento. Pirmoji problema, kurią pastebėjo JAV teismai buvo dėl teismo jurisdikcijos nustatymo, t.y. kurios valstijos teismas turi nagrinėti bylą. Ši problema buvo sprendžiama remiantis *long arm* doktrina, kuri bus aptarta šiame darbe. Nors klausimas dėl jurisdikcijos kolizijos tarp valstijų teismų buvo lengvai išspręstas šios doktrinos pagrindu, tačiau bylose su užsienio elementu teismams nepavyko išspręsti jurisdikcijų kolizijos problematikos, todėl daugelis bylų buvo tiesiog beprasmės, o nenustačius, kurios valstybės teismas turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, taikytinos teisės klausimas net nebuvo svarstomas.

Šis klausimas taip ir liko neišspręstas iki pat šių dienų, nors jau yra precedentų, kuriais galima būtų remtis bei tam tikrų papročių formavimosi užuomazgų, todėl šiuo metu jau yra iškelta sėkmingų bylų dėl internetinių deliktų ir bandoma spręsti ne tik jurisdikcijos, bet ir taikytinos teisės klausimą. Taigi, matome, kad ši tema yra visiškai nauja ir mažai ištirta bei kelianti daug neaiškumų, todėl tyrimo metu galima iškelti daugiau dar nediskutuotų naujų idėjų bei padaryti originalias išvadas.

Kadangi, internetas vaidina didžiulį vaidmenį ir yra neatsiejama kasdienybė žmonių gyvenime, magistro baigiamojo darbo tema pasirinkta ne deliktai tarptautinėje privatinėje teisėje apskritai, o konkrečiai „Internetiniai deliktai tarptautinėje privatinėje teisėje“.

Tyrimo problematika. Atsižvelgiant į aukščiau minėtą situaciją, matome, kad tyrimo problematika yra jurisdikcijų kolizijos bei taikytinos teisės klausimas, kuris išplaukia iš to, kad internetinė erdvė neturi sienų, todėl daugelis santykių, kilusių iš internetinių deliktų, turi tarptautinį elementą, internetinės erdvės plitimas ir tobulėjimas yra labai spartus, o tokios erdvės cenzūravimas yra praktiškai neįmanomas. To pasekoje tenka pripažinti, kad esamos teisės normos, reguliuojančios deliktus realiame pasaulyje, yra nepakankamos internetinės erdvės reguliavimui ir turi būti sukurtos visuotinai privalomos taisyklės, kurios būtų lengvai derinamos su sparčia internetinės erdvės plėtra bei virtualios erdvės teikiamomis galimybėmis, kurių nėra realiame pasaulyje. Dėl to, kol kas tik labai maža dalis autorių pabandė spręsti šią problemą, o jų teiginiai ir minėtų problemų sprendimo būdai yra labai skirtingi, todėl labai svarbu atsižvelgti į susiklosčiusią nedidelę atskirų valstybių teismų praktiką, ją apibendrinti ir išsiaiškinti, koks galėtų būti jurisdikcijų kolizijos bei taikytinos teisės klausimo išsprendimo būdas. Būtina aptarti atskirus konkrečių internetinių deliktų atvejus teismų praktikoje ir doktrinoje bei išsiaiškinti, kokiais atvejais kokias tarptautinės privatinės teisės taisykles reikėtų taikyti bei kokios naujos teisės normos yra reikalingos.

Hipotezė. Esamų teisės aktų, reglamentuojančių jurisdikcijų kolizijos ir taikytinos teisės klausimą realiaame pasaulyje, nepakanka teismų jurisdikcijos bei taikytinos teisės nustatymui internetinių deliktų atveju.

Tyrimo objektas. Šio darbo objektas yra susiklosčiusi valstybių teismų praktika ir teisiniai santykiai, kylantys iš internetinių deliktų jurisdikcijų kolizijos ir taikytinos teisės probleminių atvejų atskirai ir atveju, kai šie klausimai kyla kartu.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai.

Tikslas – išanalizuoti internetinių deliktų reglamentavimą ir jo problematiką tarptautinėje privatinėje teisėje.

Uždaviniai:

1. Aptarti internetinių deliktų sampratą tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos (toliau – LR) teisėje bei identifikuoti internetinio delikto specifinius bruožus;
2. Apžvelgti tarptautinių bei LR teisės aktų nuostatas, taikomas deliktams apskritai, šių normų pritaikymą internetiniams deliktams, įgyvendinimo problemas bei panaudojimą praktikoje;
3. Išanalizuoti teismų praktiką, susijusią su internetiniais deliktais;
4. Ištirti internetinių deliktų jurisdikcijų kolizijos bei taikytinos teisės problematiką.

Tyrimo metodai. Šiame darbe bus naudojami sekantys tyrimo metodai:

Lyginamosios analizės metodas. Darbe bus lyginama įvairi teismų praktika, doktrina ir kiekvienu konkrečiu atveju lyginami skirtingi tapačios, ar panašios problemos sprendimo variantai.

Sisteminės analizės metodas. Tyrimo metu bus bandoma sieti deliktų teoriją bei praktiką su internetinių deliktų teorija bei praktika, siejant juos kartu ir bandant pritaikyti tam tikras deliktams taikomas normas, siekiant spręsti internetinių deliktų reglamentavimo problemas.

Dokumentų analizės metodas. Šio metodo pagrindu bus nagrinėjamos tarptautinės sutartys, nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys teismų jurisdikcijų kolizijos bei taikytinos teisės klausimą bylose su užsienio elementu, analizuojamos normos, kurios yra/turėtų būti taikomos kilus internetiniams deliktams su užsienio elementu bei teisminių institucijų praktika deliktinių ginčų srityje.

Apibendrinimas. Šis metodas darbe bus taikomas naudotos literatūros apibendrinimui. Taip pat, tiriamojo darbo išvadoms bei rekomendacijoms parengti.

Darbe naudojami šaltiniai. Šiame darbe bus naudojamosi tarptautinėmis sutartimis, teisminių institucijų praktika, žymiausių autorių, kurie nagrinėjo internetinių deliktų temą, doktrina, LR nacionaline teise bei papildančiais šaltiniais.

1. Deliktai ir tarptautinė privatinė teisė

1.1. Deliktai ir deliktinė atsakomybė

Deliktinė teisė atsirado romėnų laikais, kai prievolių atsiradimas buvo pradėtas skirstyti į sutartinius ir deliktinius (*delictum* - pažeidimas). V. Mikelėnas deliktinę teisę apibrėžia kaip „civilinės teisės dalį, kuri apima civilinę atsakomybę už deliktus, nesutartinius civilinės teisės pažeidimus“¹.

Deliktai yra vienas iš civilinės atsakomybės pagrindų, įtvirtintas tarptautinėje, regioninėje ir kiekvienos šalies nacionalinėje teisėje. Lietuvoje tokie pažeidimai reguliuojami LR Civilinio kodekso (toliau – LR CK) normų, o konkrečiai LR CK 6 knygos III dalies XXII skyriaus 3 skirsnio bei *mutatis mutandis* 6.245 – 6.255 str. Nagrinėjant minėto skirsnio normas, deliktą galėtume apibrėžti kaip neteisėtą asmens veiksma, kurio pasekoje atsiranda prievolė tarp asmenų, kurie iki to laiko nebuvo susiję teisiniu santykiu². Taigi, deliktai gali būti įvairaus pobūdžio, pavyzdžiui, aplinkosaugos, intelektinės nuosavybės teisių pažeidimas, eismo nelaimė (tam tikrais atvejais iš eismo įvykio kilę deliktai gali būti sutartiniai), įmonių deliktai, atsakomybė už gaminius, ekonominiai deliktai, nešvankios ir nepadorios medžiagos (angl. *obscene and indecent materials*) panaudojimas, privatumo pažeidimas ir neteisėtas informacijos platinimas, šmeižtas ir t.t. Kaip matome, delikto objektas yra turtiniai arba asmeniniai santykiai, kurie gali būti ginami teismine tvarka.

Kalbant apie internetinius deliktus yra labai svarbu apsibrėžti kas yra internetas, nes deliktai, kurie kyla internete, turi savo specifiką, todėl esamas deliktų reguliavimas ne visada gali būti pritaikytas internetiniams deliktams. Būtent deliktų kilimas internetinėje erdvėje ir kelia reguliavimo problemas bei spragas.

Internetas yra apibūdinamas labai įvairiai: „a) lokalių, regioninių ir nacionalinių kompiuterių tinklų visuma; b) duomenų keitimosi technologija; c) informacinio bendravimo ir žinių skleidimo priemonė; d) neturinti nacionalinių sienų informacinė erdvė ir t.t.“³ Lietuvoje oficialiai internetas apibrėžiamas kaip viešo naudojimo kompiuterių tinklas⁴. Nors ir nėra bendro

¹ Mikelėnas V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995. P. 6

² Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kiti Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. Ketvirtasis leidimas. P. 20

³ Sutarties komentaras // www.domreg.lt/commentlt.html, prisijungimo laikas: 2012 – 08 – 03

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimas Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo” //

interneto apibrėžimo, tačiau bendrai yra sutinkama, kad tai yra atviras kompiuterinis tinklas, kuriame sujungti kompiuteriai naudoja komunikacinius protokolus.

Atviras kompiuterinis tinklas yra neapribotas geografiškai ar laiku, todėl, kaip vėliau pamatysime, tai kelia didelių teisės taikymo problemų sprendžiant deliktų klausimą. Taip pat, internetas sukuria aplinkybes, dėl kurių labai sunku identifikuoti asmenį, o kai kuriais atvejais net ir patį kompiuterį, nes naudojimasis internetine erdve suteikia galimybę paslėpti savo IP ar jį pakeisti, faktinę buvimo vietą pakeisti iš vienos valstybės į kitą ir t.t.. Taigi, esant tam tikram teisės pažeidimui, o mūsų atveju internetiniam deliktui, yra labai mažos galimybės pasiekti, kad teisė ne tik galiotų, bet ir veiktų. Juo labiau, kad net ir esant palankioms sąlygoms, t.y. nustačius asmenį, jurisdikciją ir taikytiną teisę yra labai sunku įvertinti ir pritaikyti e-įrodymus, nes daugelyje šalių asmens identifikavimui yra numatytas reikalavimas, pavyzdžiui, padaryti asmens rašto ar balso tyrimą, o e-įrodymų atveju, to padaryti neįmanoma⁵.

Deliktai, kurie kyla internetinėje erdvėje turi savo specifinių bruožų, kuriais nepasižymi įprasti deliktai. Bendrai internetinį deliktą galėtume apibrėžti kaip civilinės teisės pažeidimą padarytą internetinėje erdvėje. Šioje erdvėje deliktas gali būti padaromas tik prieš asmenį ar jo turtą⁶, todėl deliktų, kurie gali būti padaromi virtualioje erdvėje, rūšys yra susiaurinamos. Čia galima būtų pateikti tokius pavyzdžius kaip: šmeižtas, neteisėtas vardo ir/ar pavardės naudojimas, spekuliacijos domenais, neteisėtas įsibrovimas į kompiuterius, deliktai susiję su atsakomybe už produktus (pvz.: kenksmingų (virusais užkrėstų) programų platinimas), autorių teisių pažeidimai, neteisėtos kompiuterinės informacijos laikymas, pornografijos platinimas, priekabiavimas naudojant internetinę erdvę (pvz.: elektroniniu paštu), psichologinis smurtas internetinėje erdvėje (toks smurtas įmanomas tada, kai asmuo yra prisijungęs (angl. *online*))⁷.

Internetiniai deliktai, skirtingai nuo įprastų, pasižymi tuo, kad internete žala gali būti padaroma daug paprasčiau nei realiaame pasaulyje, žalos mastas gali būti daug didesnis, o tikimybė, kad asmeniui bus pritaikytos sankcijos yra labai maža, nes šiuo metu egzistuojantys tarptautinės privatinės teisės aktai ir juose įtvirtintos taisyklės kilus internetiniam deliktui yra sunkiai taikomos ir ne visada efektyvios. Tokią situaciją galėtų iliustruoti šmeižto pavyzdys, kai asmuo realiaame pasaulyje turi dėti pastangas į kiekvieną žinutę su šmeižiančia informacija ir tokia informacija pasiekia tik labai siaurą ratą asmenų, o internetinėje erdvėje – viename internetiniame puslapyje patalpinta informacija be asmens pastangų per kelias minutes gali būti

Valstybės žinios. 2003, Nr. 24 – 1002 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417544 , prisijungimo laikas: 2012 – 08 – 03

⁵ Bick J.101 Things you need to know about internet law. New York: Three rivers press, 2000. P. 174

⁶ The Daily Star. The Daily Star Edition Cyber law: unresolved issues for Bangladesh, 2004 August 15 // <http://www.thedailystar.net/law/2004/08/03/campaign.htm> , prisijungimo laikas: 2012-07-10

⁷ Plačiau žr. 1 priedas

patalpinama ir platinama kitose svetainėse taip peržengiant vienos valstybės ribas ir pateikiant informaciją pasaulinei visuomenei. Tuo tarpu, žalą sukėlęs asmuo gali būti neidentifikuotas.

Dar vienas išskirtinis internetinio delikto bruožas yra kartotinumumas. Tai reiškia, kad vieną kartą patalpinus informaciją internete ji bet kada gali būti atnaujinama, paskelbiama iš naujo, archyvuojama ir net gi siunčiama konkretiems gavėjams visame pasaulyje.

Svarbu yra ir tai, kad autorių teisių pažeidimo apimtis internetinėje erdvėje yra daug didesnė, nes asmuo vienu metu gali ir platinti autorių teises pažeidžiančią informaciją ir tokią informaciją gauti.

Kaip ir kiekvienas teisės pažeidimas internetinis deliktas turi savo elementus: veikimas arba neveikimas; savanoriškas ir priverstinis aktas; ketinimai, motyvas, aplaidumas ir neatsargus veikimas bei kaltė.

Veikimas arba neveikimas. Kad galėtume konstatuoti įvykus deliktą, turi būti neteisėtas veiksmas, padarytas veikimu arba neveikimu, tačiau tokiais veiksmais negali būti pripažinti mintys bei veiksmai, kurie nepriklauso nuo žmogaus. Nors neveikimas nėra baustinas, tačiau tam tikrais atvejais gali būti delikto elementu, t.y. tais atvejais, kai asmuo nevykdo pareigos veikti. Internetinių deliktų atveju, veikimu padarytas deliktas būtų, pavyzdžiui, kai asmuo internetiniame pokalbių kambaryje parašo žinutę, kurioje esanti informacija sukelia žalą kitam asmeniui. Tuo tarpu, asmuo, kuris valdo tokį pokalbių kambarį ir atsako už jame esančią informaciją, padaro deliktą neveikimu, jei žinodamas, kad tokia informacija kelia žalą jos nepašalina iš internetinės svetainės.

Savanoriškas ir priverstinis aktas. Savanorišką ir nesavanorišką aktus būtina atskirti, nes savanoriškas aktas sukuria atsakomybę, o pastarasis – tokios atsakomybės nesukuria. Tokios atsakomybės atsiradimas turi būti teisiškai įvertintas pagal susiklosčiusias aplinkybes, nes, pavyzdžiui, teisėsaugos institucijos, kurios užblokuoja tam tikrus internetinius puslapius padaro minėtų puslapių savininkams žalą, tačiau toks veiksmas negali būti pripažintas deliktu, nes tokiu veikimu teisėsaugos institucijos apsaugo vartotojus nuo tam tikros informacijos, kuri gali sukelti didesnę žalą nei internetinio puslapio užblokavimas. Savanorišką aktą internetinėje erdvėje galima būtų iliustruoti situacija, kai asmuo savo noru atsisiusdamas knygą be autoriaus leidimo įvykdo autorių teisių pažeidimą.

Ketinimai, motyvas, aplaidumas ir neatsargus veikimas bei kaltė. Pareiga atlyginti žalą kyla ne iš ketinimo, o iš kaltės, tačiau bet koks kėsintis į civilines asmens teises pats savaime yra neteisėtas tiek, kiek tai kenkia asmeniui, kurio teisė pažeista. Šiuo atveju nesvarbu ar ketinimas buvo geras, blogas ar neutralus. Taigi, atsakovas negali gintis tuo, kad jis neturėjo ketinimo padaryti asmeniui žalą, jei žala atsirado dėl jo veikimo ar neveikimo, kuris aktyviai ar pasyviai padaro žalą kitam asmeniui. Taigi, daroma prezumpcija, kad asmuo žino savo veiksmų

pasekmes, o atsakovas bus atsakingas nepriklausomai nuo to, ar jis suprato, kokias pasekmes sukels jo veiksmai, ar ne, t.y. jei asmuo paskelbia informaciją internete nesuprasdamas, kad tokia informacija daro žalą kitam asmeniui, jis nebus atleistas nuo deliktinės atsakomybės. Arba, asmuo žino, kad jo pateikta informacija negali būti pripažinta deliktu pagal asmens gyvenamosios vietos teisę, tačiau jis nežino, kad, pavyzdžiui, Egipte tokia informacija (pvz.: moterų be čiadrų nuotraukos) pripažįstama civilinės teisės pažeidimu.

Nerūpestingumas gali būti apibrėžiamas kaip pažeistas rūpestingumo standartas, kurio laikytusi protingas asmuo, esantis civilinės teisės pažeidėjo situacijoje. Kalbant apie internetinius deliktus tai būtų, pavyzdžiui, žinojimas, kad personaliniame kompiuteryje esanti neskelbtina informacija gali tapti prieinama tretiesiems asmenims ir nieko nedarymas tam, kad būtų apsaugota tokia informacija.

Deliktinė atsakomybė kyla esant priežastiniam ryšiui. Priežastinis ryšys gali būti apibrėžtas kaip vieno reiškinių pagrindas atsirasti kitam. Tai reiškia, kad turi būti ryšys tarp asmeniui ar asmenims kilusios žalos dėl internete pateiktos informacijos ir tokios informacijos internete patalpinimo (neteisėtų veiksmų).

Taip pat reikėtų nepamiršti ir išimčių iš deliktinės atsakomybės taisyklių. Pirmiausia, jei šalis viešai pareiškia nenorą priimti bet kokią atsakomybę. Pavyzdžiui, jei pateikiama internetiniame puslapyje informacija skirta tik pilnamečiams ir įeinant į šį puslapį ekrane matoma lentelė, kurioje parašyta, kad puslapio informacija skirta tik pilnamečiams. Tokiose lentelėse gali būti užklausa, ar asmuo yra pilnametis ir spustelėjus mygtuką „sutinku“, asmenys, kurie tvarko tinklapyje esančią informaciją nebeatsako už tai, kad tokame puslapyje naršo nepilnametis asmuo.

1.2. Deliktai tarptautinėje privatinėje teisėje

Tarptautinė privatinė teisė reguliuoja civilinius bei civilinius procesinius santykius, kurie yra tarptautinio pobūdžio, t.y. turi užsienio elementą. Esminės tarptautinės privatinės teisės sritys: tarptautinis teisingumas, įstatymų kolizija, užsienio teismų bei arbitražų sprendimų pripažinimas ir vykdymas, tarptautinio pobūdžio privatinų santykių tiesioginis materialinis reguliavimas. Šiam darbui yra aktualiausi du klausimai: jurisdikcijų kolizija ir taikytina teisė.

Jurisdikcijų kolizija – tai bylos, turinčios užsienio elementą, teismo priklauso klausimas, kuris sprendžiamas remiantis tarptautinės privatinės teisės šaltiniais. Teisminis

priklausymas susideda iš trijų elementų: teismo kompetencijos, jurisdikcijos ir teisingumo. Teisingumas gali būti nustatomas remiantis įvairiais kriterijais, kaip antai pilietybės, gyvenamosios vietos ir atsakovo faktinės buvimo vietos bei kt.

Kilus kolizijai ieškovas turi kelias galimybes kur pareikšti ieškinį atsakovui. Dažniausiai ieškovo pasirinkimą lemia jo nuolatinė gyvenamoji vieta, įrodymų buvimo vieta, atsakovo turto buvimo vieta bei galimybė įvykdyti priimtą teismo sprendimą. Toks ieškovo pasirinkimas gali lemti bylos laimėjimą ar pralaimėjimą. Taigi, ieškovo suinteresuotumas nagrinėti bylą konkrečioje valstybėje yra vadinamoji *forum shopping*.⁸ Toks ieškovo suinteresuotumas esant internetiniam deliktui yra labai stipriai susiaurinamas, nes tam tikrų kriterijų internetinei veiklai iš viso neįmanoma pritaikyti, pavyzdžiui atsakovo gyvenamosios vietos, nes pakanka vien to, kad asmuo paskelbtų informaciją per viešo naudojimo kompiuterį, t.y. pavyzdžiui interneto kavinėje. Tokios kavinės paslaugomis gali naudotis tiek valstybės, kurioje įsikūrusi tokia kavinė piliečiai, tiek užsieniečiai ir kitos asmenų grupės, todėl asmenį yra labai sunku surasti, nes, pavyzdžiui, į minėtą valstybę jis atvažiavęs tik vienai dienai, jos interneto kavinės kompiuterio pagalba paskelbia tam tikrą informaciją ir išvyksta iš šalies. Tokiu atveju asmens iš viso neįmanoma identifikuoti. Net ir esant paprastesnei situacijai, kai asmuo naudoja savo personaliniu kompiuteriu, tokį asmenį surasti yra sunku, pavyzdžiui, dėl dinaminio IP.

Teismas, gavęs ieškinį dėl internetinio delikto, siekdamas nustatyti jurisdikciją ir išvengti neteisingo jurisdikcijos kolizijos išsprendimo pasekmių, turi atlikti šiuos veiksmus:

1. Nustatyti, ar jis turi jurisdikciją pagal jurisdikcijos taisykles, numatytas:
 - a) Tarptautinėje sutartyje;
 - b) ES teisėje;
 - c) Nacionalinėje teisėje.
2. Nustatyti, ar byla nepriklauso išimtinai kitos valstybės jurisdikcijai;
3. Nustatyti, kokios bus galimybės įvykdyti teismo sprendimą kitoje valstybėje, jei ji priklauso ir šios valstybės jurisdikcijai.

Kaip matysime toliau, visi minėti šaltiniai nustato aiškias taisykles sprendžiant jurisdikcijų kolizijas, tačiau šių taisyklių įgyvendinimas tampa sudėtingas kalbant apie internetinėje erdvėje įvykdytus civilinės teisės pažeidimus pirmiausia dėl to, kad visos jurisdikcijos nustatymo taisyklės yra grindžiamos teritoriškumo principu, o internetas geografiniu požiūriu yra neapribotas. Taip pat, labai svarbu nagrinėjant jurisdikcijos klausimą yra tai, kad internetiniame tinklapyje patalpinta informacija dažniausiai tampa prieinama ne vienos, o daugelio valstybių rinkai, o tai reiškia, kad tokia informacija vienu metu gali paveikti ir

⁸ Plačiau žr. 1 priedą

padaryti žalą milijardams žmonių iš skirtingų valstybių. Taigi tokios internetinės erdvės galimybės kelia daugybę aktualių klausimų sprendžiant jurisdikcijų koliziją. Pirmiausia, ar asmuo gali būti traukiamas atsakomybėn bet kurios valstybės teismuose, kur yra galimybė susipažinti su jo pateikta, pavyzdžiui, šmeižiančia informacija? „Tai tik menka dalis klausimų, kuriuos juridikine prasme iškelia internetas ir jo pagrindiniai atributai – globalumas, ateritorialumas, anonimiškumas ir pan.“⁹. Taigi, internetinių deliktų atveju, taikant esamas teisinės normas, sunku nustatyti kurių valstybių teismai turi teisę nagrinėti ginčą, o nustačius konkrečias valstybes ir sprendžiant minėtų valstybių jurisdikcijų kolizijos problemą ieškovas vis tiek praras daugelį jam įstatymo suteiktų galimybių pareikšti ieškinį pagal bendrąsias ir specialiąsias jurisdikcijų kolizijos taisykles (dažniausiai lieka galimybė pareikšti ieškinį jo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje), nes kaip pamatysime toliau, net nustačius valstybes, kurių teismai turi teisę nagrinėti ginčą, identifikuoti atsakovą yra per daug sudėtinga, o dažnai – net neįmanoma.

Šiame darbe nagrinėsime bendrąsias jurisdikcijos nustatymo taisykles, principus ir jų įgyvendinimą internete bei specialiąsias jurisdikcijos taisykles, taikomas ginčams, kylantiems iš žalos padarymo.

Taikytina teisė yra dar vienas šios temos probleminis klausimas, kuris bus analizuojamas, todėl reikėtų išsiaiškinti ką apskritai apibrėžia terminas „taikytina teisė“.

Plečiantis ekonominiams santykiams, migruojant gyventojams vis dažniau šios teisinės sistemos susiduria, o toks susidūrimas labai dažnai sukelia įvairias teisinės problemas, sprendžiant kuria teisę taikyti, nes tam tikros teisės pritaikymas gali lemti ginčo šalies laimėjimą ar pralaimėjimą. Tokia situacija yra vadinama įstatymų kolizija (lot. *Collisio* – susidūrimas). Bendrai kalbant tokia kolizija yra įtakota to, kad tas pats santykis yra skirtingai reguliuojamas ir tokį santykį skirtingų valstybių teisės sistemos vertina skirtingai. Taigi, „taikytina teisė yra specifinė tarptautinės privatinės teisės sąvoka, ja nurodoma nacionalinė teisė, reglamentuojanti tam tikrą teisės klausimą tarptautiniame kontekste. Teismas, nagrinėdamas ieškinį, ginčui spręsti nebūtinai taiko savo nacionalinę teisę nors tendencija yra taikyti *lex fori*. Tais atvejais, kai teisiniai santykiai tarp privačių asmenų yra tarptautinio pobūdžio (pavyzdžiui, jie turi skirtingą pilietybę arba negyvena toje pačioje šalyje), galėtų būti taikomi kelių skirtingų valstybių įstatymai. Kurios valstybės teisė iš tikrųjų taikytina yra nustatoma pagal įstatymų kolizijos taisykles“¹⁰. Tai taisyklės, kurios yra įtvirtintos nacionalinėje ar tarptautinėje teisėje ir kurios

⁹ Civilka M. Jurisdikcijos kolizijos internete. P. 1 // <http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/mokslas.html> , prisijungimo laikas: 2012 – 03 – 20

¹⁰ Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose Glosarijus // http://ec.europa.eu/civiljustice/glossary/glossary_lt.htm#ApplyLaw , prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 24

pateikia atsakymą, kurios valstybės teisė bus taikoma esant santykiams su užsienio elementu¹¹. Remiantis bendroju principu taikytinos teisės klausimas deliktų atveju sprendžiamas pagal: *lex loci delicti*; veiksmo, sukėlusio žalą vietą; vietą, kur atsirado žala; bei glaudžiausią ryšį. Internetinių deliktų atveju, šios taikytinos teisės nustatymo taisyklės kelia didelių problemų, nes labai dažnai internetinės erdvės pasekmėje neįmanoma nustatyti, veiksmo, sukėlusio žalą vietos (pvz.: asmens, kuris patalpina informaciją, už kurią kyla deliktinė atsakomybė, faktinė buvimo vieta yra Lietuvoje, tačiau jis užprogramuoja kompiuterį taip, kad asmenys, siekiantys nustatyti jo buvimo vietą, mato jį esant Suomijoje), *lex loci delicti* (pvz.: žala atsiranda pirmą kartą paskelbus informaciją internete, ar kiekvieną kartą plintant šiai informacijai internetiniame tinkle?) ir t.t. Taigi, būtent šiuos probleminius klausimus analizuosime sekančiuose šio darbo skyriuose.

1.3. Teisės aktai, reglamentuojantys deliktams taikytinos teisės ir jurisdikcijos taisykles

Tarptautinė privatinė teisė yra savarankiška nacionalinės teisės šaka, kuri reguliuoja privatinius santykius su užsienio elementu. Tarptautinė privatinė teisė yra tiek civilinės, tiek ir tarptautinės teisės dalis, todėl šioje teisėje egzistuoja šaltinių dualizmas tarp tarptautinių ir vidaus teisės šaltinių. Vadinasi, tarptautinės privatinės teisės šaltinių hierarchija turėtų būti nustatoma remiantis ir nacionaline civiline teise, ir tarptautine teise.

Tarptautinėje teisėje, skirtingai nuo Lietuvos nacionalinės teisės, nėra griežtos šaltinių hierarchijos, kuria remiantis taikomos teisės normos. Jurisdikcijų kolizijos bei taikytinos teisės klausimas sprendžiamas vadovaujantis tais pačiais principais, kaip ir tarptautinės viešosios teisės, kurie skirstomi į pirminius ir antrinius šaltinius teismų jurisdikcijos kontekstu. Šie šaltiniai yra suformuluoti Tarptautinio Teisingumo Teismo (toliau – TTT) statuto 38 str., kuris teigia, kad:

1. teismas, kuris jam perduotus ginčus turi spręsti vadovaudamasis tarptautine teise, taiko:

- a) ir bendrąsias, ir specialiąsias tarptautines konvencijas, nustatančias taisykles, kurias aiškiai pripažįsta nesutariančios valstybės;
- b) tarptautinį paprotį kaip įdorymą visuotinės praktikos, pripažintos teisine norma;
- c) civilizuotų tautų pripažintus bendruosius teisės principus;

¹¹ Mikelėnas V. Tarptautinės privatinės teisės įvadas ... // ten pat, P. 95 - 107

d) atsižvelgdamas į 59 straipsnio nuostatas, teismo sprendimus ir skirtingų tautų viešosios teisės aukščiausios kvalifikacijos specialistų doktriną.

2. šios nuostatos nedraudžia Teismui spręsti bylos *ex aequo et bono*, jei šalys su tuo sutinka¹².

Kadangi, tarptautinė viešoji teisė nenustato šaltinių hierarchijos, o daugelis tarptautinės privatinės teisės šaltinių yra vidaus teisės aktai, hierarchiją galima sudaryti remiantis nacionaline Lietuvos teise. Kaip žinome, Lietuvoje aukščiausią galią turi konstitucija, po kurios seka konstituciniai įstatymai, seimo ratifikuotos tarptautinės sutartys, įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai.

Įvertinus tarptautinę ir vidaus teisę galime daryti išvadą, kad tarptautinėje privatinėje teisėje egzistuoja tokia šaltinių hierarchija:

1. Konstitucija ir bendrieji teisės principai;
2. Tarptautinės sutartys;
3. Nacionaliniai įstatymai;
4. Teismų praktika;
5. Papročiai;
6. Teisės doktrina.

Teismui, deliktų byloje su užsienio elementu, pirma reikia spręsti proceso klausimą, t.y. ar teismas yra kompetentingas nagrinėti bylą. Taigi, teismas, remdamasis tarptautinėmis daugiašalėmis ir dvišalėmis sutartimis bei nacionaline teise, turi išspręsti jurisdikcijų kolizijos klausimą. Svarbu žinoti, kad valstybei pasirašius daugiašalę ir dvišalę sutartį, prioritetas tarp susitariančiųjų valstybių teikiamas dvišalei tarptautinei sutarčiai. Daugiau neaiškumų kyla su ES teise ir valstybių narių tarptautinėmis sutartimis. Dar iki šiol nėra sutariama kaip spręsti šių teisės aktų koliziją, nes šiuo atveju nėra nei *lex generalis*, nei *lex specialis* (abi sistemos yra lygios)¹³, tačiau bendrai tariant, teismas turėtų nagrinėti ES teisės aktų nuostatas, kuriose numatytas santykis su valstybių narių sudarytomis dvišalėmis ir daugiašalėmis sutartimis.

Kalbant apie daugiašales sutartis, kuriomis turi vadovautis teismas, sprendamas jurisdikcijų kolizijos klausimą internetinių deliktų byloje, reikėtų paminėti Hagos konvenciją dėl teismų pasirinkimo susitarimų (angl. *The Hague Convention on Choice of Court Agreements*). Ši daugiašalė sutartis buvo pasirašyta 2005 m. birželio 30 d. ir yra didelis žingsnis siekiant harmonizuoti tarptautinę prekybos teisę, įvedant didesnę aiškumą ir nuspėjamumą šalims dalyvėms dėl tarptautinio teismo ginčo sprendimo. Konvencija taikoma bylose su užsienio

¹² Statute of the International Court of Justice 38 str. // <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=2&p3=0>, prisijungimo laikas: 2012 – 04 – 10

¹³ Kai kurie autoriai teigia, kad šios sistemos nėra lygios ir tarptautinė teisė turi viršenybę ES teisės atžvilgiu. Autorės nuomone, šių sistemų koliziją geriausia spręsti denonsuojant ir iš naujo pasirašant sutartį su išlyga, jei tokia sutartis prieštarauja ES teisei.

elementu dėl išimtinio teisingumo, teismų susitarimų, sudarytų civilinėse arba komercinėse bylose. Jos taikymo sritis neapima vartotojų ir darbo sutarčių. Konvencija nustato vienodas taisykles dėl jurisdikcijos ir užsienio teismo sprendimo civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. Ši konvencija numato, kad teismas visais atvejais turi jurisdikciją spręsti ginčą, kuriam taikomas susitarimas, išskyrus atvejus, kai nacionalinė teisė pripažįsta susitarimą negaliojančiu. Konvencijos pagrindu bet kuris kitas teismas, turi sustabdyti teisminį procesą susitariančiųjų valstybių atžvilgiu, išskyrus atvejus, kai toks susitarimas yra niekinis pagal pasirinkto teismo valstybės teisę. Minėtos konvencijos 2 str. numato kokie klausimai nepriklauso konvencijos taikymo sričiai. Šio straipsnio k dalis numato, kad ši konvencija netaikoma deliktiniams ginčams, kurie kilo ne iš sutartinių santykių¹⁴. Taigi, nagrinėjamo klausimo atveju, konvenciją mes galėtume taikyti tik deliktams, kurie kilo, pavyzdžiui, po „click – wrap“ susitarimo sudarymo. Čia reikėtų paminėti, kad Lietuva nėra šios konvencijos dalyvė, todėl mums svarbesnis yra Europos Sąjungos (toliau – ES) bei LR nacionalinės teisės jurisdikcijų kolizijų reglamentavimas.

Kalbant apie mums aktualų regioninį sutarčių lygmenį, o konkrečiai, apie ES teisės aktus, ES valstybės ir kai kurios kitos valstybės (šiuo metu Šveicarija, Norvegija ir Islandija) priėmė 1988 m. Lugano konvenciją dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo. Ši konvencija buvo 1968 m. Briuselio konvencijos atitikmuo, tačiau ji buvo pasirašyta tarp kai kurių ES ir ne ES valstybių, o tuo tarpu Briuselio konvencija tuo metu jungė tik ES valstybes nares. 2002 m. Briuselio konvencija buvo pakeista Tarybos Reglamentu (EB) Nr. 44/2001 2000 m. gruodžio 22 d dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau - Briuselio I reglamentas). Kaip pamatysime šio darbo specialiojoje dalyje, šis reglamentas įtvirtina bendrąsias ir specialiąsias jurisdikcijos taisykles nesutartinėms prievolėms, taikomas šį reglamentą pasirašiusioms šalims, tačiau reikėtų nepamiršti, kad šio reglamento nuostatos taikomos tiek, kiek jo nuostatos nedaro poveikio specialioms konvencijoms, kurių šalimis yra valstybės narės¹⁵. Taip pat, svarbu tai, kad šiuo reglamentu buvo pakeistas kai kurių jurisdikciją reglamentuojančių nuostatų, buvusių Briuselio konvencijoje, turinys, todėl 2007 m buvo pasirašyta Lugano II konvencija.

Lietuva yra pasirašiusi nemažai tarptautinių dvišalių sutarčių (su Uzbekistanu, Kazakstanu, Kinija, Turkija ir kt.¹⁶), kuriose yra nuostatų, reglamentuojančių jurisdikcijos

¹⁴ The Hague Convention on Choice of Court Agreements 2005 June 30, 2 str. k dalis //

http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=98, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 20

¹⁵ Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 44/2001 2000 m. gruodžio 22 d dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau - Briuselio I reglamentas) 24 konstatuojamoji dalis //

http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/pdf/oj_112_20010116_lt.pdf, prisijungimo laikas: 2012 - 01 – 20

¹⁶ Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose// Valstybės žinios. 1994, Nr. 14 – 234; Lietuvos Respublikos ir Moldovos

klausimus, o Lietuvos nacionalinė teisė turi vienintelį dokumentą, kuris įtvirtina tarptautinį civilinį procesą – civilinio proceso kodeksą (toliau – LR CPK), kurio VII dalis yra skirta konkrečiai tarptautiniam civiliniam procesui.

Teismui išsprendus proceso klausimą ir nustačius, kad jis turi teisę nagrinėti bylą, kyla taikytinos teisės klausimas, t.y. kokią teisę jis turėtų taikyti, todėl labai svarbu išsiaiškinti, kokie aktai reglamentuoja taikytinos teisės klausimą.

Didelis vaidmuo sprendžiant tarptautinės privatinės teisės problemas tenka tarptautinės privatinės teisės Hagos konferencijai. Ši konferencija, siekdama suregulmentuoti taikytinos teisės taisyklės tarptautiniu lygiu, priėmė 1985 m. liepos 1 d. Hagos konvenciją dėl deliktams taikytinos teisės ir jų pripažinimo, kurios narėmis yra 12 pasaulio valstybių, tarp kurių yra ir ES valstybių narių (Lietuva nėra šios konvencijos dalyvė). Joje pateikta delikto definicija, siekiama suderinti teisės aktuose esančias apibrėžtis bei numatytos taikytinos teisės taisyklės. Taip pat, buvo priimta 1973 m. Hagos Konvencija dėl atsakomybės už netinkamos kokybės produktus, kuri numato, kokie pažeidimai už netinkamos kokybės produktus yra reglamentuojami šia konvencija, subjektus, kuriems taikoma konvencija bei taikytinos teisės nustatymą. Taip pat, konvencija numato *ordre public* išlygą. Yra labai svarbu, kad konvencijos 11 str. numato, jog gali būti taikoma ir tos valstybės teisė, kuri nėra konvencijos narė.

ES lygmenyje yra pasirašytas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (toliau – Romos II reglamentas), kurio nuostatų taikymą plačiau aptarsime šio darbo specialiojoje dalyje.

Remiantis EB steigimo sutarties 249 str. paminėtina, kad šis reglamentas yra tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse. „Tai reiškia, kad nacionalinės tarptautinės privatinės teisės normos reglamento taikymo srityje nuo jo įsigaliojimo netaikomos“¹⁷. Šio reglamento 8 konstatuojamoji dalis teigia, kad „šis reglamentas turėtų būti taikomas neatsižvelgiant į teismo,

Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose// Valstybės žinios. 1995, Nr. 19 – 440; Lietuvos Respublikos ir Ukrainos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose// Valstybės žinios. 1994, Nr. 91 – 1767; Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose// Valstybės žinios. 1994, Nr. 43 – 779; Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose// Valstybės žinios. 1994, Nr. 13 – 296; Lietuvos Respublikos ir Kazachstano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose// Valstybės žinios. 1998, Nr. 51 – 1399; Lietuvos Respublikos ir Uzbekistano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose// Valstybės žinios. 1997, Nr. 101 -2552; Lietuvos Respublikos ir Azerbaidžano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose// Valstybės žinios. 2002, Nr. 75 – 3210; Lietuvos Respublikos ir Turkijos Respublikos teisinio ir teismo bendradarbiavimo komercinėse ir civilinėse bylose sutartis// Valstybės žinios. 1996, Nr. 18 – 464; Lietuvos Respublikos ir Armėnijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose // Valstybės žinios. 2005, Nr. 7 – 187.

¹⁷ Mizaras V. Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II, Justitia 2008 m. Nr. 4 (70) P. 4 // <http://www.jbblegal.lt/upload/doc/lt/VytautasM-Justita-200909.pdf> , prisijungimo laikas: 2012 – 07 - 24

kuriam pateiktas ieškinys pobūdį¹⁸, vadinasi šias normas turi taikyti visi valstybių narių teismai. Kitaip tariant, šios normos yra privalomos. Taip pat svarbu paminėti ir tai, kad šis reglamentas numato išimtis, kada jis netaikomas. Tokios išimties numatytos reglamento 1 str. 2 d.

Svarbu yra tai, kad šio reglamento 3 str. numato reglamento visuotinį taikymą, t.y. *erga omnes*. Šis principas reiškia, kad bus taikoma reglamento nurodyta teisė net jei tai yra trečiosios valstybės teisė. Aptariant šio reglamento konkurenciją su kitais ES teisės aktais ir tarptautinėmis sutartimis, paminėtini Romos II reglamento 27 str., kuris teigia, kad reglamentas nedaro poveikio taikant ar priimant kai kuriuos ES institucijų parengtus aktus ir 28 str, kuris teigia, kad reglamentas nedaro poveikio tarptautinių konvencijų taikymui (tarptautinių sutarčių viršenybės principas), tačiau jis turi viršenybę prieš dvišales sutartis tarp valstybių narių¹⁹. Taip pat numatyta ir dar viena tarptautinių sutarčių viršenybės principo išimtis, kuri įtvirtinta 29 str. 2 d. - tai laiko kriterijus, kurio pagrindu valstybės narės iš esmės praranda kompetenciją sudaryti tarptautines sutartis ar kitaip prisijungti prie tarptautinių sutarčių, reguliuojančių kolizines normas nesutartinėms prievolėms, kurios patenka į Romos II reglamento reguliavimo sritį²⁰.

Internetiniams deliktams gali būti taikomas šio reglamento II skyrius 4 str. – 9 str. bei 14 str., kuriame numatytos taikytinos teisės taisyklės deliktams. Reglamento 4 str. numatyta bendroji taikytinos teisės taisyklė – taikytina teisė nustatoma pagal žalos atsiradimo vietą, ieškovo ir atsakovo įprastinę gyvenamąją vietą ir jei matoma, kad bylos glaudesnis ryšys yra su kita valstybe – taikoma tos valstybės teisė. Sekantys straipsniai nustato specialiąsias taisykles²¹, skirtas konkrečioms deliktams: atsakomybei už produktus, nesąžiningai konkurencijai ir konkurencijos laisvę ribojantiems veiksams, žalą aplinkai, intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui, kolektyviniams veiksams.

Lietuvoje taikytinos teisės klausimams reglamentuoti skirti 1.10 – 1.62 LR CK straipsniai, kurio 1.43 – 1.47 straipsniai reglamentuoja konkrečiai deliktus. Čia svarbu paminėti tai, kad nors yra numatytos taisyklės kitos nei Lietuvos Respublikos teisės taikymui, tačiau kaip ir daugelio valstybių teismai, taip ir Lietuvos teismai yra linkę taikyti *lex fori*, nes nacionaliniai teismai geriau žino savo valstybės teisės aktus ir jų taikymo taisykles nei kitos valstybės teisė.

¹⁸ Europos Parlamento Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės, 2007 liepos 10 (toliau – Romos II reglamentas) 27 str., 28 str. // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:199:0040:0049:LT:PDF>, prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 24

¹⁹ Ten pat, 27 str., 28 str.

²⁰ Mizaras V. Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai ... // Ten pat, P. 5 <http://www.jbblegal.lt/upload/doc/lt/VytautasM-Justita-200909.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 24. Taip pat, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) 1971 March 31 sprendimas byloje *Komisija v. Taryba*, para. 30-31 // <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=lt&num=C-440/05>, prisijungimo laikas: 2012 – 04 – 24.

²¹ Bendrosios ir specialiųjų taisyklių svarbą nurodo nagrinėjamo reglamento 14 konstatuojamoji dalis.

2. Jurisdikcijų kolizijos sprendžiant internetinių deliktų ginčus

Jurisdikcijos problema dėl ginčų kilusių internete gerokai išaugo tik pastaraisiais metais. Tai įrodo JAV advokatų asociacijos (angl. *American Bar Association*) ir Tarptautinių prekybos rūmų (angl. *International Chamber of Commerce*) 2004 metų tyrimas, kuriame 75 % apklaustų Šiaurės Amerikos bendrovių teigė, kad joms didelį susirūpinimą kelia jurisdikcijos internete nesureguliacija²².

Nagrinėjant jurisdikciją tradicinėje erdvėje, matome, kad bet kuris teisinis santykis gali būti lokalizuojamas ir išsprendžiamas, vadovaujantis kriterijais, kurie dažniausiai yra nesunkiai pritaikomi. „Vadovaujantis funkcinio lygiavertiškumo principais, taip pat jurisdikcija turėtų būti taikoma ir elektroniniams, ir įprastiems teisiniams santykiams, jei jų esmė yra tokia pati. Funkcinio lygiavertiškumo principas taikomas reglamentuojant didelę dalį tradicinių santykių“²³, tačiau jo taikymas yra labai sudėtingas dėl internetinės erdvės galimybių, tokių kaip galimybė pasirinkti parankią jurisdikciją, išvengti atsakomybės ar iš viso paslėpti savo „pėdsakus“. Pavyzdžiui, asmuo platina muzikinį diską, neturėdamas leidimo, todėl jo veika yra neteisėta. Realioje pasaulyje būtų didelė tikimybė tokį asmenį surasti, tačiau kalbant apie internetinę erdvę – ne, nes tai erdvė, kurioje asmuo gali pasirinkti, ar būti savimi ir konkrečioje valstybėje, ar būti bet kuo ir bet kokioje valstybėje. Taigi, asmens identifikavimas dažniausiai priklauso nuo paties asmens ir jo žinių bei gebėjimų informacinėse technologijose. Ši situacija parodo, kad internetiniams deliktams sureguliuoti, reikia ne tik stiprios ir vienodos tarptautinės praktikos bei normų, bet ir visuomenės auklėjimo bei glaudaus valstybių bendradarbiavimo.

Prof. Frank Vischer pabrėžė, kad didžiausia pažanga tarptautinės privatinės teisės srityje buvo pasiekta tarptautinių konvencijų dėl jurisdikcijos ir pripažinimo dėka²⁴, tačiau tobulėjant informacinėms technologijoms šių konvencijų veiksmingumas vis mažėja ir gali tapti tik istorijai reikšmingu faktu. Visame pasaulyje vienašališkai sutariama, kad teisinė sistema vystosi daug lėčiau nei reikėtų, nes dar nespėjus internetinei erdvei pritaikyti visų pagrindinių principų ir taisyklių, susijusių su jurisdikcijų kolizija, sparčiai vystosi dar platesnės galimybės tokios kaip: naudojimasis internetu mobiliųjų telefonų pagalba (anksčiau buvo tik WAP (angl. *Wireless*

²² American Bar Association [ABA] & International Chamber of Commerce [ICC], Global Internet Jurisdiction: The ABA/ICC Survey (Apr. 2004) // <http://apps.americanbar.org/buslaw/newsletter/0023/materials/js.pdf>, prisijungimo laikas 2012-04-10; Įdomu yra tai, kad Europos kompanijos neišreiškia tokio didelio susirūpinimo.

²³ Kiškis M., Petrauskas R., Rotomskis I., Štutis D. Teisės informatika ir informatikos teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 63

²⁴ Vischer F. General course on Private International Law // Collected Courses of the Hague Academy of International Law, 1992. Dordrecht/Boston/London: Martinus Nijhoff Publishers, 1993 P. 202

Application Protocol) internetas), planšetiniai kompiuteriai, galimybė sinchronizuoti kelis kompiuterius ir telefonus ir t.t. Tokia situacija vis labiau didina problemą sprendžiant jurisdikcijos klausimus. Siekiant plėtoti bei tobulinti šią tarptautinės privatinės teisės sritį yra būtina kuo efektyvesnė apsauga, todėl yra labai svarbus valstybių bei teisininkų domėjimasis šia sritimi bei didelis įstatymų leidėjų dėmesys sprendžiant informacinių technologijų tobulėjimo ir teisės suderinamumo klausimą. Šiuo metu galime pasidžiaugti tik tuo, kad nacionalinių įstatymų leidėjai siekia kibernetinės erdvės sukurtas taisykles perkelti į savo nacionalinę teisę ir ją suderinti kartu siekiant inkorporuoti realiame pasaulyje egzistuojančius teisės principus, numatytus konvencijose, į naują interneto teisę²⁵.

Nagrinėjant šią bei trečiąją dalis apie jurisdikciją ir taikytiną teisę, pamatysime, kad yra trys pagrindinės problemos, sprendžiant internetinių deliktų tarptautinėje privatinėje teisėje bylas, tai: ateritorialumas, nes tarptautinės privatinės teisės aktų pritaikymui yra būtinas teritorialumas (sutartis negali būti įpareigojanti, jei valstybė nėra jos dalyvė, įvykio sukėlusio žalą kilimo valstybė, žalos atsiradimo vietos valstybė), bendrai visai tarptautinei bendruomenei privalomų teisės aktų, skirtų internetiniams deliktams, nebuvimas bei anonimiškumas. Kaip ir visose teisės šakose, norint apginti savo interesus reikia žinoti asmenį, kuris yra atsakingas už pažeidimą, todėl anonimiškumas taip pat yra tarptautinės privatinės teisės problema.

Kas yra internetinis deliktas ir kokios jų rūšys gali kilti internete mes jau apsibrėžėme pirmajame šio darbo skyriuje, todėl dabar pereisime prie šių deliktų gilesnės analizės.

Šiame skyrelyje nagrinėsime jurisdikcijos taisykles ir jų taikymo internetiniams deliktams problemas, t.y. pagrindinius jurisdikcijos principus, jų taikymą realiame gyvenime ir perkėlimą į internetinę erdvę.

Taip pat, pabandysime padaryti išvadą, koks galėtų būti jurisdikcijų kolizijos problemų sprendimo variantas.

²⁵ Biukovic L. Unification of cyber-jurisdiction rules: just how close are the EU and the US? // *Telematics and Informatics*. 2002, May, vol. 19, Issue 2. P. 143 // <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0736585301000107> , prisijungimo laikas: 2012-04-10

2.1. Briuselio I reglamento nuostatos taikomos internetiniams deliktams

Pagrindinis regioninis dokumentas, kuriuo remiamasi sprendžiant jurisdikcijų kolizijos klausimą – Briuselio I reglamentas. Šio reglamento pirmasis straipsnis apibrėžia jo taikymo sritį: „reglamentas taikomas civilinėse ir komercinėse bylose, neatsižvelgiant į teismo pobūdį“²⁶. Minėto reglamento 11 konstatuojamoji dalis bei reglamento 2 str. numato bendrąjį principą, kad jurisdikcija priklauso nuo atsakovo *domicile*, „išskyrus keletą aiškiai nustatytų situacijų, kuriose bylinėjimosi objektas arba šalių autonomija pateisinama kaip kitokia susijusi aplinkybė“²⁷.

Pats Briuselio I reglamento pavadinimas suponuoja tai, kad reglamentas yra orientuotas į civilines bylas bei elektronines komercijos poreikius. Jis yra vienas iš sėkmingiausių ES teisės aktų, nes juo remiantis nustatytas Europos teisminės erdvės pagrindas, taikant vienodas, didžiulės teismų praktikos pavyzdžiais grindžiamas, Europos taisyklės ir taip skatinant teisinį konkretumą ir nuspėjamus sprendimus bei vengiant keleto vienu metu vykstančių procesų, jis puikiai pasitarnavo piliečiams ir verslo atstovams ir yra naudojamas kaip orientyras ir priemonė kitiems teisės aktams kurti²⁸.

Kilus deliktui, siekiant nustatyti jurisdikciją pagal Briuselio I reglamentą mes turime aiškiai nustatytas taisykles, kurios įtvirtintos šio reglamento II skyriuje. Internetinių deliktų klausimu svarbiausia yra šio skyriaus 5 str. 3 d., kuri reglamentuoja jurisdikciją deliktinio ginčo atveju²⁹. Remiantis šiuo straipsniu byla gali būti iškelta ir keliose valstybėse³⁰, t.y. gali susiklostyti tokia situacija, kad remiantis 2 str. ir 5 str. byla teisinga keliems teismams. Tokiu atveju ieškovas pasirenka į kurį teismą kreiptis ir taikoma *lis pendens* taisyklė³¹, tačiau šios taisyklės yra aiškos ir paprastos tik sprendžiant jurisdikcijos klausimą realiaame gyvenime. Perkėlus jurisdikcijos taisykles į internetinę erdvę mes matome, kad iškyla dvi pagrindinės problemos:

²⁶ Briuselio I reglamento 1 str.

²⁷ Ten pat, 11 konstatuojamoji dalis.

²⁸ Pranešimas dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo įgyvendinimo ir peržiūros (2009/2140(INI)), Europos parlamentas Teisės reikalų komitetas, Pranešėjas: Tadeusz Zwiefka // <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONGML+REPORT+A7-2010-0219+0+DOC+WORD+V0//LT>, prisijungimo laikas: 2012 - 01 - 20

²⁹ Plačiau apie Briuselio I reglamento taikymą žr. Council of the European Union Civil Law european Judicial Cooperation, General Secretariat of the Council P. 9 – 51 // http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/CL_EN_WEB.pdf, prisijungimo laikas: 2012 – 08 – 30

³⁰ ESTT 1988 rugsėjo 27 sprendimas byloje *Kalfelis v Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst and Co.* // <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=lt&jur=C.T.F&num=189/87&td=ALL>, prisijungimo laikas: 2012 – 08 – 30

³¹ Teismas atsisako nagrinėti bylą, kai tokia pati byla yra iškelta užsienio valstybės teisme. Mikelėnas V. Tarptautinės privatinės teisės įvadas ... // ten pat, P. 165

1. Visų pirma kyla klausimas, ar valstybės tarptautinę savo teismų jurisdikciją turi suvokti plačiai, ar ribotai?

2. Antras klausimas, ar remiantis Briuselio I reglamento 5 str. 3 d. teismas gali priimti sprendimą dėl jo vietos valstybėje esančios žalos, ar dėl visos žalos, kurią patiria asmuo dėl to paties delikto.

*Shevill*³² byloje Europos Sąjungos teisingumo teismas (toliau – ESTT) konstatavo, kad asmenį šmeižiančią informaciją, paskelbus spaudoje, televizijos programoje ar radijuje, auka gali pareikšti ieškinį pagal atsakovo *domicile*, t.y. pagal bendrąją jurisdikciją arba teismuose tų valstybių, kuriose ieškovas tariamai patyrė žalą, o šie teismai turi jurisdikciją tik tai daliai žalos, kuri atsirado teismo valstybėje. Taigi, jei palygintume internetą, kaip panašų informacijos skleidėją į televiziją, radiją ar spaudą, galėtume internetiniams deliktams taikyti būtent šią taisyklę, tačiau autorės nuomone, remiantis *eDate Advertising* byla, kurioje teismas pasisakė, kad internetą ne visada galima prilyginti spaudai, radijui ar televizijai³³, minėtų dviejų klausimų išsprendimą ir aiškesnį reglamentavimą lemtų vadinamoji pasaulinė jurisdikcija (angl. *Global jurisdiction*). Ji reiškia tai, kad internetas yra pasaulinis tinklas, kuriame turi būti taikoma speciali pasaulinė jurisdikcija, kuri padėtų išspręsti kolizijos problemas. Kitaip sakant, interneto prieinamumas pasaulyje ir žalos atsiradimo pavojus lemia tai, kad ryšys su tam tikra valstybe gali būti nenustatytas, o to pasekoje kils neaiškumas kurios valstybės teismai turi jurisdikciją nagrinėti internetinių deliktų ginčą, todėl šiuo atveju būtų reikalinga atskira, pasaulinė jurisdikcija³⁴.

Nagrinėjant jurisdikcijos klausimą reikėtų nepamiršti, kad internetas yra specifinė erdvė, todėl asmens ar įmonės veikimas internete reiškia tai, kad toks asmuo ar įmonė, kurie veikia internetinėje erdvėje, gali niekada fiziškai nepatekti į tam tikros šalies jurisdikciją (neigiama kolizija). Taip yra todėl, kad internetinis puslapis įkurtas vienoje valstybėje gali skelbti informaciją, kuri yra prieinama visame pasaulyje, todėl jau dabar teismai pripažino, kad kyla jurisdikcijos problemos asmeniui veikiant per interneto svetainę, nes svetainė tampa subjektu, kurio veiklą skirtingų valstybių teismai gali interpretuoti skirtingai ir taip atsiranda prieštaravimai³⁵.

³² ESTT 1995 March 7 sprendimas byloje *Fiona Shevill and Others v Presse Alliance SA* (toliau – *Shevill*) // <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=lt&jur=C.T.F&num=68/93&td=ALL>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 20

³³ ESTT 2011 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *eDate Advertising*, para. 47 // <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=111742&doclang=LT&mode=&part=1>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 20

³⁴ Plačiau žr. De Groote B. Jurisdiction problems regarding Internet torts: critical remarks // *Computer Law & Security Review*. 2009, vol. 25, Issue 5, P. 450-451 // <http://libra.msra.cn/Publication/46596054/jurisdiction-problems-regarding-internet-torts-critical-remarks>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 20

³⁵ ESTT 1995 March 7 sprendimas byloje *Shevill* Supp. 456, 463

2.2. Teritorialumo principas internetinėje erdvėje - minimalus internetinės svetainės

kontaktas su valstybe

Gyvename laikais, kai valstybių suvereniteto sąvoka yra nuolat „egzaminuojama“. Naujiems juridiniams subjektams, tokiems kaip įvairios tarptautinės organizacijos, viršnacionaliniai dariniai (pvz.: ES), valstybės suteikia įgaliojimus veikti ir perduoda dalį savo suverenių teisių, tai ypač matyti ES (pvz.: ji turi išimtinę kompetenciją reglamentuoti vidaus rinką tarp valstybių ES narių), ir šie dariniai kartu su valstybėmis dalyvauja įstatymų leidybos procese tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu. Vienas šių procesų tikslų yra harmonizuoti teisinę sistemą, o tuo pačiu ir privatinę teisę regioniniu lygiu, o tam tikros tarptautinės organizacijos (pvz.: Hagos konferencija) tarptautinės privatinės teisės normas.

Bylose su užsienio elementu valstybių sienos tampa barjeru, nes kai tik byla peržengia vienos valstybės sieną, pasidaro sudėtinga nustatyti, kuris teismas yra kompetentingas nagrinėti bylą. Taip yra todėl, kad kiekvienos valstybės teisė yra skirtinga ir egzistuoja daugybė skirtingų kriterijų nustatant teismo jurisdikciją, todėl gali susiklostyti tokia situacija, kad kelių valstybių teismai yra kompetentingi nagrinėti ginčą. Tokia situacija vadinama jurisdikcijų kolizija. Valstybės, siekdamos išvengti jurisdikcijų kolizijos problematikos, ratifikuoja dvišales ir daugiašales sutartis, tačiau dėl sudėtingo ypač daugiašalių sutarčių priėmimo procedūrų, susiklosto situacija, kad ne visos valstybės yra sutarčių dalyvės, todėl tokiu atveju jurisdikcijos klausimas sprendžiamas nacionaliniais teisės aktais. Tai suponuoja, kad sprendžiant jurisdikcijų kolizijos klausimą yra svarbus teritorialumo kriterijus. Šis kriterijus yra pirmasis internetinių deliktų probleminis klausimas sprendžiant jurisdikcijų koliziją. Nors ir realiame pasaulyje visada yra nustatomas teismas, kuris turi jurisdikciją nagrinėti bylą, tačiau tai padaryti nėra labai paprasta, todėl internetinių deliktų atveju nustatyti jurisdikciją yra dar sudėtingiau, nes esančios nuostatos yra sunkiai pritaikomos ir dažnai netinkamos spręsti konfliktines situacijas, kilusias kibernetinėje erdvėje, o kaip nustatyti valstybės sienas internetinėje erdvėje dar nėra aišku.

Atsiradus internetui buvo teigiama, kad internetinė erdvė turi imunitetą nuo valstybių jurisdikcijos, tačiau šiuo atveju yra paminėtina United States Court of Appeals, District of Columbia Circuit (JAV apeliacinis teismas Kolumbijos rajonui) byla *Gorman v. Ameritrade Holding Corporation*, kurioje atsakovas teigė, kad jam negalima taikyti asmeninės jurisdikcijos (apie asmeninę jurisdikciją žr. 2.4. P. 33), nes jo įmonės veikla buvo vykdoma ne teismo

jurisdikcijos teritorijoje, o „kibernetinės erdvės sienų ribose“³⁶, tačiau teismas teigė, kad kibernetinė erdvė nėra „karalystė plūduriuojanti paslaptingame eteryje, kuris yra apsaugotas nuo žemiškųjų teismų jurisdikcijos“³⁷ ir vien žodžiai kibernetinė erdvė „nėra burtažodis, apsaugantis nuo teismų jurisdikcijos“³⁸.

Galima teigti, kad su interneto atsiradimu, atsirado ir naujos „sienos“, t.y. kibernetinės erdvės sienos, kurios privertė iškelti naujas idėjas apie tai, kur ir kaip valstybės sąveikauja tarpusavyje kilus deliktiniam ginčui, o atsakymai į šiuos klausimus suponuoja teismo jurisdikciją kibernetinėje erdvėje³⁹, todėl didelį vaidmenį sprendžiant jurisdikcijos klausimą turi internetinės svetainės ryšys su konkrečia valstybe. Tą patvirtina ir ESTT byla *eDate Advertising*, kurioje teismas pripažino, kad Briuselio I reglamento 5 str. 3 d. numatyta taisyklė yra „pagrįsta ypač glaudžiu ginčo ir vietos, kur įvyko žalą sukėlęs įvykis, teismo ryšiu“⁴⁰.

Pirmiausia, reikėtų paminėti tai, kad klaidinga sieti interneto svetainę su valstybe, kurioje yra fizinė serverio vieta ir antra, teigti, kad svetainės vartotojo *domicile* parodo svetainės glaudesnę ryšį su vartotojo *domicile* valstybe, nes tarp vartotojo ir svetainės nėra būtinojo ryšio.

Šiuo klausimu yra pasisakęs M. Civilka, kuris teigia, kad „valstybės, su kuria konkreti svetainė (ar jos tinklapis) yra labiausiai susijusi, nustatymas turi būti paremtas visų pirma pačios svetainės išvaizdos ir dizaino įvertinimu“⁴¹. Tai reiškia, kad ryšį reikia vertinti pagal svetainės internetinį adresą, kuris leidžia identifikuoti valstybę (pvz.: www.delfi.lt), pagal svetainėje naudojamą kalbą ir kt.

Svetainės susiejimas su konkrečia valstybe žvelgiant per šią prizmę dar neįrodo, kad šis ryšys su valstybe yra pakankamai stiprus ir glaudus⁴², todėl Briuselio I reglamento taikymas pagal *domicile* yra pakankamai miglotas. Nors, atsižvelgiant į protingumo principą, asmuo šiuo atveju gali susidaryti protingą įspūdį dėl puslapio sąsajos su konkrečia valstybe, tačiau būtų logiška, jei asmeniui būtų suteikta galimybė kreiptis į savo gyvenamosios vietos valstybės teismus, o ne į valstybės, su kuria puslapis turi sąsają, teismus, t.y. susiejus tam tikrą svetainę su konkrečia valstybe, remiantis Briuselio I reglamento 5 str. 3 d. vartotojas galėtų kreiptis į tos valstybės teismus, su kuria svetainė turi sąsają (žala kyla tik toje valstybėje).

³⁶ United States Court of Appeals (toliau – U.S. C.A.) 2002 June 14 sprendimas byloje *Gorman v. Ameritrade Holding Corp.*, para 506, 510 // <http://law.justia.com/lawsearch?query=Gorman%20v.%20Ameritrade%20Holding%20Corp&dataset=federal-case-law&federal-court-type=appellate-courts>, prisijungimo laikas: 2012-07-10

³⁷ Ibid, 516

³⁸ Ibid, 510

³⁹ Tricia Leigh Gray Minimum Contacts in Cyberspace: The Classic Jurisdiction Analysis in a New Setting // *Journal of High Technology Law*. 2002, vol 1, no 1, P. 85 // <http://www.jhtl.org/docs/pdf/tgrayv1n1n.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁴⁰ ESTT 2011 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *eDate Advertising*, para. 40

⁴¹ Civilka M. Jurisdikcijos kolizijos internete // *Ten pat*, P. 15

⁴² Svarbu pažymėti, kad šiuo atveju kalbama ne apie glaudžiausio ryšio doktriną, kuri taikoma nustatant taikytiną teisę, o apie internetines valstybės sienas, t.y. teritorialumo principo perkėlimą į internetinę erdę.

Vertinant interneto svetainės sąsajos su valstybe svarbą, reikėtų paminėti Paryžiaus apeliacinio teismo poziciją. Teismo nuomone, vien tai, kad interneto svetainė yra pasiekama vietos valstybėje, neturi didžiausios reikšmės sprendžiant jurisdikcijos klausimą⁴³. Iš kitos pusės, *Cour de cassation* (lt. Kasacinis teismas) savo praktikoje teigia, kad svetainės veiklai esant kitoje, ne teismo, valstybėje yra pagrindas teigti, kad teismas neturi jurisdikcijos nagrinėti iš šios svetainės veiklos kilusio pažeidimo klausimo.

Tokia pati praktika, kaip Paryžiaus apeliaciniame teisme, susiklostė ir Australijos aukščiausio teismo *Gutnick* byloje⁴⁴. Teismas priėmė ieškinį prieš užsienio valstybės atsakovą, remiantis vien tuo, kad aplanko („failo“) parsisiuntimas buvo toje valstybėje. Nors tai yra šmeižto byla, kurioje šmeižikišką straipsnį parsisiuntė prenumeratorius, gyvenantis Australijoje, galima preziumuoti, kad toks pats sprendimas būtų ir dėl kitų deliktinių ginčų. Taigi, tikėtina, kad teismas pasinaudotų *forum non conveniens*, jei ieškinys būtų pareiškiamas dėl delikto kilusio iš pasyviosios svetainės. Kitaip tariant, net jei tokiu atveju egzistuoja teismo jurisdikcija, teismas atsisakys savo jurisdikcijos, t.y. nespres bylos iš esmės.

Labai svarbi šiuo klausimu 1958 m JAV Aukščiausio teismo (angl. *Supreme Court*) byla *Hanson v. Denckla*⁴⁵. Joje vyriausiasis teisėjas Warren rašė, kad siekiant atrasti reikiamą minimalų kontaktą su valstybe, reikia atsižvelgti į tai, ar buvo kokie nors tikslingi atsakovo veiksmai, siekiant pasinaudoti valstybės teikiama privilegija, vykdamas savo veiklą⁴⁶.

JAV teismai savo praktiką grindė tuo, kad internetas ir pasaulinis tinklas reiškia komunikaciją. Šią poziciją teismas pradeda nuo to, kad elektroninis paštas gali būti prilyginamas laišku, siunčiamam įprastu paštu ir komunikacijai telefonu⁴⁷. Taigi, JAV teismai šiuo atveju naudojami glaudžiausio ryšio doktrina su atitinkama valstija. Nors, šį ryšį nustatyti yra problematiška, iš daugybės bylų matyti, kad JAV teismai nustato ryšį skirstydami interneto svetaines į pasyvias, interaktyvias ir komercines. Šis skirstymas buvo nustatytas *Zippo* byloje ir

⁴³ Cyber-torts and personal jurisdiction: the Paris Court of appeal makes a stand // *International & Comparative Law Quarterly*. 2009, vol. 58, Issue 2, P. 477 //

<http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&hid=124&sid=f563fc86-92d2-453f-879b-45268170ba07%40sessionmgr113>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁴⁴ High Court of Australia 2002 December 10 sprendimas byloje *Dow Jones & Company, Inc v Gutnick* // [http://www.kentlaw.edu/perritt/courses/civpro/Dow%20Jones%20%20Company%20Inc_%20v%20Gutnick%20%5B2002%5D%20HCA%2056%20\(10%20December%202002\).htm](http://www.kentlaw.edu/perritt/courses/civpro/Dow%20Jones%20%20Company%20Inc_%20v%20Gutnick%20%5B2002%5D%20HCA%2056%20(10%20December%202002).htm), prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁴⁵ U.S. Supreme Court (toliau – S.C.) 1958 June 23 sprendimas byloje *Hanson v. Denckla* // <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/357/235/case.html>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁴⁶ Ibid, 253 ir U.S. S.C. 1980 January 21 sprendimas byloje *World-Wide Volkswagen Corp. v. Woodson* // <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=444&invol=286>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁴⁷ U.S. D.C., Southern District of New York 1997 February 26 sprendimas byloje *Hearst Corporation v. Goldberger* // <http://www.internetlibrary.com/pdf/Hearst-Corp-Goldberger-SDNY.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

pavadintas „Zippo testu“⁴⁸. Pasyviomis svetainėmis yra vadinamos tokios, kurios naudojamos reklamoms ir informacijos patalpiniui internete. Tuo tarpu, interaktyvios interneto svetainės – tai informacijos keitimasis tarp svetainės savininkų ir tų, kurie lankosi ar naudoja šią svetainę daro užsakymus ar teikia pasiūlymus savininkams. Komercinės – dažniausiai būna didelės apimties ir jose vykdomas konkretus verslas, kurio savininką lengvai galima atsekti. Apskritai, teismai nėra linkę priimti jurisdikcijos dėl ginčų, kilusių iš pasyvių internetinių svetainių, nes jose nėra interaktyvumo, todėl šiuo atveju jurisdikciją galima būtų nustatyti nebent sutelkiant dėmesį į elektroninio pašto žinutes bei telefoninius skambučius. Teismai linkę sutelkti dėmesį į interaktyvias ir komercines svetaines, nes šiuo atveju nustatyti jurisdikciją yra lengviau nei pasyviose svetainėse, tačiau dar iki šiol nėra nustatytų aiškių kriterijų kaip nustatyti interneto kontaktų pobūdį bei svetainių interaktyvumą⁴⁹.

Kalbant apie minimalaus kontakto doktriną, kai kurie autoriai, tokie kaip C. Chalas, N. Joubert ir kt. teigia, kad ši doktrina yra agresyvi ir pažeidžianti aukščiau minėtus principus. Tačiau, šią doktriną pritaikius objektyviai, ji taptų ne tokia agresyvi ir tokiu atveju minimalaus kontakto testą valstybė turėtų vykdyti lyginamosios teisės aspektu⁵⁰, kuri reikalauja, kad teismas spręstų jurisdikcijos klausimą ir esant pakankamam ryšiui tarp atsakovo arba ginčo ir teismo valstybės nustatytų savo jurisdikciją. Šis reikalavimas kai kuriose valstybėse yra nustatytas jų nacionalinėje teisėje. Taip, pavyzdžiui, yra Vokietijos teisinėje sistemoje. Joje yra numatytos griežtos jurisdikcijos taisyklės, pagal kurias tam tikrais atvejais teismas gali patvirtinti (jei yra kontaktas su jo valstybe) arba paneigti (nesant kontakto su jo buvimo valstybe) savo jurisdikciją. Šį sprendimą reikia skirti nuo *forum non conveniens*, nes šiuo atveju teismas tik tikrina ar yra pakankamas *prima facie* ryšys (tarp atsakovo arba ginčo ir valstybės) jurisdikcijos pagrindimui⁵¹.

Taigi, doktrina, grindžianti jurisdikciją ne vien tik tuo, kad internetinis puslapis yra prieinamas teismo valstybėje, autorės manymu atitinka aukščiau minėtus principus. Tačiau, žvelgiant į Briuselio I reglamento reguliavimo sritį, kyla klausimas, ar toks lankstus požiūris į jurisdikciją neprieštaruoja minėtam reglamentui, kuris kaip tik ir siekia, kad jurisdikcijos nustatymo taisyklės būtų kuo labiau apibrėžtos ir iš anksto nuspėjamos. Į šį klausimą galima būtų atsakyti remiantis ESTT praktika. Anot ESTT jurisdikcijos nustatymas turėtų būti pagrįstas

⁴⁸ U.S. D.C., Western District of Pennsylvania 1997 January 16 sprendimas byloje *Zippo Manufacturing Co. v. Zippo Dot Com, Inc.* // <http://www.internetlibrary.com/pdf/Zippo-Manufacturing-Zip-Dot-Com-WD-Pa.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁴⁹ Plačiau apie svetainių skirstymą į pasyvias, interaktyvias ir komercines žr. Hestermeyer, Holger P. Personal Jurisdiction for Internet Torts: Towards an International Solution? // *Northwestern Journal of International Law & Business*. 2006 February, vol. 26 Issue 2, P. 276-278 // <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/nwjl26&div=16&id=&page=>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁵⁰ Joubert N. *La notion de liens suffisants avec l'ordre juridique (Inlandsbeziehung) en droit international privé*. Paris: LITEC, 2007

⁵¹ Cyber-torts and personal jurisdiction ... // Ten pat, P.479

pakankamai išsamiau kontaktu su teismo valstybe⁵² ir turėtų būti nuspėjama tiek ieškovui, tiek atsakovui, nesuteikiant ieškovui pranašumo, o ypač tokio, kuris skatintų ieškovą pasirinkti palankiausią teismą⁵³.

Analizuojant Briuselio I reglamentą per minimalaus kontakto su valstybe prizmę, reikėtų paminėti, kad jo 15 str ir 16 str. kalbantys apie jurisdikciją, susijusią su vartotojų sutartimis, numato, kad asmeniui, vykdančiam komercinę veiklą nukreiptą į vartotojo gyvenamąją vietą arba į kelias valstybes nares įskaitant ir vartotojo gyvenamąją vietą ieškinys gali būti paduotas toje valstybėje narėje. Taigi, vartotojas negali iškelti bylos atsakovui ieškovo gyvenamosios vietos valstybės teismuose, jei atsakovo veikla nėra nukreipta į ieškovo *domicile* valstybę, o iš to seka, kad ieškovas taip pat negalėtų pateikti ieškinio atsakovui, vien dėl to, kad jo interneto svetainė yra prieinama ieškovo *domicile* valstybėje. Vadinasi, paprasčiausia būtų Briuselio I reglamento 5 str. 3 d. dėl deliktinės atsakomybės internete aiškinti panašiu būdu.

2.3. Bendros ir specialios jurisdikcijos kolizijos taisyklės

Tarptautinėje privatinėje teisėje yra naudojami trys pagrindiniai teisingumo kriterijai: šalių pilietybės, atsakovo faktinė buvimo vieta ir atsakovo gyvenamoji vieta, tačiau mūsų nagrinėjamai temai yra aktualūs tik tie kriterijai, kurie taikomi deliktų byloms su užsienio elementu.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, Briuselio I reglamentas numato bendrąsias ir specialiąsias jurisdikcijų kolizijos taisykles, todėl minėtas taisykles būtina aptarti plačiau.

Pagal Briuselio I reglamentą teismas, gavęs ieškinį, siekdamas nustatyti jurisdikciją ir išvengti neteisingo jurisdikcijos kolizijos išsprendimo pasekmių, turi atlikti šiuos veiksmus:

1. Nustatyti, ar jis turi jurisdikciją pagal jurisdikcijos taisykles, numatytas:
 - a) ES teisėje;
 - b) Tarptautinėje sutartyje;
 - c) Nacionalinėje teisėje.

⁵² ESTT 2002 October 1 sprendimas byloje *Verein für Konsumenteninformation v Karl Heinz Henkel* // <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130de91b6f8479e8542e5a774dff330f192af.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4NchyKe0?text=&docid=85974&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1526518> , prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁵³ ESTT 2004 June 10 sprendimas byloje *Rudolf Kronhofer v. Marianne Maier and. Others* // http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/gemdoc2004/pdf/Z_en_06.pdf , prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

Reikėtų pažymėti, kad toks eiliškumas yra ne visada. Iki įstojimo į ES Lietuvoje buvo tarptautinės sutarties viršenybės principas, tačiau Lietuvai tapus ES nare, ES reglamentai Lietuvoje yra taikomi tiesiogiai ir joks teisės aktas negali prieštarauti ES reglamentams. Kartais atsitinka taip, kad dvišalė ar daugiašalė sutartis reguliuoja tą patį klausimą kaip ir ES dokumentai, tarp kurių gali atsirasti prieštaravimas. Tokiu atveju Lietuvos teismai turi remtis „ES teisės aktų nuostatomis dėl jų santykio su kitomis valstybių narių dvišalėmis ar daugiašalėmis tarptautinėmis sutartimis“⁵⁴ ir taip nuspręsti, kuris teisės aktas turi viršenybę konkrečioje situacijoje. Čia reikėtų pažymėti tai, kad tarp ES valstybių sudarytos dvišalės ar daugiašalės sutartys galioja tik tiek, kiek jos neprieštarauja ES teisės normoms.

2. Nustatyti, ar byla nepriklauso išimtinai kitos valstybės jurisdikcijai;

3. Nustatyti, kokios bus galimybės įvykdyti teismo sprendimą kitoje valstybėje, jei ji priklauso ir šios valstybės jurisdikcijai (šis etapas būna ne visada).

Pagrindinė jurisdikcijos taisyklė įtvirtinta Briuselio I reglamente teigia, kad asmenims nuolat gyvenantiems valstybėje narėje, neatsižvelgiant į jų pilietybę, bylos keliamos tos valstybės teismuose⁵⁵. Tai reiškia, kad Briuselio I reglamentas vadovaujasi atsakovo *legem domicilii* (atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos kriterijumi), kuri nustatoma remiantis Briuselio I reglamento 59 str. (*legem fori*) ir juridinių asmenų atveju – 60 str (oficiali buveinės vieta, centrinė administracija, pagrindinė verslo vieta).

Šios, bendrosios jurisdikcijos kolizijos taisyklės nuostata yra labai komplikuota kalbant apie internetinius deliktus, nes atsakovo *domicile* nustatymas internetinių deliktų atveju yra problematiškas. Ši problema atsiranda dėl to, kad internetinėje erdvėje atsakovas vienu metu gali būti visame pasaulyje ir pasinaudodamas savo kompiuterinėmis žiniomis gali net pakeisti savo tapatybę, o to pasekoje toks asmuo lieka neidentifikuotas. Autorės nuomone, manytina, kad internetinių deliktų atveju šią bendrąją jurisdikcijos taisyklę reikėtų interpretuoti taip, kad atsakovo paieškos etape *domicile* būtų laikoma kompiuterio, ar kitos informacinių technologijų priemonės, kurios pagalba buvo įvykdytas deliktas internetinėje erdvėje faktinė buvimo vieta, nes identifikuoti informacinių technologijų priemonę yra daug lengviau nei asmenį, o identifikavus faktinę informacinės technologijos buvimo vietą, bandyti identifikuoti asmenį, nes, kaip matyti iš Europos Žmogaus teisių fondo apklausos⁵⁶, tokiu būdu yra sumažinamas tų asmenų, kurie galėjo įvykdyti žalą sukeliantį įvykį, ratas ir taip atsiranda realesnė galimybė identifikuoti asmenį.

⁵⁴ Bužinskas G., Grigienė J. Teisingumas tarptautiniame civiliniame procese. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. P. 66

⁵⁵ Briuselio I reglamento 2 str. 1 d. /

⁵⁶ Žr. šio darbo skyrių Interviu su Europos Žmogaus teisių fondu. P. 63

Tam tikrais atvejais, identifikavimo problema nekyla. Pavyzdžiui, esant vartotojų teisių pažeidimui, nes tokiu atveju internetinėje erdvėje dažniausiai būna nurodomi juridinio asmens rekvizitai, nors kaip ir realiaame gyvenime, taip ir internetinėje erdvėje tokios įmonės gali būti fiktyvios ir rekvizitai gali būti neatitinkantys tikrovės arba iš viso nepateikti. Kalbant apie šmeižiančią informaciją, jei tokia informacija yra tam tikroje publikacijoje, taip pat nėra sudėtinga rasti atsakovą, nes dažniausiai būna nurodomas publikacijos autorius arba redakcijos (esant žurnalistiniam straipsniui) rekvizitai, tačiau kalbant apie šmeižtą pokalbių kambariuose, asmuo gali turėti slapyvardį, kuris neleidžia identifikuoti asmens, todėl kai kurie puslapiai (pvz.: www.delfi.lt) yra numatę galimybę puslapio naudotojui pranešti apie netinkamo turinio informaciją puslapio valdytojui. Tokiu atveju, nors ir nėra žinomas asmuo, kuris sukėlė žalą, bet yra pasitelkiama tam tikra kontrolė, kad būtų sumažintas žalos asmeniui mastas. Taigi, internetinėje erdvėje tam tikrose situacijose identifikuoti asmenį nėra problematiška, tačiau yra daug situacijų, kuriose identifikuoti asmenį yra sudėtinga.

Specialiosios jurisdikcijos taisyklės yra alternatyvios, nes ieškovas gali rinktis vieną iš kelių ieškinio pareiškimo vietų. Speciali jurisdikcijos taisyklė, taikoma deliktams yra numatyta Briuselio I reglamento 5 str. 3 d., kuri teigia, kad asmeniui nuolat gyvenančiam valstybėje narėje kitoje valstybėje narėje byla dėl civilinės teisės pažeidimų, delikto arba kvazidelikto gali būti iškelta vietos, kurioje įvyko žalą sukėlusis įvykis ar jis gali įvykti, teisme⁵⁷. ESTT byloje *Handelskwekerij G. J. Bier BV v. Minesdepotassé 'Alsace SA'*⁵⁸ konstatavo, kad tokia vieta yra ne tik vieta, kurioje atsirado žala (žalos atsiradimo vieta taikoma ir taikytinai teisei nustatyti)⁵⁹, bet ir žalą sukėlusio įvykio vieta.

Remiantis teismų praktika minėtos taisyklės turi būti taikomos ir kilus internetiniam deliktui. Minėta Briuselio I reglamento 5 str. 3d. taisyklė buvo naudojama sprendžiant *Mecklermedia Corp. V. DC Congress GmbH*⁶⁰ ir *Ligue Contre la Racisme et l'Antisemitisme v. Yahoo*⁶¹ bylas.

Pirmojoje byloje *English Chancery Court* (lt. anglų lordo kanclerio teismas) nusprendė, kad jis turi jurisdikciją nagrinėti JAV bendrovės ir jos dukterinės įmonės prieš Vokietijos kompaniją ginčą, susijusį su tuo, kad atsakovas padarė deliktą panaudodamas svetimo prekės

⁵⁷ Briuselio I reglamentas 5str. 3 d.

⁵⁸ ESTT 1976 November 30 sprendimas byloje *Handelskwekerij G. J. Bier BV v. Minesdepotassé 'Alsace SA'* // <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=61976CJ0021&lang=en&type=NOT&ancre=>, prisijungimo laikas: 2012 – 08 – 30

⁵⁹ Kadangi, žalos atsiradimo vieta yra taikoma ir taikytinai teisei nustatyti, šį kriterijų aptarsime, kai išanalizuosime tiek jurisdikcijos, tiek taikytinos teisės klausimus.

⁶⁰ *Mecklermedia Corp. v. DC Congress GmbH*, [1998] Ch 40, [1998] 1 All E.R. 148, [1997] 3 W.L.R. 479, [1997] F.S.R. 627 (Ch. 1997)

⁶¹ U.S. C.A., Ninth Circuit 2001 November 7 sprendimas byloje *Yahoo, Inc. v. La Ligue Contre Le Racisme et L'Antisemitisme* // <http://www.internetlibrary.com/pdf/Yahoo-La-Ligue-Contre-Le-Racisme.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 21

ženklą pavadinimą „*Internet World*“ (lt. Internetinis pasaulis) svetainėje, kuri buvo prieinama Anglijoje.

Antrojoje byloje ginčas kilo dėl to, kad *Yahoo* publikavo nacių relikvijas interneto puslapiuose, prieinamuose Prancūzijoje. *Yahoo* teigė, kad tai yra amerikiečių kompanija, o pagal JAV teisę, publikuoti šias relikvijas nėra draudžiama. Nagrinėdamas bylą, teisėjas teigė, kad šios medžiagos publikavimas pažeidžia Prancūzijos baudžiamąjį kodeksą, pagal kurį privatus asmuo gali būti traukiamas atsakomybėn dėl delikto, ir padarė išvadą, kad žala buvo padaryta Prancūzijoje, todėl teismas turi jurisdikciją nagrinėti ginčą pagal Prancūzijos civilinio proceso kodekso 46 str.

Analizuojant Briuselio I reglamentą reikėtų paminėti *Olivier Martinez ir Robert Martinez prieš MGN Ltd*⁶². bylą, kurioje buvo kreiptasi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo aiškinant Briuselio I reglamento 2 straipsnį ir 5 straipsnio 3 punktą.

Pagrindinėje byloje 2008 m. rugpjūčio 28 d. *O. Martinez ir R. Martinez Tribunal de grande instance de Paris* iškėlė *MGN* bylą siekdami, kad iš šios bendrovės būtų priteista atlyginti žalą. *Tribunal de grande instance de Paris* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti TTT šį prejudicinį klausimą:

„Ar <...> Reglamento Nr. 44/2001 <...> dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 2 straipsnį ir 5 straipsnio 3 punktą reikia aiškinti kaip suteikiančius valstybės narės teismui jurisdikciją nagrinėti ieškinį dėl asmeninių teisių pažeidimo, tikėtina, padaryto patalpinus informaciją ir (arba) nuotraukas kitoje valstybėje narėje interneto svetainėje, sukurtoje bendrovės, kuri turi buveinę pastarojoje valstybėje, arba tai padarius bet kurioje kitoje valstybėje narėje, bet kuriuo atveju kitoje nei pirmoji valstybė narė“⁶³.

Atsakymas į šį prejudicinį klausimą būtų pateikęs daugiau aiškumo sprendžiant tokio pobūdžio bylas, tačiau nagrinėjamoje byloje ESTT nusprendė, kad šis klausimas nepriklauso jo jurisdikcijai, tačiau 2011 m. spalio 25 d. buvo priimtas sprendimas byloje *eDate Advertising*, kurioje taip pat buvo prijungta *Olivier Martinez* byla. Teismas šioje byloje nusprendė, kad „ryšio“ kriterijus reikia pritaikyti tiek, kad asmuo, kurio asmeninės teisės buvo pažeistos naudojant internetą, galėtų dėl visos žalos atlyginimo kreiptis į teismą pagal Europos Sąjungoje

⁶² ESTT 2009 November 20 sprendimas byloje *Olivier Martinez, Robert Martinez v Société MGN LIMITED* // [http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?pro=&lgrec=en&nat=&oqp=&dates=&lg=&language=en&jur=C%2CT%2CF&it=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-278%252F09&td=ALL&pcs=O&avg=&page=1&mat=or&jge=&for=&cid=2756953](http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?pro=&lgrec=en&nat=&oqp=&dates=&lg=&language=en&jur=C%2CT%2CF&it=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-278%252F09&td=ALL&pcs=O&avg=&page=1&mat=or&jge=&for=&cid=2756953), prisijungimo laikas 2012 – 01 - 21

⁶³ ESTT (aštuntoji kolegija) 2009 lapkričio 20 nutartis byloje *Olivier Martinez, Robert Martinez v Société MGN LIMITED* // <http://eur-law.eu/LT/2009-m-lapkricio-20-d-Teisingumo-Teismo-astuntoji.398516>, prisijungimo laikas 2012 – 01 – 21

atsiradusios žalos, kurią lėmė šis pažeidimas, materializavimosi vietą⁶⁴. Tai reiškia, kad asmuo gali kreiptis dėl žalos atlyginimo žalą sukėlusio asmens valstybės teismuose arba į tos valstybės teismus, kurioje yra pagrindinis interesų centras (dažniausiai asmens įprastinė gyvenamoji vieta) dėl visos žalos atlyginimo bei, remiantis *Shevill* bylos taisyklėmis – į kiekvienos valstybės teismą, kurioje atsirado žala, bet tik dėl žalos atlyginimo, kuri atsirado toje valstybėje.

Gana plačiai jurisdikcijos klausimas buvo nagrinėjamas Škotijos byloje *Bonnier Media Limited v. Greg Lloyd Smith and Kestrel Trading Corporation*⁶⁵. Bonnier Media yra laikraščio „business a.m.“ savininkai, leidėjai ir spausdintojai. Jie naudoja šį vardą ir savo puslapio domene www.businessam.co.uk. Jie kaltino Greg Lloyd Smith, kurio *domicile* yra Graikijoje, kad jis kūrė ir įregistravo 22 domenus⁶⁶ su pavadinimu „businessam“ ir savo ieškinį padavė į Škotijos teismus dėl to, kad toks pats domeno pavadinimas klaidina klientus ir yra prekės ženklo neteisėtas panaudojimas⁶⁷. Čia galima būtų paminėti tai, kad Paulius Sauliūnas savo disertacijoje teigia, kad „vienas patikimiausių būdų apsaugoti domeno vardą – įregistruoti atitinkamą prekės ženklą“⁶⁸. Šiuo atveju taip ir buvo - pagal Škotijos teisę nacionaliniai teismai turi jurisdikciją, jei deliktas yra padarytas Škotijoje, tačiau šioje byloje teismams iškilo problema nustatyti vietą, kurioje buvo padarytas internetinis deliktas. Teisėjas Lord Drummond teigė, kad internetas negali būti laikomas statiniu fiziniu subjektu, t.y. tai nėra vien tik grupė kompiuterių su tam tikra informacija, kurie fiziškai susieti tarpusavyje. Jis teigė, kad į internetą turi būti žiūrima kaip į bendravimo procesą. Galima teigti, kad asmuo, kuris valdo internetinę svetainę, yra bendravimo proceso iniciatorius ir taip dalyvauja šiame procese, todėl internetinę svetainę valdantis asmuo gali būti vertinamas kaip potencialus pažeidėjas, kuris gali padaryti deliktą, bet kurioje valstybėje kur jo svetainė yra matoma, todėl, jo nuomone, reikėtų atsižvelgti į svetainės turinio ir komercijos kontekstą sprendžiant jurisdikcijos klausimą. Šiuo atveju teismas nusprendė, kad Greg Lloyd Smith, kurdamas to paties pavadinimo domenus, kenkė Bonnier Media verslui, kuris

⁶⁴ ESTT 2011 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *eDate Advertising*, para. 48

⁶⁵ Outer House, Court of Session E.T.M.R. 2002 July 1 sprendimas byloje *Bonnier Media Limited v. Greg Lloyd Smith and Kestrel Trading Corp.* // <http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/gemdoc2003/pdf/u-en-34.pdf> prisijungimo laikas: 2012 - 01 - 20

⁶⁶ Žr. 1 priedas

⁶⁷ U.S. D.C., Northern District of Iowa, Cedar Rapids Division 2000 May 9 sprendimas byloje *Ford Motor Co. v. Ford Financial Solutions inc.* // http://www.leagle.com/xmlResult.aspx?xmlDoc=20001229103FSupp2d1126_11128.xml&docbase=CSLWAR2-1986-2006 prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 20. Taip pat, buvo pripažinta, kad tokio paties pavadinimo domeno vartojimas klaidina vartotojus.

Taip pat, žr. Edelman S., “Trademark Law Developments”, Practising Law Institute, Patents, Copyrights, Trademarks, and Literary Property Course Handbook Series, (November 6, 2000) P. 5; *Nissan Motor Co. v. Nissan Computer Corp.*, *Washington Speakers Bureau, Inc. v. Leading Authorities, Inc.*, *Avery Dennison Corp. v. Sumpton*, *Playboy Enterprises, Inc. v. Asiafocus International, Inc.*, *Planned Parenthood Federation of America, Inc. v. Bucci*, *Panavision Int’l v. Toeppen*, *Sporty’s farm L.L.C. v. Sportsman’s Market, Inc.*, *Cello Holdings, L.L.C. v. Lawrence-Dahl Companies*, *Kodak.ru*, *Quelle.ru*

⁶⁸ Sauliūnas D. daktaro disertacija „Domenų vardai ir jų teisinė apsauga“, 2007 P. 126

vykdomas Škotijoje ir to pasekmės buvo jaučiamos taip pat Škotijoje, todėl teismas nusprendė, kad šiuo atveju jis turi jurisdikciją nagrinėti šią bylą.

Anot Melise R. Blakeslee, yra penkių punktų protokolai, kuris padeda iširti domeno vardo naudojimo teisėtumą:

1. Nustatoma domeno vardo registratoriaus tapatybė;
2. Domeno registratoriaus naudojamo domeno vardo tyrimas;
3. Domeno vardo naudojimo teisėtumo įrodymus rinkti vertinant tiek esamus, tiek ir buvusius tokio vardo naudojimus;
4. Rinkti papildomus įrodymus;
5. Įvertinti atitinkamą strategiją: siūlymai pirkti registraciją, sustabdyta ir nutraukta paklausa arba formalūs rungtinėjimo veiksmai ICANN (*Internet Corporation for Assigned Names and Numbers* (lt. Interneto korporacija paskirtiems vardams ir skaičiams))⁶⁹.

Taigi, kaip jau buvo minėta anksčiau, susidomėjimas internetinės jurisdikcijos problema vis didėja, tačiau iki šiol vis dar nėra daug pasaulinės teisminės praktikos, susijusios su jurisdikcijos kolizijos internetiniuose deliktuose problema, o Lietuvos teisėje jurisdikcijos kolizijos problema šiuo klausimu dar nežinoma.

Vertinant Briuselio I reglamento nuostatas matoma, kad žala gali būti ir fizinė, ir moralinė⁷⁰. ESTT byloje *Bier v. Mines de Potasse D'Alsace*, konstatavo, kad pagal nagrinėjamą straipsnį ieškovas gali kreiptis į teismą pagal žalos atsiradimo vietą arba pagal žalą sukėlusio įvykio vietą. ESTT, vertindamas šią nuostatą taip pat pažymėjo, kad, jei ieškinys buvo pateiktas žalos atsiradimo valstybės teismui, tai teismas turės jurisdikciją priteisti tik toje valstybėje atsiradusius nuostolius, o ieškinį pareiškus žalą sukėlusio įvykio vietos valstybės teismui – gali būti priteisiama visa patirta žala⁷¹. Vertinant šią teismo praktiką ir jos pritaikymą internetiniams deliktams yra visiškai aišku, kad šių taisyklių pritaikymas internetui yra nepakankamas, nes žalą sukėlusio įvykio vieta gali būti visame pasaulyje vienu metu, todėl asmeniui pagal minėtas taisykles niekada nebus atlyginta visa padaryta žala.

Kaip jau buvo minėta, mums aktualiausias jurisdikcijos taisyklės yra numatytos Briuselio I reglamente, tačiau ką daryti, jei Briuselio I reglamento taisyklių negalime pritaikyti?

Kadangi, kalbame apie internetinius deliktus, tai šiuo atveju kalbame ne vien tik apie ES teisės normas, bet ir apie tas normas, kurios nepriklauso ES. Kaip teigia intelektinės nuosavybės teisės profesorius dr. Raquel Xalabarder, jei ginčas kyla tarp dviejų valstybių, kurių tik viena yra Briuselio I reglamento dalyvė arba abi nėra jo dalyvės, tai tokiu atveju turi būti taikoma

⁶⁹ Melise R. Blakeslee *Internet Crimes, Torts and Scams, Investigation and Remedies*, New York: Oxford University Press, Inc., 2010 P. 70; Plačiau apie ICANN žr. www.icann.com

⁷⁰ ESTT sprendimas byloje *Shevill*, para. 23

⁷¹ *Ibid*, para. 25

valstybių vidaus teisė⁷². Tą patį numato ir Briuselio I reglamento atitinkamos nuostatos, pavyzdžiui 4 str. Valstybių vidaus teisė dažniausiai numato tą patį, ką ir reglamentas, t.y. *domicile* kriterijų, tačiau, pagal valstybių vidaus teisę, teisėjai gali taikyti *forum non conveniens*, kuris yra draudžiamas pagal Briuselio I reglamentą, nustatant, kad kitos valstybės teismas turi jurisdikciją nagrinėti bylą. Taip pat, teismas tokiu atveju gali teigti, kad jam nepatogu taikyti užsienio teisę.

Taigi, tarptautiniu lygiu vis dar išlieka klausimas, kaip pritaikyti tam tikrus teisės aktus, siekiant nustatyti, kurios valstybės teismuose internetinių deliktų ginčai bus sprendžiami. Šis klausimas buvo sprendžiamas Hagos konferencijoje dėl tarptautinės privatinės teisės⁷³, kurioje buvo dirbama su nauju projektu „Hagos konvencijos projektas“⁷⁴. Šis projektas iš esmės tik atkartoją Briuselio konvencijos nuostatas ir nepateikė jokių specialių jurisdikcijos taisyklių, kurias galima būtų pritaikyti konkrečiai internetiniams deliktams. Taigi, šis projektas buvo beprasmis dėl dviejų priežasčių:

1. ES narės jau turėjo tokio paties lygio, t.y. regioninius susitarimus jurisdikcijos ir teismų sprendimų vykdymo klausimais;
2. Šio projekto aiškinimas buvo perduotas ESTT, o šis teismas nėra pripažįstamas pasauliniu lygiu.

Nagrinėjant jurisdikcijos kolizijos taisykles interneto aspektu yra svarbu tai, kad paslaugas teikiantys subjektai ar pardavėjai bei interneto lankytojai gali būti kitoje valstybėje nei juos aptarnaujantys serveriai, todėl šiuo atveju iškyla jurisdikcijos problema, nes žala kyla asmens gyvenamojoje vietoje, o žalą sukėlęs įvykis – serverio buvimo valstybėje (ESTT vieta, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis apibūdino, kaip vietą, kurioje buvo padaryti neteisėti veiksmai ar atsirado žalingos pasekmės). Šiuo atveju pagal jurisdikcijos taisykles byla gali būti iškelta:

- a) serverio „buvimo“ vietoje;
- b) asmens, kuris internete paskelbia žalą sukeliantį turinį, gyvenamojoje vietoje;
- c) kiekvienoje valstybėje, kurioje prieinamas ar gali būti parsisiųstas patalpintas turinys;
- d) šalyje, kurioje buvo jaučiama žala asmeniui.

⁷² Xalabarder R. Copyright: Choice of Law and Jurisdiction in the Digital Age // Annual Survey of International & Comparative Law. - 2002, vol. 8, P. 91// <http://digitalcommons.law.ggu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1067&context=anlsurvey> , prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁷³ U.S. DC, Eastern District of Virginia, Alexandria Division 1999 May 26 sprendimas byloje *Bochan v. L.aFontaine* // http://www.leagle.com/xmlResult.aspx?xmlDoc=199976068FSupp2d692_1701.xml&docbase=CSLWAR2-1986-2006 , prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 21

⁷⁴ Tai yra tarpvyriausybė organizacija turinti 57 valstybes nares, tarp jų ir Lietuva.

Kalbant apie Lietuvos Respublikos CPK normas, reglamentuojančias teisingumą bylose su užsienio elementu, reikėtų paminėti pagrindinius principus, kuriais remiantis būtų nustatoma Lietuvos teismų jurisdikcija internetinių deliktų ginčuose.

LR CPK, kaip ir Briuselio I reglamentas numato *domicile* kriterijų, t.y. pagal LR CPK 787 str 1 d. 1 p. Lietuvos teismai turi jurisdikciją nagrinėti bylą, jei atsakovas Lietuvoje turi nuolatinę gyvenamąją vietą, o minėto straipsnio 3 p. numato Lietuvos teismų jurisdikciją, jei prievolė atsirado arba turi būti įvykdyta Lietuvoje (žalos padarymo vietos kriterijus taip pat numatytas ir Lietuvos dvišalėse sutartyse dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių). Prievolių atsiradimo pagrindus numato LR CK 6.2 str.⁷⁵, kuris yra susijęs su LR CK 1.136 str, kurio 5 p. numato, kad civilinės teisės ir pareigos atsiranda „dėl žalos padarymo, taip pat dėl nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo“⁷⁶. Taigi, jei nustatoma, kad iš internetinio delikto kilusi prievolė atsirado Lietuvoje, tai kompetenciją tokį ginčą spręsti turi Lietuvos teismas.

Kaip pamatysime vėliau, atsakovo gyvenamosios vietos principas taikomas ne tik jurisdikcijos, bet ir taikytinos teisės nustatymo atveju, todėl šis principas bus aptartas tiek jurisdikcijos, tiek taikytinos teisės aspektu išnagrinėjus taikytinos teisės taisykles.

2.4. Asmeninė jurisdikcija

Žvelgiant į bendrosios teisės tradicijos valstybes, galima įvardyti dar vieną jurisdikcijos institutą – asmeninę jurisdikciją. Ji reiškia tai, kad „teismas yra įgalintas, tai yra – kompetentingas, nagrinėti ginčą, kurio viena iš šalių – užsienio subjektas, ir priimti sprendimą tik tuo atveju, jeigu jis tokio užsienio subjekto atžvilgiu turi vadinamąją *asmeninę jurisdikciją* (angl. *personal jurisdiction*)“⁷⁷, kuri taikoma asmeniui, fiziškai esančiam teismo buvimo valstybėje⁷⁸. Tokią asmeninę jurisdikciją įtvirtina tiek Briuselio I reglamentas⁷⁹, tiek JAV teisės normos bei daugelio valstybių nacionalinė praktika. Remiantis tuo, kad Briuselio I reglamentas yra tiesiogiai taikomas LR – asmeninė jurisdikcija yra taikoma ir Lietuvoje.

⁷⁵ Prievolės atsiranda iš sandorių arba kitokių juridinių faktų, kurie pagal galiojančius įstatymus sukuria prievolinius santykius.

⁷⁶ LR CK 1.136 str. 5 p.

⁷⁷ Civilka M. Elektroninės komercijos reguliavimas tarptautinėje ir ES teisėje. Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas Vilnius, 2001. P. 84 // http://www.teisininkas.lt/downloads/EK_konsp.pdf, prisijungimo laikas: 2012-04-10

⁷⁸ US S.C. 1878 May 13 sprendimas byloje *Pennoyer v. Neff* // <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/95/714/case.html>, prisijungimo laikas 2012 – 01 – 21

⁷⁹ Herbert Smith LLP and PLC 2012 January 25 Dispute Resolution. Brussels Regulation: domicile and jurisdiction // <http://plc.practicallaw.com/0-517-3284>, prisijungimo laikas: 2012 – 11 - 13

Asmeninė jurisdikcija yra labai paplitusi sprendžiant bylas esančias realiame pasaulyje, tačiau deliktui iškilus virtualiame, internetiniame pasaulyje, kyla problema kaip asmeninės jurisdikcijos taisyklės pritaikyti tokios rūšies deliktams, nes pati interneto „prigimtis“ ir plėtra pasako, kad nustatyti interneto ribas ar dydį yra praktiškai neįmanoma, nes kiekvieną minutę pasaulyje plečiama internetinė erdvė, prisijungia vis daugiau vartotojų. Taip pat, daugėja žmonių, kurie moka „sumėtyti pėdas“ („hakeriai“ - programišiai) ir tokiu atveju jų *domicile* yra neįmanoma atsekti. Tas pats yra ir su internetiniais puslapiais – asmenys, mokantys užslėpti serverio buvimo vietą, gali atsikratyti atsakomybės už savo veiksmus ar teikiamą informaciją, nes jų paprasčiausiai nepavyktų identifikuoti.

Kalbant apie asmeninės jurisdikcijos perkėlimą į internetinę erdvę, reikėtų paminėti liberalkonstruktyvistų požiūrį, kurie remiasi ne sąvokomis „minimalus kontaktas“ ar „interaktyvumas“, o sprendžia du pagrindinius aspektus: kaip paskirstoma konkuruojančių normų galia ir kaip tam tikros normos pritaikymas paveiks kitų bendruomenių identifikacijas ir interesus?⁸⁰. Pirmiausia šie klausimai turi būti keliami, nes tam tikro teismo jurisdikcijos nustatymas paskirsto konkuruojančių normų galias. Pavyzdžiui, JAV Aukščiausiasis Teismas *McGee v. International Life Insurance Co.* byloje, norėdamas sustiprinti vartotojų interesų apsaugą, pripažino Kalifornijos teismų jurisdikciją nereziduojančiai draudimo bendrovei. Tai teismas argumentavo tuo, kad gyventojų interesai būtų pažeidžiami, jei jie būtų priversti kreiptis į draudimo bendrovės valstijos teismą, norėdami pareikšti ieškinį draudimo bendrovei⁸¹. Tam tikruose kontekstuose, teismas vartotojų apsaugos ir jurisdikcijos nustatymo klausimą sprendė skirtingai. Pavyzdžiui, *Carnival Cruise Lines, Inc. v. Shute* byloje, teismas konstatavo, kad visi kruizinio laivo bilietų pirkėjai, nesvarbu, kurioje valstijoje gyvena, privalo ieškinius teikti Floridoje⁸².

JAV buvo pirmoji valstybė pradėjusi naudoti pasaulinį tinklą (angl. *World Wide Web*), todėl ji turi didžiausią susiklosčiusią teismų praktiką sprendžiant ginčus kilusius iš internetinės erdvės. JAV praktikoje, ginčus kylančius iš interneto, teismai dažniausiai sprendžia, jei asmuo fiziškai yra teismo jurisdikcijoje taip pat tuos ginčus, kurie yra teritorinio pobūdžio. Taigi, ši praktika rodo, kad JAV teismai, atsiradus naujai interneto teisei, tiesiog perkėlė ir pritaikė pagrindinius jurisdikcijos principus, egzistavusius dar iki interneto teisės atsiradimo.

⁸⁰ David R. Johnson and David Post *Developments in the Law: The Law of Cyberspace* // Harvard Law Review. - 1999, vol. 112, No. 7. P. 1699 // <http://www.jstor.org/skaietykla.mruni.eu/stable/pdfplus/1229390.pdf?acceptTC=true>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 21

⁸¹ U.S. S.C. 1957 December 16 sprendimas byloje *McGee v. International Life Insurance Co.* // <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/355/220/case.html>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 21

⁸² U.S. S.C. 1991 April 17 sprendimas byloje *Carnival Cruise Lines, Inc. v. Shute* // <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/499/585/case.html>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 21

Kolumbijos formuojamos jurisdikcijos taisyklės skirtos internetiniams ginčams yra labai panašios kaip ir JAV. Deja, Kolumbija neturi oficialios precedento doktrinos jurisdikcijos internetiniams ginčams klausimu, o apie bylas, dėl jurisdikcijos pranešama tik teismų leidiniuose. Tačiau, Kolumbijos požiūrį į jurisdikciją dėl internetinių ginčų galime išanalizuoti pagal žymiausią jurisdikcijos dėl internetinių deliktų bylą, žinomą kaip *Rivora's Injunction* (*Juzgado Segundo Municipal de Rovira, 2003*). Šioje byloje ieškovas, Kolumbijos pilietis, kurio *domicile* yra Bogotoj, gavo mažiausiai 8 „spam“ (lt. šlamštas) laiškus per 10 mėnesių iš Kolumbijos piliečio, kurio *domicile* Bogotoje, individualios įmonės „Virtual card“ ir iš kai kurių jo klientų. Ieškovas parašė elektroninį laišką atsakovui su prašymu išbraukti ieškovo el.paštą iš atsakovo įmonės duomenų bazės. Ieškovas gavo teigiamą atsakymą į jo užklausą. Nepaisant to, ieškovo el. paštas nebuvo ištrintas iš atsakovo įmonės duomenų bazės ir ieškovas toliau gaudavo nepageidaujamus el. laiškus. Dėl to, ieškovas kreipėsi į teismą, remdamasis Kolumbijos konstitucijos 15 str, kuris saugo asmeninį gyvenimą ir *habeas data* (iš lot. duomenų apsauga) teises bei 86 str., kuris numato procedūrinius veiksmus. Ši byla yra įdomi tuo, kad ieškinys Rivoros Tolimos savivaldybės teismui buvo paduotas el.paštu ir visas bylos procesas vyko el. paštu. Teismas, sprendamas, ar turi jurisdikciją nagrinėti bylą, teigė, kad kibernetinėje erdvėje vykdomi veiksmai priskiriami „virtualiai realybei“, o el. pašto adresas – ieškovo „virtualiai nuolatinei gyvenamajai vietai“ kibernetinėje erdvėje. Teismas taip pat paminėjo ir tai, kad nėra jokios konkrečios normos, kuri nustatytų, kuris teismas yra kompetentingas nagrinėti bylą pagal „virtualią nuolatinę gyvenamąją vietą“, kurią taip pat yra sudėtinga nustatyti, todėl jis ir bet kuris kitas Kolumbijos teismas yra kompetentingi nagrinėti šią bylą.

2.5. „Click - wrap“ kaip jurisdikcijos problematikos sprendimo priemonė

Kai kurie teismai teigia, kad internetiniai puslapiai, kurie nenori tapti jurisdikcijos subjektais gali apsaugoti save svetainėje parašydami, kad jie neatsako už padarytą žalą arba įvesti vadinamąją „click - wrap“ sutartį, kuri leistų svetainės lankytojui pasirinkti teismą, kuris turės jurisdikciją jo atžvilgiu⁸³, tačiau tik tuo atveju, jei bus aiškiai matomoje vietoje

⁸³ U.S. D.C., District of Oregon 2000 July 11 sprendimas byloje *E.g., Techheads, Inc. v. Desktop Serv. Ctr., Inc* Para. 1142, 1152 // http://or.findacase.com/research/wfrmDocViewer.aspx/xq/fac.20000711_0000011.DOR.htm/qx prisijungimo laikas: 2012-01-20; U.S. D.C., California, Southern Division 1999 August 6 sprendimas byloje *Stomp, Inc. v. Neato, LLC* para. 1074, 1080–81 // http://www.leagle.com/xmlResult.aspx?xmlDoc=1999113561FSupp2d1074_11047.xml&docbase=CSLWAR2-1986-2006 prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 20

reikalavimas paspausti „aš sutinku“ (angl. „I agree“)⁸⁴. Taigi, šiuo atveju yra išsprendžiama internetinio delikto problema. Asmuo pats sutinka, kad tam tikra informacija nebus laikytina deliktu arba savo noru sudaro sutartį dėl to, kurios valstybės teismai turės jurisdikciją nagrinėti delikto bylą, tačiau šiuo atveju labai dažnai ieškovas patenka į blogesnę padėtį nei atsakovas, nes jam skirtos tik dvi galimybės: arba pasirašyti tokią sutartį, kuri yra duota internetiniame puslapyje, arba jos nepasirašyti ir negauti priėjimo prie puslapyje pateiktos informacijos (*take it or leave it*). Taigi, šiuo atveju trūksta lankstumo ir nėra jokios galimybės kompromisui pasiekti.

„Click - wrap“ – tai susitarimas, sudarytas elektroninėje aplinkoje ir nustatantis šalių teises bei pareigas⁸⁵. Šie susitarimai skirti tam, kad tinklo savininkui ar valdytojui būtų lengviau derinti susitarimo sąlygas su asmenimis besinaudojančiais jo teikiamomis *online* paslaugomis.

„Click – wrap“ – tai standartinis susitarimas patalpintas tinklapyje, kuris reikalauja, kad interneto svetainės naudotojai norėdami prieiti prie tam tikros informacijos arba pasinaudoti teikiamomis paslaugomis, sutiktų su susitarime išdėstytomis sąlygomis. Tokių susitarimų pavyzdžių yra daug: tai palengvinimas serverio valdytojui ar tinklo savininkui patraukti naudotojus atsakomybėn, pateikti informaciją dėl riboto informacijos ar dokumento naudojimo. Tačiau, nagrinėjamo darbo aspektu, pats svarbiausias pavyzdys yra „click – wrap“, kuriuo informuojama, kad už puslapyje esančios informacijos turinį internetinio puslapio savininkas ar valdytojas neatsako, o tai reiškia, kad už deliktą kilusį naudotojui iš šios informacijos negali būti pateiktas ieškinys prieš puslapio savininką ar valdytoją.

„Click – wrap“ „pasirašymas“ yra dviejų rūšių:

1. „parašyti ir paspausti“ (angl. *Type and Click*);
2. Paspaudimas ant paveiksluko (angl. *Icon Clicking*)⁸⁶.

Nors šie susitarimai yra labai plačiai naudojami kibernetinėje aplinkoje, tačiau jų privalomumas ir teisinis pripažinimas dar nėra aiškiai sureguliuotas. Remiantis Briuselio I reglamento 23 str. 2 d. toks susitarimas gali būti laikomas lygiaverčiu rašytinei formai, todėl nepriklausomai nuo Briuselio I reglamento 4 skirsnio, kuris numato jurisdikciją vartotojų

⁸⁴ U.S. D.C., Eastern District of Pennsylvania 2007 March 28 sprendimas byloje *E.g., Feldman v. Google, Inc.* para. 229, 235–38 // http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/USCOURTS-paed-2_06-cv-02540/pdf/USCOURTS-paed-2_06-cv-02540-0.pdf prisijungimo laikas: 2012-01-20; Appellate Division of the Supreme Court of the State of New York, Second Department 2002 April 15 sprendimas byloje *Moore v. Microsoft Corp.* // http://www.leagle.com/xmlResult.aspx?xmlDoc=2002880293AD2d587_1437.xml&docbase=CSLWAR2-1986-2006 prisijungimo laikas: 2012-01-20; U.S. C.A. 2d Cir. 2002 October 1 sprendimas byloje *Specht v. Netscape Commc'n Corp.* // http://cyber.law.harvard.edu/stjohns/Specht_v_Netscape.pdf prisijungimo laikas: 2012 - 04 - 11; U.S. D.C., Western District of Texas 1998 March 25 sprendimas byloje *Thompson v. Handa-Lopez, Inc* // http://www.loundy.com/CASES/Thompson_v_Handa-Lopez.html prisijungimo laikas: 2012 - 01 - 20

⁸⁵ Francis M. Buono and Jonathan A. Friedman Maximising the Enforceability of Click – Wrap Agreements // *Journal of Technology Law & Policy* - 1999 vol. 4, issue 3

⁸⁶ Plačiau žr. Civilka M. „Click – wrap“ susitarimai – teisinis pripažinimas, teisinė galia. 2002, P. 2 // <http://media.search.lt/GetFile.php?OID=92881&FID=269858> , prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

sutartims, toks susitarimas yra įpareigojantis vartotoją⁸⁷. Taip pat, minėto skirsnio 17 str. numato, kad pagal susitarimą galima nesilaikyti šios dalies nuostatų. Remiantis Žmogaus teisių fondo praktika, šis susitarimas Lietuvoje taip pat yra pripažįstamas kaip įpareigojantis susitarimas⁸⁸. Tokių susitarimų pripažinimą ir privalomumą taip pat įrodo ir teismų praktika. JAV federalinio teismo sprendime *Hotmail Corp. V Van Money Pie, Inc., et al*⁸⁹ kaip tik ir buvo sprendžiamas šis klausimas. Bylos esmė buvo reikalavimas, kad *Hotmail* naudotojui būtų nesiunčiami *spam* laiškai remiantis *Hotmail* „click – wrap“ susitarimu. Kalifornijos teismas nusprendė, kad „click – wrap“ yra įgyvendinamas priversite tvarka ir turi teisinę galią, todėl buvo uždrausta naudotojui siųsti nepageidaujamus laiškus.

Reikėtų paminėti ir labai svarbų 1999 m. liepos 29 d. JAV Pavyzdinį Kompiuterinės informacijos sandorių įstatymą (angl. *Uniform Computer Information Transactions Act*), kuris įtvirtina, kad „click – wrap“ būdu išreikšta internetinio puslapio naudotojo valia teisiškai galioja tiek, kiek naudotojas turėjo galimybės susipažinti su „click – wrap“ esančiomis sąlygomis⁹⁰.

Labai svarbi byla sprendžiant jurisdikcijos kolizijos ir „click – wrap“ klausimą yra *Williams v American Online Inc.*⁹¹ Joje Masačiūsetso aukščiausiasis teismas nusprendė, kad ieškovas spustelėjo „click – wrap“ susitarimo mygtuką jau po to, kai pradėjo siųsti programinę įrangą, todėl jis negali remtis šiame susitarime numatyta jurisdikcijos kolizijos formule.

Iš šios bylos matyti, kad „click – wrap“ susitarimuose serverio valdytojai ar savininkai gali numatyti jiems priimtino teismo jurisdikciją ir taip panaikinti jurisdikcijos kolizijos problemą, tačiau, kadangi šie standartiniai susitarimai yra sudaromi vienos iš susitarimo šalių nesusitarus su kita, gali nukentėti kita susitarimo šalis, nes antroji šalis, šiuo atveju interneto svetainės naudotojas, norėdamas pasinaudoti svetainėje esančia informacija ar bylomis, privalo sutikti su serverio savininko ar valdytojo nustatytais sąlygomis neturėdamas kito pasirinkimo, todėl gali atsirasti piktnaudžiavimas nustatant „click – wrap“ susitarimų sąlygas.

Remiantis advokatų kontoros *Hale and Dorr LLC* informacija, pateikta 2001 m. liepos mėn, „click – wrap“ susitarimus pripažįsta šios valstybės: Hong Kongas, Olandija, Italija, Kanada, Prancūzija, JAV, Saudo Arabija, Ispanija, Skandinavija.

Nagrinėjant „click – wrap“ privalomumą LR aspektu, reikėtų paminėti, kad LR CK ir LR ūkio ministro 2001 m. rugpjūčio 17 d. įsakymas Nr. 258 nustato reikalavimus ryšio

⁸⁷ Irish High Court 2010 February 26 sprendimas byloje *Ryanair Ltd. v. Billigfluege.de GmbH* // <http://www.ohod.ie/docs/20100226.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁸⁸ Žr. Interviu su Žmogaus teisių fondu P. 63

⁸⁹ U.S. D.C., Northern District of California 1998 April 16 sprendimas byloje *Hotmail Corp. v. Van Money Pie*, para. 20 // <http://www.internetlibrary.com/pdf/Hotmail-Van-Money-Pie.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁹⁰ Uniform Computer Information Transactions Act Online // <http://www.uctaonline.com/>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁹¹ Massachusetts Superior Court, Middlesex County 2001 February 8 sprendimas byloje *Williams v. America Online, Inc.* // <http://www.internetlibrary.com/pdf/Williams-America-Online.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

priemonėmis sudarytoms sutartims. LR CK 6.185 str. 1 d. numato standartines sutarčių sąlygas, kurios apibrėžiamos lygiai taip pat, kaip ir UNIDROIT tarptautiniuose komercinių sutarčių principuose 2.1.19 str 2 d.⁹². Šiuose dokumentuose apibrėžtas sąlygas atitinka „*click – wrap*“ susitarimai, tačiau reikėtų nepamiršti, kad minėtas LR CK straipsnis yra taikomas tik tada, jei yra preziumuojama, kad taikoma LR materialinė teisė.

Vertinant „*click – wrap*“ privalomumą reikia atsižvelgti į LR CK 6.185 str 2 d., kurioje nurodyta, kad standartinės sąlygos yra privalomos tik tuo atveju, jei buvo sudaryta pakankama galimybė su jomis susipažinti. Vadinas, reikia nustatyti susipažinimo su „*click – wrap*“ kriterijus, pagal kuriuos būtų nustatomas susitarimo privalomumas. Šiuos kriterijus yra aprašęs M. Civilka, kurio nuomone, kriterijai turėtų būti tokie:

1. bendrųjų sąlygų prieinamumas (jos nurodytos pirmajame svetainės puslapyje, ar jos patalpintos nuorodos būdu);
2. priėjimo prie bendrųjų sąlygų kaštai;
3. bendrųjų sąlygų vientisumas (turinio įvertinimas, siuntėjo autentifikacija, perdavimo klaidų taisymas);
4. laipsnis, kuriuo ta sąlyga yra pakeista vėlesnių sąlygų (update'ų pranešimų; pakeitimų praktikos pateikimas)⁹³.

Toliau kalbant apie minėtus susitarimus, reikėtų paminėti, kad LR CK 6.186 str. numatytos netikėtos (siurprizinės) standartinės sąlygos. Tokios sąlygos apibrėžimas yra numatytas minėto straipsnio 1 d., kuri teigia, kad tai yra sąlygos, kurių kita šalis negalėjo protingai tikėtis būsiant sutartyje. Tą patį numato ir jau minėti UNIDROIT principai (2.1 20 str.).

Taigi, matome, kad valstybei pripažinus „*click – wrap*“ kaip susitarimą, atsirastų daugiau aiškumo sprendžiant jurisdikcijos kolizijos internete klausimus, nes prilyginus „*click – wrap*“ susitarimą standartinėms sąlygoms, galima būtų taikyti aiškiai apibrėžtus straipsnius, reguliuojančius standartines sutarties sąlygas ir kilusius jurisdikcijos kolizijos ginčus spręsti remiantis jais.

⁹² UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. International Institute for the Unification of Private Law Rome, 1994 //

<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf> ,

prisijungimo laikas: 2012 – 01 – 22

⁹³ Civilka M. „Click – wrap“ susitarimai ... // Ten pat, P. 7

2.6. Problemos sprendimas – tarptautinė konvencija dėl internetinės jurisdikcijos

Kaip pamatėme, nagrinėjant jurisdikcijos kolizijos temą, konkretaus sprendimo dėl jurisdikcijos kolizijos, dėl deliktinių ginčų kilusių internete, problemos kol kas nėra. Kiekviena valstybė taiko skirtingas kolizijos sprendimo taisykles ir dauguma jų net nėra nusistačiusios konkrečių taisyklių sprendžiant šį klausimą. Kartais valstybių teismams pakanka vien tik to, kad internetinė svetainė yra prieinama jų buvimo valstybėje, kad galėtų taikyti savo jurisdikciją, o paplitus tokiam požiūriui, atsakomybė iš internetinės svetainės galėtų kilti beveik visame pasaulyje, todėl tai nėra tinkamas jurisdikcijos nustatymo būdas.

Kadangi, kaip pamatėme, ESTT *Shevill* ir *eDate Advertising* bylose nustatė gana aiškius kriterijus, kuriais remiantis turėtų būti išsprendžiama jurisdikcijos kolizijų problema, manytina, kad šiais kriterijais būtų naudinga vadovautis ne tik ES valstybėms narėms, bet ir kitoms pasaulyje egzistuojančioms valstybėms. Hestermeyer, Holger P, kaip sprendimo priemonę, siūlo „*Targeting test*“ (lt. nukreipimo tyrimas). Jis turėtų būti labai lankstus ir atsižvelgiantis į kiekvieno individualaus atvejo ypatumus likdamas visiškai neutralus technologijų atžvilgiu⁹⁴. Taip būtų paliktas atviras kelias interneto raidai ir taisyklių pritaikymui. Šis nukreipimas galėtų nustatyti taisykles, pagal kurias tam tikros svetainės būtų išimamos iš tam tikrų valstybių jurisdikcijos arba taikant geografinio filtravimo technologiją. Taip pat, jurisdikcijos kolizijos sprendimo taisyklės, turėtų nustatyti interneto svetainės susiejimo su konkrečia valstybe kriterijus (kaip jau buvo minėta: kalba, turinys ir kt.), tačiau šis sąrašas turėtų būti nebaigtinis, kad išliktų lankstumas.

Žinoma, šis testas galėtų galioti tik tuo atveju, jei su juo sutiktų visos valstybės, t.y., jei būtų pasirašyta tarptautinė konvencija šiuo klausimu. Pirmas mėginimas pasiekti šio tikslo buvo jau minėta Hagos konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose. Peržvelgus derybų dėl šios konvencijos dokumentus, galima išžvelgti priežastis, kodėl nebuvo pasiekta to, ką valstybės norėjo pasiekti.

Visų pirma, valstybių nacionalinė praktika buvo dar nepakankamai nusistovėjusi, kad galėtų būti padaryti aiškūs ir universalūs pareiškimai. Antra, kad atsakovas, norėdamas išvengti tam tikros valstybės jurisdikcijos, turėtų imtis „protingų žingsnių“ (angl. *reasonable steps*),

⁹⁴ Hestermeyer, Holger P. Personal Jurisdiction for Internet Torts ... // Ten pat, 286

tačiau projekto metu dar vis buvo neapibrėžta ši sąvoka, o be to ji yra pastoviai besikeičianti⁹⁵. Trečia, vis sparčiau besivystančių technologijų poveikis šiuo klausimu negali būti nustatytas konkrečiai. Ketvirta, dalyvavusių derybose valstybių jurisdikcijos taisyklės buvo labai skirtingos. Būtent šios priežastys ir lėmė derybų dėl projekto nesėkmę.

3. Internetiniams deliktams taikytina teisė

Kaip jau buvo minėta anksčiau, teismas nustatęs, kad turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, toliau sprendžia taikytinos teisės klausimą. Kadangi, deliktinės prievolės atsiranda dėl žalos padarymo nesant sutartinių santykių tarp šalių, tai šiuo atveju negali būti remiamasi šalių autonomijos principu, todėl tokiais atvejais taikytina teisė nustatoma pagal imperatyvias kolizines normas.

Taikytinos teisės klausimas yra labai svarbus dėl to, kad deliktų byloje su užsienio elementu susiduria kelios teisinės sistemos, o toks susidūrimas labai dažnai sukelia įvairias teises problemas, sprendžiant kurią teisę taikyti, nes tam tikros teisės pritaikymas gali lemti ginčo šalies laimėjimą ar pralaimėjimą. Tokia situacija yra vadinama įstatymų kolizija (lot. *Collisio* – susidūrimas). Bendrai kalbant tokia kolizija yra įtakota to, kad tas pats santykis yra skirtingai reguliuojamas ir tokį santykį skirtingų valstybių teisės sistemos vertina skirtingai.

Įstatymų kolizijos taisyklės yra įtvirtintos nacionalinėje ar tarptautinėje teisėje. Šios taisyklės pateikia atsakymą, kurios valstybės teisė bus taikoma esant santykiams su užsienio elementu⁹⁶. Tam, kad galėtume pritaikyti šias kolizines normas, reikia išspręsti eilę problemų, kurios tarptautinės privatinės teisės teorijoje vadinamos preliminariais klausimais⁹⁷. Reikėtų paminėti ir tai, jog norint pritaikyti tam tikrą normą, ją reikia kvalifikuoti (lot. *Qualificare* – priskirti prie kurios nors kategorijos)⁹⁸.

Apskritai, deliktinėms prievolėms yra priimta labai daug svarbių tarptautinių dokumentų, tokių kaip Berno konvencija, Hagos konvencija dėl eismo įvykiams taikytinos teisės, Ženevos konvencija dėl įstatymų kolizijų naudojant čekius sprendimo, Ženevos

⁹⁵ Avril D. Haines for the Permanent Bureau HCCH Note on the Draft Convention on Jurisdiction and Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters, The Impact of the Internet on the Judgments Project: Thoughts for the Future, Prel. Doc. No. 17 2002 February, para. 17 - 18 // http://www.hcch.net/upload/wop/gen_pd17e.pdf, prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 24

⁹⁶ Plačiau apie kolizinių normų požymius, sandarą ir skirstymą žr. Mikelėnas V. Tarptautinės privatinės teisės įvadas ... // ten pat, P. 95 – 107

⁹⁷ Ten pat, P. 107 – 132

⁹⁸ Plačiau apie kvalifikavimą žr. Ten pat

konvencija dėl įstatymų kolizijų naudojant įsakomuosius ir paprastuosius vekselius ir kt., tačiau tarptautinėje privatinėje teisėje nėra jokios pasaulinio masto konvencijos, todėl sprendžiant taikytinos teisės klausimą reikia atsižvelgti į regioninio pobūdžio dokumentus bei nacionalinės teisės normas.

Regioniniu lygmeniu mums svarbiausi yra ES dokumentai reglamentuojantys taikytiną teisę deliktiniuose ginčiuose. Pagrindinis ES teisės aktas reglamentuojantis nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės klausimus – Romos II reglamentas⁹⁹, kuris jau buvo minėtas pirmojoje šio darbo dalyje.

Lietuvoje deliktiniams ginčams taikytinos teisės klausimai numatyti LR CK 1.43 str. – 1.47 str. LR CK šiuo klausimu pripažįsta *lex loci delicti* principą.

Šiame skyriuje nagrinėsime kokius taikytinos teisės pasirinkimo sunkumus išryškino interneto atsiradimas ir kaip galima būtų spręsti tokius sunkumus, kokios yra taikytinos teisės taisyklės tarptautinėje privatinėje teisėje ir koks jų praktinis pritaikymas internetinėje erdvėje.

3.1. Romos II reglamento nuostatos, taikytinos internetiniams deliktams

Iki pat šio reglamento priėmimo dienos, nebuvo teisės akto, kuris reglamentuotų deliktams taikytinos teisės klausimus ES lygmenyje. Pirmasis ES Komisijos projektas buvo pateiktas 1972 m., kuris apėmė tiek sutartines, tiek nesutartines santykių normas¹⁰⁰, tačiau šio projekto pagrindu buvo priimta tik sutartinėms prievolėms taikytinos teisės konvencija, kurią vėliau pakeitė Romos II reglamentas, o ES Tarybos konsultacijos dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės dokumento sukūrimo prasidėjo tik 1997 m. Pirmasis Romos II reglamento projektas parengtas 1999 m., tačiau jis buvo daug kartų tobulinamas ir po ilgų derinimų reglamentas buvo priimtas tik 2007 m. liepos 11 d. ir įsigaliojo 2009 m. sausio 11 d. Reglamentas galioja visose ES narėse išskyrus Daniją, tačiau jos teisė gali būti taikoma, jei reglamento norma nukreips į Danijos teisę.

Šis reglamentas labai aiškiai apibrėžia taikytinos teisės apimtį, tačiau sąrašas numatytas Romos II reglamento 15 str. nėra baigtinis. Jame įtvirtinta, kad taikytina teisė reglamentuoja: atsakomybės pagrindą bei ribas, atleidimo nuo atsakomybės pagrindus, žalos buvimą, pobūdį,

⁹⁹ Plačiau apie šį reglamentą rašoma kitoje šio skyriaus potemėje.

¹⁰⁰ Plačiau žr. Wagner, Rolf. Hague Year book of International Law. Ein neuer Anlauf zur Vereinheitlichung des IPR für auservertragliche Schuldverhältnisse auf EU – Ebene. EuZW. Hague: Kluwer Law International, 1999 P. 709

įvertinimą, reikalaujamą žalos atlyginimą, priemones, kurių teismas gali imtis, galimybę perduoti reikalavimo teisę, asmenis, kurie turi teisę į žalos atlyginimą, atsakomybę už kito asmens veiksmus, prievolės pasibaigimo būdus bei senaties taisykles¹⁰¹.

Jau minėjome, kad internetiniams deliktams turėtų būti taikomas šio reglamento II skyrius (4str. - 9str.), kurie numato bendrąją bei specialiąsias taikytinos teisės taisykles.

Romos II reglamento 4 str. numato bendrąją taisyklę, kad taikytina teisė nustatoma pagal žalos atsiradimo vietą, ieškovo ir atsakovo įprastinę gyvenamąją vietą ir jei matoma, kad bylos glaudesnis ryšys yra su kita valstybe – taikoma tos valstybės teisė. Šį straipsnį reikėtų taikyti hierarchine tvarka, t.y. pirmiausiai turi būti taikoma 2 d., jei neišmanoma jos pritaikyti taikoma 1 d. ir tik galiausiai taikoma trečioji¹⁰².

Minėto straipsnio 2 d. numato, kad taikoma įprastinės gyvenamosios vietos teisė, jei abiejų ginčo šalių įprastinė gyvenamoji vieta žalos padarymo metu yra toje pačioje valstybėje. Tai reiškia, kad norint pritaikyti šią normą internetiniam deliktui, reikia ne tik identifikuoti asmenį, kuris įvykdė žalą sukėlusį įvykį, bet taip pat labai svarbu nustatyti žalos kilimo momentą, nes šiai straipsnio daliai yra svarbi jų sąsaja. Kaip jau žinome, praktikoje dar vis nėra sutariama ar internetinėje erdvėje paskelbus informaciją žala kyla, kai ji pirmą kartą paskelbiama, ar kiekvieną kartą, kai tokia informacija iš naujo perskaitoma, perkeliama į kitą internetinę svetainę ir pan., todėl šios 4 str. dalies taikymas internetinėje erdvėje kilusių deliktų ginče yra problematiškas. Ta pati problema kyla ir su 4 str. 1 d., kuri numato, kad taikoma tos valstybės teisė, kurioje įvyko žala, nes internetinėje erdvėje žala gali kilti vienu metu visame pasaulyje.

Romos II reglamento 4 str. 3 d. yra taikoma, jei yra glaudesnis ryšys su kita, nei 1 d. ir 2 d. numatyta šalis. Internetinių deliktų atveju ši dalis yra tinkama internetinei erdvei, jei sudarytas „*click – wrap*“ susitarimas arba susiklostę komerciniai santykiai, tačiau esant ginčui dėl kitų deliktų šios dalies pritaikymas internetinei erdvei yra labai komplikotas.

¹⁰¹ Romos II reglamentas 15str.

¹⁰² Romos II reglamento 18 konstatuojamoji dalis.

3.2. Internetiniams deliktams taikytinos teisės taisyklės tarptautinėje privatinėje teisėje

3.2.1. Autorių teisių pažeidimai

Kadangi, informacinės technologijos tampa ne prabanga, o neatskiriama gyvenimo dalis, tai intelektinės nuosavybės apsaugai reikalinga vis didesnė apsauga¹⁰³. Juk jau seniai pripažįstama, kad intelektinė nuosavybė yra viena svarbiausių žinių vertybių¹⁰⁴. Tobulėjant informacinėms technologijoms, autorių teisių pažeidimų vis daugėja ir sunku juos apriboti teisės aktais, nes vos įtvirtinus vieną pažeidimo būdą, atsiranda kitas.

Pirmiausia reikėtų paminėti tai, kad nėra visuotinai pripažintų ir visoms valstybėms privalomų internetiniams autorių teisių pažeidimams taikytinos teisės taisyklių. Taigi, jas galima išvesti analizuojant svarbiausias galiojančias konvencijas.

Pasaulyje yra visuotinai pripažinta, kad didžiausia naudojimosi internetu problema - intelektinės nuosavybės teisių pažeidimas, o pagrindiniai autorių teisių pažeidimai elektroninėje erdvėje yra nuorodų, kuriose patalpintos neteisėtos kopijos, talpinimas internetiniuose tinklalapiuose, nelegalių kopijų platinimas ir talpinimas, įrankių, kuriais elektroninėje erdvėje atliekami neleistini veiksmai platinimas, bei informacijos valdymo pažeidimai. Tai įrodo byla *Rahaula v. Finland*, kurioje Helsinkio apygardos teismas nusprendė, kad DVD turinio kodavimo sistema yra neefektyvi ir todėl pažeidžianti autorių teises¹⁰⁵. Šis sprendimas reiškia, kad kompiuterių „piratai“ galėjo vykdyti nelegalią DVD prekybą internete.

Tarptautinėje bendruomenėje pripažinus, kad autorių teisės yra didžiausia naudojimosi internetu problema, šio klausimo sprendimo imtasi pirmiausia. Jam spręsti yra dvi sutartys: Pasaulio Intelektinės Nuosavybės Organizacijos (angl. *World Intellectual Property Organisation* toliau - WIPO) autorių teisių sutartis (angl. *Copyright Treaty*) bei intelektinės nuosavybės teisės duomenų bazėse sutartis (angl. *Intellectual Property Rights in Databases*)¹⁰⁶.

¹⁰³ Sherman B., Bentley L. Intellectual property law. – Oxford, UK: Oxford University Press, 1999 P. 16 – 17

¹⁰⁴ National Research Council Digital Dilemma: Intellectual Property in the Information Age. Washington, DC: National Academy Press, 2000 P. 21 - 34

¹⁰⁵ Välimäki M. Keep on hacking: A Finnish court says technological measures are no longer „effective” when circumventing applications are widely available on the internet. 2007 June Vol. 4, Iss. 2; šis sprendimas buvo panaikintas Helsinkio apeliacinio teismo.

¹⁰⁶ WIPO Copyright Treaty. Geneva, December 20 1996 m.

http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/trtdocs_wo033.html prisijungimo laikas: 2012 - 07 – 10; WIPO Treaty on Intellectual Property in Respect of Databases. Geneva, December 20, 1996

WIPO autorių teisių sutarties 3 str. numato, kad šiai sutarčiai yra taikomi Berno konvencijos 2 – 6 straipsniai. Tai reiškia, kad minėti straipsniai taikomi ir toms šalims, kurios nėra ES šalys. Minėti Berno konvencijos straipsniai numato, kas yra saugoma pagal minėtą konvenciją bei kokios valstybės teisė taikoma intelektinės nuosavybės apsaugai. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos 15 str. 1 d. numato, kad autorius – tai asmuo, kurio vardu yra platinamas darbas ir pakanka, kad autoriaus vardas būtų įprastu būdu nurodytas kūrinyje¹⁰⁷. 5 str. 1 d. numato nacionalinį autorių teisių apsaugos režimą „apsaugos ir teisinės gynybos būdus <...> reguliuoja tik tos šalies, kurioje tokios apsaugos reikalaujama, įstatymai“¹⁰⁸. Remiantis teismų praktika¹⁰⁹, galima teigti, kad minėtos konvencijos 5str. 2d. numato taikytiną teisę, o būtent, kad „nepaisant šios Konvencijos nuostatų, apsaugos ir teisinės gynybos būdus, kuriais autoriams leidžiama saugoti savo teises, reguliuoja tik tos šalies, kurioje tokios apsaugos reikalaujama, įstatymai“ bei 5 str. 3 d., kuri numato, kad autorių teises „kilmės šalyje reguliuoja vidaus įstatymai“¹¹⁰. Tačiau tarptautinėje bendruomenėje nėra vieningai sutariama, kad ši nuostata yra taikytinos teisės taisyklė. Autorės nuomone, kadangi 5 str. tiksliai neapibrėžia kas yra „šalis, kurioje reikalaujama apsaugos“ šią normą galima laikyti tiek taikytinos teisės taisykle, tiek proceso taisykle, todėl siekiant taikytinos teisės problematikos išsprendimo būtų geriau šią normą traktuoti kaip taikytinos teisės taisyklę. Jei visuotinai būtų pripažinta, kad vis dėlto tai yra taikytinos teisės taisyklė, tai internetinėje erdvėje kilusiems deliktams nustatyti taikytiną teisę taptų ne taip problematiška, nes kaip jau buvo minėta WIPO sutartis nukreipia į šiuos Berno konvencijos straipsnius, todėl tokia taisyklė būtų privaloma didžiajai daliai pasaulio valstybių.

Minėti straipsniai, nekonkretizuoja ir nepateikia konkrečių ir aiškių taisyklių kokia teisė turi būti taikoma esant internetiniam deliktui, t.y. internetiniam autorių teisių pažeidimui (angl. *copyright*) ir taip pat neišsprendžia problemos kokia teisė turi būti taikoma, jei autorius yra iš valstybės, kuri nėra konvencijos dalyvė. Taigi, šiuo atveju vėl susiduriame su teritorialumo principu, kuris praktiškai negali būti pritaikytas internetiniams deliktams, nes, kaip jau buvo minėta, internetinėje erdvėje neegzistuoja „sienos“. Šią problemą galima bandyti spręsti pritaikant direktyvos dėl palydovinio transliavimo ir kabelinio perdavimo koordinavimo (angl. *Directive on satellite broadcasting and cable retransmission*) taikytinos teisės taisyklę, nustatytą 1 str. 2 d. b) p., kuris numato, kad viešas informacijos perdavimas per palydovą įvyksta tik valstybėje narėje, kurioje yra už informaciją atsakinga ją transliuojanti organizacija, kurioje yra

¹⁰⁷ Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos 1886 rugsėjo 9 15 str. 1 d. // <http://www.latga.lt/files/Berno-konvencija.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 – 07 - 25

¹⁰⁸ Ten pat, 5 str.

¹⁰⁹ Tokyo District Court on December 9th, 2004 sprendimas byloje *Hanrei Jiho* No.1936, para.40 (*Chinese Poem case*); Intellectual Property High Court on December 24th, 2008 sprendimas byloje *North Korean Copyrighted Works*

¹¹⁰ 1886 m. rugsėjo 9 d. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos 5 str. 2 d. ir 3 d.

komunikacijos grandinė, vedanti į palydovą ir žemyn link žemės¹¹¹. Taigi, jei palydovą traktuotume kaip serverį, būtų taikoma tos šalies teisė, kurioje yra serveris. Tačiau, šios taisyklės pritaikymas internetiniams deliktams būtų sudėtingas ir nesumažintų autorių teisių pažeidimų, nes jei valstybėje, kurioje yra serveris, leidžiama įkėlinėti darbus be autoriaus leidimo ir tai nėra tos valstybės vidaus teisės pažeidimas, tai tokio pažeidimo nebus ir niekur kitur pasaulyje, t.y. asmenys galės naudotis tokia informacija kaip legalia.

Antroji labai svarbi autorių teisių konvencija - Universali autorių teisių konvencija (angl. *The Universal Copyright Convention*)¹¹² pasirašyta Ženevoje 1952 m. Šioje konvencijoje taip pat numatytas nacionalinės teisės taikymo principas ir lygiai taip pat kaip ir Berno konvencija nepateikia atsakymo į klausimą, kokią teisę taikyti, esant internetiniam deliktui.

Taip pat, galima būtų paminėti Kanados „*Copyright Act*“¹¹³. Šis aktas yra vienas svarbiausių nagrinėjant autorių teisių pažeidimus, nes po Berno konvencijos, kuri jungia virš 100 valstybių, dauguma autorių darbų pažeidimų internete pagal šį aktą bus nagrinėjami Kanadoje.

Romos II reglamente intelektinės nuosavybės teisių pažeidimams yra skirtas 8 str., kuris įtvirtina, kad „taikoma šalies, kurioje reikalaujama apsaugos teisė“¹¹⁴ ir esant prievolei, kuri neregamentuota ES aktu, „taikoma šalies, kurioje buvo įvykdyti teisės pažeidžiantys veiksmai, teisė“¹¹⁵.

Taigi, reglamentas tokiems pažeidimams įtvirtina *lex loci protectionis* taisyklę, kuri yra visuotinai pripažinta norma kalbant apie intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus (Romos II konvencijos 26 konstatuojamoji dalis).

Lietuvoje autorių teisių apsaugą nustato LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (toliau – ATGTĮ), Lietuvos ratifikuotos tarptautinės sutartys bei LR CK.

Čia reikėtų paminėti, kad minėto įstatymo 73 str. apibrėžia, kokie veiksmai yra laikytini autorių teisių pažeidimu¹¹⁶. O minėtos nuostatos „įtvirtintos vadovaujantis ES direktyvomis, TRIPS (ji pirmą kartą nustatė procesines taisykles, siekiant atsakomybės taikymo už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus)¹¹⁷ ir WIPO interneto sutarčių nuostatomis“¹¹⁸. Čia reikėtų paminėti

¹¹¹ Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission 1 str. 2 d. b) p. // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993L0083:EN:HTML> , prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 25

¹¹² WIPO Universal Copyright Convention of 6 September 1952 //

http://www.wipo.int/wipolex/en/other_treaties/text.jsp?file_id=172836 , prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 25

¹¹³ Canada 1985 Copyright Act // <http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-42/FullText.html> , prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 25

¹¹⁴ Romos II reglamento 8 str. 1 d. ir 2 d.

¹¹⁵ Ten pat

¹¹⁶ LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, 1999 gegužės 18, 73 str. //

http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=207199 , prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 25

¹¹⁷ Kiškis M., Krikščionaitis M. Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų tyrimai: metodologiniai aspektai. ISSN 1392-1274, 2008 P. 39 ir Duncan M. Globalising Intellectual Property Rights: The Trips Agreement. London: Routledge, NY, 2002 P. 18

tai, kad minėto įstatymo nuostatos nėra perkeltos teisingai, nes nenumato išimčių, kurios yra įtvirtintos WIPO autorių teisių sutarties 5 str.¹¹⁹ „Dėl šių įstatymo trūkumų faktiškai neįgyvendinamos kompiuterių programos naudotojo teisės adaptuoti kompiuterių programą, pasidaryti atsarginių kopijų ir kt., o kolizija gali kelti praktinių intelektinės nuosavybės gynimo problemų“¹²⁰. Taip pat, dar vienas ATGTĮ trūkumas, kad jame konkrečiai nėra numatytų normų, nustatančių autorių teisėms taikytiną teisę.

LR CK 1.53 str. 1 d., kaip ir Romos II reglamentas, taip pat numato *lex loci protectionis* normą, t.y. „taikoma valstybės, kurioje prašoma apginti šias teises, teisė“¹²¹, o straipsnio 2 d. numato *lex fori*. Taigi, atkartojama Berno konvencijos 5 str. 2d.¹²². Grįžtant prie LR CK 1.53 str. 1 d., reikėtų paminėti, kad LR CK komentaras nurodo, jog šiame straipsnyje numatyta ne *lex protectionis*, o *lex fori* taisyklė ir Lietuvos teismai remiasi tokiu šio straipsnio interpretavimu¹²³, tačiau, jei tam tikram klausimui taikomas Romos II reglamentas, *lex fori* taisyklė nebus taikoma, nes tokiu atveju LR CK netaikomas apskritai.

Kadangi, visuose minėtuose dokumentuose yra minimi du pagrindiniai principai *lex protectionis* ir *lex fori*, juos reikėtų aptarti plačiau.

Lex protectionis principas

Šis principas buvo ilgai diskutuojamas ir buvo teigiama, kad pradinei nuosavybei, jos egzistavimui ir teisės į ją trukmei, turi būti taikoma kilmės šalies teisė (*lex loci originis*). Kaip jau buvo minėta, Berno konvencija pripažįsta nacionalinį režimą, o *lex loci originis* taikymas prieštarautų nacionalinio režimo principui, todėl tik mažuma teigia, kad šis principas yra įtvirtintas Berno konvencijoje, todėl vyrauja nuomonė, kad konvencija įtvirtina *lex protectionis* principą, kuris pagal šią konvenciją reiškia, kad taikoma tos valstybės teisė, kurioje prašoma apsaugos. Pritaikius šį principą nagrinėjamai temai, jis turėtų būti apibrėžtas kaip principas, kuris reiškia, kad turi būti taikoma tos valstybės teisė, kurioje kūrinys naudojamas ir tos – kurioje atlikti autoriaus teises pažeidžiantys veiksmai. Kadangi, nagrinėjamas autorių teisių pažeidimas internetinėje erdvėje, tai šiuo atveju *lex protectionis* principas yra neefektyvus, nes kūrinys gali būti naudojamas ir pažeidimas padaromas ne vienoje valstybėje, tačiau, kaip ir jurisdikcijų kolizijos atveju, taip ir šiuo atveju, galima būtų spręsti kiekvieną pažeidimą atskirai. Pavyzdžiui,

¹¹⁸ Kiškis M., Petrauskas R. Intelektinės nuosavybės elektroninėje erdvėje pažeidimų ypatumai // Jurisprudencija Mokslo darbai, 2006 5(83), P. 33

¹¹⁹ Merges R.P., Menell P.S., Lemley M.A. (2003). Intellectual Property in the New technological Age. (3rd. Ed.), Aspen Law & Business, 2003 P. 256-258; WIPO autorių teisių sutartis // <http://www.latga.lt/files/PINO-autoriu-teisiu-sutartis.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 - 07 - 25

¹²⁰ Kiškis M., Petrauskas R. Intelektinės nuosavybės elektroninėje erdvėje pažeidimų ypatumai // Ten pat, P. 33

¹²¹ LR CK 1.53 str. 1 d.

¹²² Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos, 5 str. 2 d.

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje *Microsoft korporacija, Symantec Korporacija, BĮ UAB „VTeX“ prieš UAB „Vilpostus“*, Nr. 3K-3-311/2006 m. // <http://www.lat.lt/lt/teismo-nutartys/nutartys-nuo-2006-6bt1.html>, prisijungimo laikas: 2012 - 07 - 25

jei keli asmenys, esantys skirtingose valstybėse, nelegaliai atsisiuntė autoriaus kūrinį ginčas turėtų būti sprendžiamas keliose bylose, nes taikytina teisė pagal minėtą principą gali skirtis ir, jei tai įmanoma (jei abiejose bylose taikytinos teisės yra vienodos), tokios bylos turėtų būti sujungtos.

Lex fori principas

Tai ko gero, vienas aiškiausių ir mažiausiai diskusijų sukeliantis tarptautinės privatinės teisės principas, kuris reiškia, kad yra taikoma teismo vietos valstybės teisė. Šio principo taikymas autorių teisėms išvedamas skaitant pažodžiui Berno konvencijos 5 str. 2d., kurioje teigiama, kad „nepaisant šios Konvencijos nuostatų, apsaugos ir teisinės gynybos būdų, kuriais autoriams leidžiama saugoti savo teises, reguliuoja tik tos šalies, kurioje tokios apsaugos reikalaujama, įstatymai“¹²⁴, tačiau tokios interpretacijos palaikymo galima sulaukti iš labai mažos dalies autorių, o taip pat, kaip jau buvo minėta, nėra susiklosčiusios aiškos teismų praktikos dėl tokio minėtos konvencijos interpretavimo.

Taigi, pagrindiniai tarptautiniai ir regioniniai dokumentai turi didelę spragą sprendžiant internetinius autorių teisių pažeidimus, tačiau WIPO šiuo metu intensyviai dirba siekiant apsaugoti intelektinę nuosavybę internete ir išspręsti minėtas tarptautinės privatinės teisės problemas¹²⁵. Dalį minėtų klausimų buvo bandyta sureguliuoti priimant tokius dokumentus kaip *Protect IP Act* (toliau - PIPA)¹²⁶, ją pakeitęs *Stop Online Piracy Act* (toliau - SOPA)¹²⁷ ir dabar, skandalingai pagarsėjęs - *Anti-Counterfeiting Trade Agreement* (toliau - ACTA)¹²⁸. Idėja sukurti šiuos teisės aktus kilo tada, kai autoriai vis labiau ėmė skųstis jų pajamų mažėjimu dėl intelektinių teisių pažeidimų internete, t.y. dėl to, kad internete nemokamai platinami įvairūs darbai, tokie kaip knygos, CD diskai ir kt., kuriuos realiam gyvenime asmenys turi įsigyti už tam tikrą pinigų sumą. Tiek SOPA, tiek ir PIPA yra JAV sukurti teisės aktai, kurie leidžia federalinei vyriausybei cenzūruoti amerikiečių priėjimą prie interneto svetainių, kuriose talpinama autorių teises pažeidžianti informacija bei bausti tuos, kurie tokią informaciją talpina. Taip pat, visi internetiniai tinklapiai yra patys atsakingi už juose lankytojų talpinamą informaciją. Socialiniai puslapiai, tokie kaip „Facebook“ gali būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn. Vyriausybė taip pat gali reikalauti, kad serverių tiekėjai blokuotų jų serveriuose esančias svetaines, kurios

¹²⁴ Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos, 5 str. 2 d.

¹²⁵ WIPO Group of Consultants on the Private International Law Aspects of the Protection of Works and Objects of Related Rights Transmitted through Global Digital Networks (Geneva, December 1998), www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/gcpic/gcpic_2.doc, prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 25; WIPO Forum on Private International Law and Intellectual Property (Geneva, January 2001) // http://www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/wipo_pil_01/wipo_pil_01_5.pdf, prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 25

¹²⁶ Protect IP Act 2011 May 26 // <http://www.govtrack.us/congress/bills/112/s968/text>, prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 25

¹²⁷ Stop Online Piracy Act 2011 October 26 // <http://judiciary.house.gov/hearings/pdf/112%20HR%203261.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 25

¹²⁸ Anti-Counterfeiting Trade Agreement 2011 August 23 // <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/11/st12/st12196.en11.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 25

pažeidžia intelektinės nuosavybės teises. Tokiais ribojimais pasipiktinę tiek interneto vartotojai, tiek interneto svetainių bei serverių savininkai sukėlė pasaulyje didžiulius protestus (kai kurie internetiniai puslapiai patys užsiblokavo, kad jų negalima būtų peržiūrėti ir užsidėjo tam tikrus protestą išreiškiančius paveiksliukus)¹²⁹. Masiniai protestai nugalėjo PIPA ir SOPA, tačiau vietoje jų buvo bandyta priimti naująjį ACTA. Buvo siekiama, kad šis teisės aktas įsigaliotų visame pasaulyje. ACTA sukėlė dar didesnes diskusijas ir dar didesnę pasipiktinimą, nes visuomenė buvo informuota, kad šis aktas leis atitinkamoms institucijoms sekti el.paštą, skype, net MP3 grotuvus bei telefonus ir aptikus, kad naudojama nelegali informacija arba, kad ja yra dalinamasi bus taikoma tam tikra atsakomybė. Kathy Bowrey savo knygoje teigia, kad tokie įvairūs teisės aktai bei debatai apie intelektinės nuosavybės apsaugą internete gali sumažinti laisvą informacijos judėjimą arba net iš viso jį sustabdyti, nebent tokia nuosavybė yra tinkamai apsaugota nuo kopijavimo ir yra pateikiama internetinėje erdvėje asmens, turinčio teisę tą padaryti¹³⁰. Tačiau, išanalizavus ACTA 2 skirsnį, matyti, kad jis lygiai taip pat kaip ir jau minėtos konvencijos įtvirtina tą pačią nediskriminavimo taisyklę, o ACTA ribojimai yra ne ką didesni nei, pavyzdžiui, LR nacionaliniai įstatymai. Deja, šis dokumentas nebuvo priimtas ir buvo palaidotas neapibrėžtam laikui, tačiau giliau paanalizavus informacinių technologijų galimybes matoma, kad net toks dokumentas kaip ACTA, jei jis ir būtų įsigaliojęs, iš esmės nebūtų nieko pakeitęs, nes siekiant išvengti atsakomybės internetas suteikia galimybę be didelių kliūčių perkelti savo veiklą į kitą valstybę ar užkoduoti tam tikrą informaciją. Pvz.: buvęs internetinis puslapis www.thepiratebay.org pakeitė savo domeną į www.thepiratebay.se ir įsigaliojus ACTA taip būtų išvengęs jo taikymo šiam puslapiui. Taip pat įvairūs „torrent“¹³¹ puslapiai gali užkoduoti informaciją, kuri yra platinama ir tokiu atveju teisėsaugos institucijos matytų tik tai, kad iš tam tikrų kompiuterių vyksta duomenų perdavimas/priėmimas ir perduodamų duomenų kiekį, tačiau kokie tai duomenys galima būtų daryti tik prielaidas.

¹²⁹ Pavyzdinis vikipedijos protestavimo paveiksliukas žr. 2 priedas

¹³⁰ Bowrey K. Law & Internet Cultures. Cambridge: Cambridge University Press, 2005 P. 147

¹³¹ Torrentas – tai laikmenų apsiųtimo sistema, nuoroda į visą ar dalį duomenų (pvz.: filmo), kuriuo kažkas dalinasi. Torrent`ų pagalba galima siųsti tam tikrą informaciją iš kelių kompiuterių vienu metu.

3.2.2. Privatumo ir su asmeniu susijusių teisių pažeidimai internete. Taikytina teisė

Plečiantis internetui ir jo duomenų vartojimo kiekiui, reikalinga vis didesnė asmens privatumo duomenų apsauga¹³². „Didėjant reikalavimams užtikrinti privačios informacijos apsaugos lygį, JAV sparčiai augo svetainių kiekis (nuo 14 procentų 1998 metais iki 88 procentų 2000 m.), kuriose jau pateikiama informacija apie renkamų duomenų apsaugą ir šios apsaugos užtikrinimo politiką“¹³³.

Kaip žinome, šią pagrindinę teisę įtvirtina Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – EŽTK), o konkrečiai jos 8 str¹³⁴. Taip pat, vienas labai svarbių dokumentų, skirtų privatumo apsaugai yra 1981 m. Europos tarybos asmens apsaugos ryšium su automatizuotu personalinių duomenų apdorojimu konvencija, kuri kalba apie tai, jog ES valstybės neturi vieningos įstatyminės bazės, kalbant apie asmens privatumo (duomenų) apsaugą internetinėje erdvėje, todėl joje numatyti pagrindiniai duomenų apsaugos principai, informacijos perdavimas tarp valstybių, valstybių tarpusavio pagalba. Labai panašūs yra dar du ES dokumentai – tai direktyva dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo bei direktyva dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje¹³⁵. Šios direktyvos numato bendras duomenų apdorojimo normas, duomenų konfidencialumą bei asmeninio gyvenimo neliečiamumą.

Tarptautiniame lygmenyje bendro dokumento skirto privatumo ir su asmeniu susijusių teisių pažeidimų taikytinos teisės nustatymui nėra, todėl tik galime pasidžiaugti, jog Lietuva, būdama ES nare, turi bent jau regioninio lygio dokumentą, vienijantį ES valstybes. Čia galėtume pridurti tik tai, kad bendrą valstybių požiūrį į asmens privatumą ir su asmeniu susijusių teisių pažeidimus įrodo tai, kad „bendrosios teisės sistemos šalių teismai taip pat pripažįsta: jei gauta

¹³² England and Wales Court of Appeal 2006 December 14 sprendimas byloje *Ash v McKennitt*, para 8 // <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2006/1714.html> , prisijungimo laikas: 2012 – 09 – 05

¹³³ Projekto „Privatumo ir saugumo lietuviškame internete tyrimas (pirmas etapas)“ dalykinė ataskaita, Vykdytojas Lietuvos kompiuterininkų sąjunga, vadovas dr. Alfredas Otas. Vilnius, 2002 P. 9 // http://politika.osf.lt/inf_visuomene/dokumentai/PrivatumasIrSaugumas/1EtapoAtaskaita.pdf , prisijungimo laikas: 2012 – 09 – 05

¹³⁴ Europos Tarybos 1950 lapkričio 4 Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija 8str. // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19841 , prisijungimo laikas: 2012 – 09 – 05

¹³⁵ Europos Parlamento ir Tarybos 1995 spalio 24 direktyva dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1995L0046:20031120:LT:PDF> , prisijungimo laikas: 2012 – 09 – 05; Europos Parlamento ir Tarybos 2002 liepos 12 direktyva dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=36605 , prisijungimo laikas: 2012 – 09 – 05

informacija yra konfidenciali, jos negalima naudoti negarbingai, todėl konfidencialumo pareigos pažeidimas gali lemti deliktinę atsakomybę¹³⁶.

Kaip žinome, Lietuvoje šias teises įtvirtina LR Konstitucijos 22 str.¹³⁷, LR visuomenės informavimo įstatymas bei LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas.¹³⁸ Kaip galime suprasti iš įstatymų pavadinimų, Lietuva juose yra numačiusi duomenų tvarkymo kriterijus, visuomenės informavimo priemonės bei konfidencialią informaciją, asmens duomenų tvarkymo bei naudojimo taisyklės reglamentuoja Elektroninių ryšių įstatymas, kurio 63 str. 1 d.¹³⁹ detalizuoja LR Konstitucijos 22 str. įtvirtintą privataus gyvenimo apsaugos principą elektroninių ryšių kontekste. Taigi, čia kalbama apie elektroninių ryšių galiniuose įrenginiuose esančios informacijos slaptumo apsaugą, nes dabartinės technologijos suteikia „prieigą prie tokios informacijos be galinių įrenginių (pvz.: prie interneto prijungto personalinio kompiuterio) naudotojo sutikimo ar žinios“¹⁴⁰. Nors šiuo atveju tai nėra ryšio slaptumo pažeidimas, nes informacija pasiekama ne siuntimo metu, tačiau tokiai informacijai taip pat turi būti taikomi privatumo apsaugos principai. Taigi, kaip ir daugeliu atveju kalbant apie kompiuterinės erdvės teisinį sureguliovimą, šiuo atveju taip pat iškyla privačios informacijos apsaugos problema, kurią bandant išspręsti reikia atsižvelgti į du aspektus.

Pirmiausia, įvairios priemonės tokios kaip „slapukai“ ar „sausainiai“ (angl. *Cookies*) yra naudingos ir teisėtiems tikslams (pvz.: tikrinant naudotojų, kurie sudaro sandorius internetu, tapatybę). Taigi, absoliutus draudimas naudoti tokias priemones nėra reikalingas, tačiau tokiomis priemonėmis galima prieiti prie personalinio kompiuterio atmintyje esančios informacijos, sekti naudotojo veiksmus, įdiegti virusus ir t.t., o tokios veikos pažeistų asmens privatumą, kurio pažeidimas neleidžiamas. Taip pat, reikėtų nepamiršti ir to, kad labai dažnai asmuo nežino apie tokių priemonių naudojimą ir kad su jo asmenine informacija atliekami tokie veiksmai ir nesvarbu ar jais siekiama teisėtų ar neteisėtų tikslų. Galima teigti, kad tokios problemos sprendimas jau yra įtvirtintas LR Elektroninių ryšių įstatymo 63 str. 4 d., kuri įgyvendina Direktyvos 2002/58/EB 5 str. 3 d., kurioje yra įtvirtintas draudimas „naudoti elektroninių ryšių tinklus tokiu būdu, kad būtų išsaugota informacija abonento ar faktinio elektroninių ryšių

¹³⁶ Ambrasienė D., Cirtautienė S. Ikisutartinės atsakomybės kvalifikavimo problema: sutartinė, deliktinė ar *sui generis* // Jurisprudencija, 2008 10(112) P. 54

¹³⁷ LR Konstitucijos 22 str. // <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> , prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 10

¹³⁸ LR , 1996 birželio 11 asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=29193 , prisijungimo laikas: 2012-09-04; LR 2006 liepos 11 visuomenės informavimo įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=280580&p_query=&p_tr2= , prisijungimo laikas: 2012-09 – 04

¹³⁹ LR elektroninių ryšių įstatymas 63 str. 1d // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332292 , prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 10

¹⁴⁰ Jarukaitis I., Lamanauskas T., Civilka M., Makauskaitė A. Elektroninių ryšių teisė. Vilnius: Eugrimas, 2005 P. 340

paslaugų naudotojo galiniame įrenginyje ar gautas priėjimas prie tokios informacijos, išskyrus atvejus, kai atitinkamam abonentui ar faktiniam elektroninių ryšių paslaugų naudotojui yra pateikiama aiški ir išsami informacija apie tokį elektroninių ryšių tinklų naudojimą asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nustatytais sąlygomis ir tvarka¹⁴¹. Ši nuostata reiškia, kad asmeniui turi būti pranešta apie norą prieiti prie jo personaliniame kompiuteryje esančios informacijos, o tokiam asmeniui turi būti suteikta galimybė neduoti sutikimo dėl informacijos prieinamumo. Tačiau minėtas įstatymas leidžia išlygą, kad priėjimas prie tokios informacijos be naudotojo sutikimo yra galimas, jei tuo siekiama suteikti naudotojo užsakytą informacinės visuomenės paslaugą. Atsižvelgiant į privačios informacijos apsaugos svarbą, kaip žinome, draudžiamos veikos susijusios su tokios informacijos naudojimo bei gavimo pažeidimu yra įtvirtintos LR Baudžiamajame kodekse (toliau – LR BK) 166 str.¹⁴² Taigi, šiuo atveju kalbame apie deliktą, už kurį gresia baudžiamoji atsakomybė. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad pagal šio straipsnio nuostatas už minėtą pažeidimą baudžiamojon atsakomybėn gali būti patrauktas ne tik fizinis, bet ir juridinis asmuo, o taip pat, tokia atsakomybė kyla tiek privačiam asmeniui, tiek, pavyzdžiui, elektroninių ryšių paslaugas teikiančio operatoriaus darbuotojui. Šiuo atveju reikėtų pabrėžti tai, kad Elektroninių ryšių įstatymo 63 str. 5 d. numato, kad jei tokia informacija gaunama kaip radijo trukdis, už ją nėra taikoma atsakomybė, tačiau tokios informacijos skleidimas yra draustinas, taigi, pagal LR BK 166 str. būtų baudžiama tik tuo atveju, jei veika yra tyčinė.

Toliau kalbant apie privačios informacijos apsaugą elektroninių ryšių erdvėje, reikėtų paminėti tai, kad tam tikrais atvejais, kai to reikia visuomenės apsaugai, teisėsaugos institucijoms yra leidžiamas priėjimas prie tokios informacijos. Tokius atvejus numato jau minėtos direktyvos 15 str. 1 d. bei elektroninių ryšių įstatymo 77 str. šiuo atveju reikėtų paanalizuoti tokios informacijos perėmimo apibrėžimą. Pagal objektą galima išskirti dvi duomenų perėmimo grupes:

1. informacijos, perduodamos elektroninių ryšių tinklais, kontrolė;
2. srauto duomenų kontrolė¹⁴³.

Kalbant apie informacijos perėmimą, svarbu paminėti Europos žmogaus teisių teismo (toliau – EŽTT) bei LR Konstitucinio teismo praktiką, pagal kurią buvo nustatyti trys reikalavimai, pagal kuriuos galimas teisės ar laisvės ribojimas:

- a) privačios informacijos perėmimu turi būti siekiama teisėtų tikslų¹⁴⁴;

¹⁴¹ LR elektroninių ryšių įstatymas; Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių

¹⁴² Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas //

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=111555, prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 12

¹⁴³ Apie galimus variantus žr. Europos žmogaus teisių teismo 1984 m. rugpjūčio 2 d. sprendimas byloje *Malone v. UK.* // <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57533> prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 12

¹⁴⁴ Europos žmogaus teisių teismo 1978 m. rugsėjo 6 d. sprendimas byloje *Klass and others v. Germany.* // <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57510> prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 12

b) ribojimai ir jų apimtis turi būti aiškiai įtvirtinti teisės aktuose¹⁴⁵;

c) ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje.

Čia reikėtų paminėti labai svarbų žingsnį, padarytą Jungtinės Karalystės (toliau – JK), Prancūzijos bei Švedijos. Minėtos šalys pateikė Pagrindų sprendimo dėl viešosioms elektroninių ryšių paslaugoms teikti tvarkomų ir kaupiamų arba esančių viešųjų ryšių tinkluose duomenų išsaugojimo siekiant užkardyti, tirti ir nustatyti baudžiamąsias veikas, įskaitant terorizmą, bei patraukti baudžiamojon atsakomybėn, projektą. Šiuo projektu buvo siekiama ES valstybių narių nacionalinės teisės suvienodinimo minėtu klausimu bei ES valstybių bendradarbiavimo, siekiant gauti informaciją, esančią konkrečioje valstybėje. Iš šio projekto nagrinėjamai temai yra svarbi nuostata dėl duomenų, kurie „apimtų informaciją, sukuriama paslaugų, teikiamų <..>interneto protokolais, įskaitant elektroninį paštą, balso perdavimą interneto protokolo pagrindu, pasaulinį žiniatinklį, bylų perdavimo protokolus, hiperteksto perdavimo protokolus, balso perdavimą plačiajuosčiu ryšiu ir interneto protokolo numerių poaibius, tinklo adresų vertimo duomenimis.“¹⁴⁶

Taigi, nors ir nėra tarptautinei bendruomenei visuotinai privalomos konvencijos susijusios su privatumo ir su asmeniu susijusiais pažeidimais, tačiau dauguma valstybių tokius pačius veiksmus pripažįsta pažeidimais, todėl šiuo klausimu kyla mažiau taikytinos teisės problemų.

Kalbant apie taikytinos teisės nustatymą ES valstybėse narėse, reikėtų pabrėžti tai, kad Romos II reglamento 1 str. 2 d. g) p. numato, kad reglamentas nėra taikomas nei šmeižtui, nei privatumo pažeidimams¹⁴⁷, o jokio kito teisės akto ES lygmenyje, kuris nustatytų taikytiną teisę šiems pažeidimams nėra. Tai reiškia, kad net ir ES valstybėse narėse nustatant taikytiną teisę reikės vadovautis nacionalinės teisės normomis.

Taikytinos teisės taisyklės nagrinėjamu klausimu Lietuvoje yra įtvirtintos LR CK 1.45 str., kuriuo remiantis, taikytina teisė yra nustatoma „nukentėjusiojo pasirinkimu nukentėjusiojo nuolatinės gyvenamosios vietos ar verslo arba žalos atsiradimo vietos, arba žalą padariusio asmens nuolatinės gyvenamosios ar verslo vietos valstybės teisė“ bei publikacijos atveju „valstybės, kurioje buvo paskelbta publikacija ar iš kurios buvo transliuojama radijo ar televizijos laida, teisė“.¹⁴⁸ Vadinasi, nustačius LR teismų jurisdikciją nagrinėti bylą internetinių

¹⁴⁵ Europos žmogaus teisių teismo sprendimai: 1993 m. lapkričio 23 d. *A. v. France* // <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57848> prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 12; 1998 m. rugpjūčio 24 d. *Lambert v. France* // <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58219> prisijungimo laikas 2012 – 07 – 12; 1984 m. rugpjūčio 2d. *Malone v. UK.*; 2000 m. vasario 16 d. *Amann v. Switzerland* // <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58497> prisijungimo laikas 2012 – 07 – 12

¹⁴⁶ Plačiau apie projektą ir jo nuostatas žr. Jarukaitis I., Lamanauskas T. Ir kt. Elektroninių ryšių teisė // Ten pat, P. 369 - 373

¹⁴⁷ Romos II reglamentas 1 str. 2 d. g) punktas

¹⁴⁸ LR CK 1.45 str.

deliktų ginče, taikytina teisė priklausys tik nuo ieškovo. Nors daugumoje nacionalinių teisių yra nustatomi panašūs taikytinos teisės nustatymo principai, tačiau kartais tokios taisyklės nesutampa, todėl ES lygmenyje yra bandoma išspręsti taikytinos teisės problemą internetinių deliktų atveju. Čia reikėtų paminėti tai, kad Romos II reglamento parengiamajame variante buvo įtvirtintas 7 str., kuris pats imperatyviai pasako, kad šio straipsnio „nuostatata *mutatis mutandis* taikoma internete arba kitais elektroniniais tinklais paskelbtoms publikacijoms“¹⁴⁹. Nagrinėjamas reglamento 7 str. numato, kad tokiems deliktams yra taikoma teisė tos valstybės, kurioje „atsiranda arba gali atsirasti didžiausia žalos dalis ar dalys“¹⁵⁰. Šis straipsnis, kaip ir visi kiti, naudojasi žalos atsiradimo vietos valstybės teise, tačiau, kaip jau sužinojome, internetinėje erdvėje labai sunku nustatyti kur yra atsiradusi, kilusi žala, kurioje valstybėje asmuo yra labiausiai nukentėjęs ir t.t., t.y. tokia vieta gali būti visas pasaulis, todėl šiuo atveju reglamentas pasiūlo gana aiškia išeitį: „tokia valstybė laikoma: kuriai skirtas leidinys arba transliavimo paslaugos, jei tai nėra akivaizdu, valstybė, kurioje vykdoma redakcijos priežiūra.“¹⁵¹ Taikant šią nuostatą internetinei erdvei, ją reikėtų suprasti kaip taikoma tos valstybės teisė, kuriai skirta internetinė svetainė ir kurioje yra internetinės svetainės serveris, bei valstybė, kurioje redaguojama internetinėje svetainėje esanti informacija teisė. Kaip matome, šis straipsnis nustato aiškias taisykles, kuriomis remiantis būtų galima nustatyti taikytiną teisę, tačiau jis liko tik juodraštiniam variante, tačiau pastaruoju metu, vyksta intensyvios diskusijos dėl Romos II reglamento pakeitimo, siekiant įtvirtinti nuostatą, kuri padėtų spręsti taikytinos teisės klausimą internetinių deliktų ginčiuose. Šiuo klausimu 2012 m. gegužės 10 d. buvo išleista Europos Parlamento rezoliucija su rekomendacijomis Komisijai dėl Reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma II) dalinio pakeitimo¹⁵², kuriuo siūloma į Romos II reglamentą įtraukti 32 a konstatuojamąją dalį bei 5 a str. „Privatumas ir su asmeniu susijusios teisės“. Šio straipsnio nuostatos yra labai panašios į Romos II reglamento parengiamajame variante buvusį 7 str. ir numato, kad „taikoma šalies, kurioje padaroma ar tikėtina, kad bus padaryta, didžiausia žalos dalis ar dalys, teisė“¹⁵³, o 2 d. numato, kad taikoma atsakovo įprastinė gyvenamoji vieta, jei atsakovas negalėjo numatyti savo veiksmų pasekmių. Tai reiškia, kad šiuo straipsniu pirmenybė teikiama žalos atsiradimo vietai, kurią mes jau aptarėme jurisdikcijos temoje. Minėto straipsnio 3 d. numato, kad publikacijos atveju taikoma tos šalies teisė, kuriai yra skirta publikacija, t.y.

¹⁴⁹ Romos II reglamento projektas 7str. 1 d. // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:244E:0194:0207:LT:PDF>, prisijungimo laikas: 2012 – 07 – 12

¹⁵⁰ Ten pat, 7 str.

¹⁵¹ Ten pat, 7 str.

¹⁵² Europos Parlamento rezoliucija su rekomendacijomis Komisijai dėl Reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma II) dalinio pakeitimo // <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0200+0+DOC+XML+V0/LT#top>, prisijungimo laikas: 2012 – 11 – 18

¹⁵³ Ten pat, 5a str. 1 d.

nagrinėjamos temos atveju, internetinės svetainės glaudesnis ryšys su konkrečia valstybe, o pasekmėms atsiradusioms „tvarkant asmens duomenis, taikoma šalies, kurioje yra įprastinė leidėjo, transliuotojo arba duomenų tvarkytojo gyvenamoji vieta, teisė“¹⁵⁴. Priėmus Romos II reglamento 5 a str., taikytinai teisei nustatyti būtų taikomos tokios pačios taisyklės kaip ir jurisdikcijos atveju. Minėtos taisyklės pasirinktos dėl to, kad Europos Parlamentas rėmėsi jau minėtų ETT *eDate Advertising* ir *Shevill* bylų sprendimais.

3.2.3. Taikytina teisė atsakomybei už produktus

Tarptautiniu lygiu taikytina teisė atsakomybei už produktus yra reguliuojama 1973 m. Hagos Konvencijos dėl atsakomybės už netinkamos kokybės produktus, kurios 4 str. numato, kad turi būti taikoma valstybės, kurioje kilo žala teisė, jei tokia valstybė yra nukentėjusiojo asmens įprastinė gyvenamoji vieta, atsakovo verslo vietos valstybė, vieta, kurioje buvo įgytas produktas, o 5 str. reglamentuojama, kad taikoma tiesiogiai žalą patyrusio asmens įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teisė, jei tokia valstybė yra atsakovo verslo vieta arba valstybė, kurioje produktas buvo įgytas. Šios konvencijos 6 str. numatyta taisyklė, kuria nustatoma taikytina teisė, jei jos neįmanoma nustatyti remiantis 4 str. ir 5 str. Tokia teise turėtų būti tos valstybės teisė, kurioje yra pagrindinė atsakovo verslo vieta, išskyrus atvejus, kai ieškovas grindžia savo reikalavimą žalos vietos valstybės vidaus teisės aktais¹⁵⁵. Panašias taisykles numato ir Romos II reglamento 5 str., kuris reglamentuoja, kad taikoma:

1. „žalą patyrusio asmens įprastinė gyvenamoji vieta žalos atsiradimo metu, teisė, jei produktas buvo parduodamas toje šalyje;
2. šalies, kurioje produktas buvo įgytas, teisė, jei produktas buvo parduodamas toje šalyje;
3. šalies, kurioje atsirado žala, teisė, jei produktas buvo parduodamas toje šalyje“¹⁵⁶.

Svarbu paminėti tai, kad šios Romos II reglamento taisyklės, kaip ir konvencijos už netinkamus produktus taisyklės yra taikomos eilės tvarka – hierarchiškai ir abu nagrinėjami dokumentai (Romos II reglamento 5 str. 1 d. bei konvencijos dėl atsakomybės už produktus 7

¹⁵⁴ Ten pat, 5a str. 4 d.

¹⁵⁵ Convention of 2 October 1973 on the Law Applicable to Products Liability 4 str., 5 str., 6 str. // http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=84, prisijungimo laikas: 2012 – 11 – 21

¹⁵⁶ Romos II reglamentas 5 str. 1 d. a, b, c punktai; Huber P. Rome II Regulation Pocket Commentary 2011 // http://www.sellier.de/pages/downloads/9783866530927_leseprobe.pdf?code=4a8fb234920bc290ddcb75fd50df852a, prisijungimo laikas: 2012 – 11 – 22

str.) numato, kad atsakovas turi pagrįstai tikėtis, kad produktas yra parduodamas šalyje. Lietuvos nacionalinėje teisėje taikytinos teisės nustatymas atsakomybės už produktus atveju yra reglamentuotas LR CK 1.43 str. 5 d., kuri numato identišką taikytinos teisės nustatymo taisyklę kaip ir Romos II reglamentas.

Dažniausiai taikytina teisė atsakomybei už produktus internetinėje erdvėje yra nustatoma remiantis „*click – wrap*“ susitarimais, kurie pasirašomi produkto pirkimo metu. Taigi, šiuo atveju mes kalbame apie deliktą, susijusį su sutartimi. Tokie deliktai kelia mažiausiai problemų taikytinos teisės nustatymui, nes dažniausiai valstybė, kurios teisė bus taikoma kilus deliktiniam ginčui yra nurodoma pačiame: „*click – wrap*“ susitarime, nesant nuorodos į taikytiną teisę, galima lengvai pritaikyti minėtas Romos II reglamento bei konvencijos dėl atsakomybės už netinkamus produktus taikytinos teisės nustatymo taisykles, nes yra aiškus tiek ieškovas, tiek atsakovas, abiejų ginčo šalių gyvenamoji bei verslo vieta bei valstybė, kurioje kilo žala. Taip pat, remiantis svetainės glaudžiausiu ryšiu, galima išsiaiškinti, kurios valstybės rinkai buvo skirtas internetinės parduotuvės puslapis (tokiu atveju galima nustatyti, ar ieškovas galėjo pagrįstai tikėtis, kad konkrečioje valstybėje yra parduodamas produktas). Vienintelis aspektas, kuris išlieka gana miglotas – vieta, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis, nes neaišku ar tokia vieta reikėtų laikyti atsakovo verslo vietos valstybę, ar valstybę, iš kurios yra valdoma prekės pardavimo internetinė svetainė. Manytina, kad internetinių deliktų atveju žalą sukėlęs įvykis kyla toje valstybėje, kurioje yra atsakovo verslo vieta, nes vien produkto pardavinėjimas internete nesukelia žalos, todėl žalą sukėlusio įvykio vieta reikėtų laikyti tą valstybę, iš kurios pirkėjas gauna produktą.

3.2.4. Taikytina teisė nesąžiningai konkurencijai elektroninėje erdvėje

Pirmiausia, reikėtų išsiaiškinti, kuo skiriasi elektroninė nesąžininga komercija nuo tradicinės nesąžiningos komercijos. Žinoma, kad šių dviejų nesąžiningų konkurencijų pagrindinės rūšys tiek internetinėje erdvėje, tiek ir realiame pasaulyje yra klaidinanti reklama ir nesąžininga rinka, tačiau internetinėje erdvėje gali būti ir kitų, tradicinei nesąžiningai konkurencijai nebūdingų rūšių tokių kaip „šiukšlės“ (angl. *spam*), domeno pavadinimo vagystės, manipuliavimas paieškos programomis ir kt. Kalbant apie internetinę nesąžiningą konkurenciją, pirmiausiai turime išnagrinėti elektroninės komercijos direktyvos taikymą. Ši direktyva taikytina tada, kai kalbame apie „komercinius pranešimus“ – „tai bet kokia pranešimo forma, kurios tikslas skatinti, tiesiogiai arba netiesiogiai reklamuoti prekes, paslaugas ar įmonės, organizacijos

ar asmens <...> vardą¹⁵⁷. Šios direktyvos 2 str. f punktas numato, kas yra nėra laikoma „komerciniais pranešimais“:

1. „informacija, leidžianti tiesiogiai pasiekti įmonės, organizacijos ar asmens veiklą, ypač internetinis vardas arba elektroninio pašto adresas;

2. pranešimai, susiję su prekėmis, paslaugomis ar įmonės, organizacijos ar asmens įvaizdžiu, sudaryti savarankiškai, ypač kai tai daroma be finansinių sumetimų¹⁵⁸. Šiuo atveju mums svarbus ir Komisijos paaiškinimas, kuriame teigiama, kad tokiais pranešimais nelaikoma:

a) nuosavybės svetainėje esantys pranešimai;

b) informacija, kuri negali būti vertinama kaip skatinimas;

c) nuorodos (angl. *hyperlinks*), kitose nepriklausomose interneto svetainėse;

d) interneto svetainėje arba elektroninio pašto adrese paminėti, nesant jokios ekonominės priklausomybės jo savininkui¹⁵⁹.

Išsiaiškinus, kas laikoma nesąžininga konkurencija elektroninėje erdvėje, galime pereiti prie taikytinos teisės klausimo.

Šiuo metu, nėra jokios galiojančios tarptautinės konvencijos, kuri reglamentuotų taikytiną teisę nesąžiningai konkurencijai internete, tačiau tiek Hagos konferencija, tiek UNIDROIT bei UNCITRAL pripažįsta tokios konvencijos trūkumą, todėl į savo programas jau yra įtraukę tokios konvencijos parengimo klausimą¹⁶⁰. Nyderlanduose, Austrijoje, Vokietijoje, Šveicarijoje bei daugumoje kitų valstybių nesąžiningos konkurencijos atvejais yra taikoma kolizijų sprendimo taisyklė, vadinama – rinkos taisykle¹⁶¹, kuri reiškia, kad taikoma tos rinkos valstybės teisė, kurioje egzistuoja nesąžininga konkurencija tarp konkrečių asmenų, tačiau šios taisyklės taikymas internetinėje erdvėje gali būti labai komplikotas, nes, kaip jau buvo aptarta jurisdikcijų kolizijos skyriuje, tokia konkurencija gali atsirasti keliose valstybėse, jei konkuruojama internetinėse svetainėse, kurių ryšio (pagal kalbą, valiutą ir kt.) su konkrečia valstybe neįmanoma nustatyti. Taip pat, ši taisyklė yra sunkiai taikoma el. laiškų atveju, nes tokie laiškai siunčiami atskiriems asmenims, o tokiu atveju konkurencijos pažeidimai atsiranda keliose valstybėse. Šiuo atveju, elektroninės komercijos direktyva pateikia vidaus rinkos taisyklę numatytą 3 str., pagal kurią „kiekviena valstybė narė užtikrina, kad <...> jos teritorijoje įsisteigęs

¹⁵⁷ Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje 1str. 1 punktas // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0031:LT:HTML>, prisijungimo laikas: 2012 – 11 – 21

¹⁵⁸ Ten pat, 1 str. f punktas

¹⁵⁹ Explanatory memorandum to the Proposal for a European Parliament and Council Directive on certain legal aspects of electronic commerce in the internal market, 18 November 1998, COM(1998) 586 final. Commentary to the individual articles, Annex to the Commission proposal. P. 23.

¹⁶⁰ Hague Conference on Private International Law Report of meeting No. 3, 2005 // http://www.hcch.net/upload/wop/genaff_pv03e.doc, prisijungimo laikas: 2012 – 11 – 21

¹⁶¹ Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose // http://ec.europa.eu/civiljustice/applicable_law/applicable_law_gen_lt.htm, prisijungimo laikas: 2012 – 11 – 21

paslaugų teikėjas, atitiktų toje valstybėje narėje taikomas nacionalines nuostatas¹⁶². Nors nėra pripažįstama, kad šis straipsnis yra taikytinos teisės taisyklė, tačiau, remiantis *eDate Advertising* byla, ši nuostata draudžia taikyti griežtesnę materialinę teisę nei tos valstybės, kurioje yra įsisteigęs paslaugų teikėjas¹⁶³. Romos II reglamente šiai deliktų sričiai reguliuoti yra skirtas 6 str. minėto straipsnio 1 d. taip pat numato, kad yra taikoma tos šalies teisė, „kurioje konkurenciniams ryšiams ar bendriems vartotojų interesams yra arba gali būti padarytas poveikis“¹⁶⁴. 6 str. taip pat numato, kad jei sąžininga konkurencija pažeidžiama ne vienoje valstybėje, ieškovas gali iškelti bylą atsakovo gyvenamosios vietos valstybėje ir pasirinkti tos valstybės teisę, jei jos rinka buvo paveikta nesąžiningos konkurencijos, o bylą keliant keliems atsakovams – taikoma tos valstybės teisė, jei ji turi tiesioginį poveikį tos valstybės rinkai.¹⁶⁵

Lietuvoje nesąžiningos konkurencijos taikytiną teisę reglamentuoja LR CK 1.46 str., kuris taip pat, kaip ir anksčiau minėti teisės aktai, numato, kad taikoma tos valstybės teisė, kurios rinkoje atsirado pasekmės dėl nesąžiningos konkurencijos, o žalą padarius pavieniam asmeniui, taikoma nukentėjusiojo verslo vietos valstybės teisė. Vadinasi, jei žalą padarytų įmonė, įsikūrusi Suomijoje, o žala atsirastų Lietuvoje dėl to, kad informacija buvo paskelbta lietuviškame internetiniame tinklalapyje - būtų taikoma Lietuvos Respublikos teisė.

Išnagrinėjus esančius tarptautinius teisės aktus bei kai kurių valstybių nacionalinę teisę matome, kad kilus internetiniam deliktui dėl nesąžiningos konkurencijos būtų taikomos vienodos taisyklės nesvarbu, kurios valstybės teisė būtų pripažinta kaip taikytina. Nustatyti valstybę, kurios teisė turėtų būti taikoma taip pat nėra sunku, nes kalbant apie komercinius santykius dažniausiai yra kalbama apie juridinius asmenis ir fizinius asmenis, kurie lygiai taip pat kaip ir juridiniai pateikia visą informaciją apie save, todėl lieka vienintelis taikytinos teisės probleminis aspektas – nustatymas, kurios valstybės rinkai yra padaryta žala, nes žala internetinėje erdvėje gali būti padaroma vienu metu ne vienoje valstybėje, tačiau tokiu atveju reikėtų vadovautis jau aptartomis taisyklėmis ir teismų praktika, kuri teigia, kad tokia valstybė nustatoma pagal internetinės svetainės glaudžiausią ryšį ir galima kreiptis į kiekvienos valstybės, kurioje kilo žala teismus, kurie turėtų spręsti žalos atlyginimo klausimą tik dėl žalos kilusios teismo valstybėje, o ne visos žalos atlyginimo.

¹⁶² Elektroninės komercijos direktyva 3 str. 1 d.; Direktyvos 1 priedas numato, kad ši taisyklė nėra taikoma intelektinei nuosavybei ir „šlamštui“

¹⁶³ ESTT 2011 October 25 sprendimas byloje *eDate Advertising*, para. 67, 68

¹⁶⁴ Romos II reglamentas 6 str. 1 d.

¹⁶⁵ Ten pat, 6 str. 3 d. a ir b punktai.

3.3. Susitarimas dėl taikytinos teisės internetinio delikto atveju

Kilus ginčui dėl internetinio delikto, šalims yra suteikiama galimybė pasirinkti taikytiną teisę, t.y. deliktinėms prievolėms galioja valios autonomijos principas. Tą numato valstybių nacionalinė teisė bei tarptautinės sutartys. Čia reikėtų paminėti tai, kad 1973 m. Hagos Konvencija dėl atsakomybės už netinkamos kokybės produktus tokios galimybės nenumato, todėl šalys turėtų remtis dvišaliais ar daugiašaliais valstybių tarpusavio bendradarbiavimo susitarimais, jei juose yra įtvirtinta susitarimo dėl taikytinos teisės nuostata. 1985 m. liepos 1 d. Hagos konvencijos dėl deliktams taikytinos teisės ir jų pripažinimo 7 str. numato taikytinos teisės pasirinkimą, kuris turi būti aiškiai išreikštas raštu arba tyliu sutarimu, jei remiantis bylos aplinkybėmis yra aišku, kad buvo sudarytas susitarimas dėl taikytinos teisės¹⁶⁶. Tokia pati sąlyga yra numatyta ir Romos II reglamente bei LR CK. Minėti dokumentai taip pat numato susitarimo sudarymo momentą - šalys gali pasirinkti taikytiną teisę po žalos padarymo¹⁶⁷. ir „jei visos šalys užsiima komercine veikla – sudarydamos susitarimą, dėl kurio laisvai susitarta, prieš įvykstant žalą sukėlusiam įvykiui“¹⁶⁸. Nors Romos II reglamento 14 str. 1 d. b punktas numato, kad turi būti „laisvai susitarta“, tačiau kol kas nėra teismų praktikos, kuri paaiškintų šią sąvoką. Minėtas straipsnis taip pat numato ir susitarimo formos reikalavimus, kad toks susitarimas turi būti išreikštas aiškiai arba tyliai (jei remiantis ginčo aplinkybėmis yra aišku, kad buvo toks susitarimas) ir negali daryti poveikio trečiųjų šalių teisėms. Šiame straipsnyje, šalių valios autonomijos principas taip pat yra apribotas 14 str. 2 d., kurioje numatyta, kad „jei visi situacijai svarbūs elementai“ yra kitoje valstybėje nei valstybėje, kurios teisė yra pasirinkta, toks pasirinkimas netrukdo taikyti „kitos šalies teisės nuostatas, nuo kurių negali būti nukrypta“¹⁶⁹ tai reiškia, kad tokiu atveju turi būti taikoma ta teisė, kuri būtų taikoma nesant šalių susitarimo. Taip pat, 14 str. 3 d. numato, kad toks susitarimas „netrukdo taikyti Bendrijos teisės nuostatas <...>, nuo kurių negali būti nukrypta susitarimu“¹⁷⁰. Tai reiškia, kad šiame straipsnyje įtvirtintas taikytinos teisės pasirinkimas nėra absoliutus. O konkrečiau, šis straipsnis turėtų būti aiškinamas kartu su 16 str., kuris numato teismo vietos imperatyvių normų viršenybės principą.

Taip pat, reikėtų nepamiršti, kad šiuo atveju yra taikomas ir Romos II reglamento straipsnis, kuris numato *ordre public* išlygą, todėl, jei susitarimas dėl taikytinos teisės prieštarautų valstybės viešajai tvarkai, tokiam susitarime pasirinkta taikytina teisė nebūtų

¹⁶⁶ Convention of 1 July 1985 on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition // http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=59, prisijungimo laikas: 2012 – 11 – 20

¹⁶⁷ Romos II reglamentas 14 str. 1 d. a); LR CK 1.43 str. 3 d.

¹⁶⁸ Romos II reglamentas 14 str. 1 d. b)

¹⁶⁹ Ten pat, 14 str. 2 d.

¹⁷⁰ Ten pat, 14 str. 3 d.

taikoma. Toks susitarimas yra draudžiamas intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo bei nesažiningos konkurencijos ir konkurencijos laisvę ribojančių veiksmų atveju, nes tą imperatyviai numato Romos II reglamento 6 str. 4 d. ir 8 str. 3 d.

Analizuojant Romos II reglamento 14 str. matome, kad nėra reikalavimo pasirinkti tą teisę, kuri siejama su šalimis, t.y. šalys yra laisvos pasirinkti bet kurios valstybės teisę, tačiau yra neaišku, ar susitarimas dėl taikytinos teisės turi būti sudarytas rašytine forma, ar užtenka žodinės tokio susitarimo formos, tačiau atsižvelgiant į taikytinos teisės pasirinkimo svarbą, toks susitarimas turėtų būti rašytinės formos¹⁷¹.

3.4. Įprastinės gyvenamosios vietos taikymas internetiniams deliktams

Sprendžiant taikytinos teisės klausimą, reikėtų nepamiršti ir dar vieno labai svarbaus aspekto – įprastinės gyvenamosios vietos principo. Šis principas yra numatytas Romos II reglamento II skyriaus 4 str. 2d.: „jei abiejų asmenų – traukiamo atsakomybės asmens ir žalą patyrusio asmens – įprastinės gyvenamosios vietos žalos atsiradimo metu yra toje pačioje šalyje, taikoma tos šalies teisė“¹⁷². Aptariant šio principo taikymą nagrinėjamai temai, trumpai reikėtų paminėti ir paties principo problematiką.

Sąvoka „įprastinė gyvenamoji vieta“ pakeitė anksčiau vyravusią sąvoką „nuolatinė gyvenamoji vieta“. Nors buvo įvestas įprastinės gyvenamosios vietos terminas, tačiau nei minėta konvencija, nei Romos II reglamentas neapibrėžia kokia vieta turėtų būti pripažinta kaip įprastinė gyvenamoji vieta, tačiau remiantis Tarybos direktyvos 83/183 6 str. 1 d. įprastinė gyvenamoji vieta galėtų būti apibrėžta kaip vieta, kur asmuo įprastai gyvena (ne mažiau kaip 185 dienas kiekvienais kalendoriniais metais)¹⁷³, tačiau ne nuolat, t.y. asmens nuolatinė gyvenamoji vieta gali būti Lietuvoje, tačiau tam tikri įvykiai lemia, kad ilgą laiką jo įprastinė gyvenamoji vieta yra JAV. Tokia aplinkybė, pavyzdžiui, galėtų būti kelerių metų stažuotė, studijos ar komandiruotė. Tuo tarpu nuolatinė gyvenamoji vieta žymi asmens teisinį santykį su valstybe. Nuolatinės gyvenamosios vietos samprata pateikiama LR CK 2.12 str, kuris teigia, kad: „fizinio

¹⁷¹ Zhang M. Party Autonomy in Non-Contractual Obligations: Rome II and Its Impacts on Choice of Law. Seton Hall Review Vol. 39, Iss. 3, 2011 P. 893 //

<http://erepository.law.shu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1022&context=shlr>, prisijungimo laikas: 2012 – 11 – 20

¹⁷² Roma II reglamento II skyriaus 4 str. 2 d.

¹⁷³ Council Directive 83/183/EEC of 28 March 1983 on tax exemptions applicable to permanent imports from a Member State of the personal property of individuals 6 str. 1 d. // http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=Directive&an_doc=1983&nu_doc=183, prisijungimo laikas: 2012 – 11 – 20

asmens nuolatinė gyvenamoji vieta, reiškianti asmens teisinę santykį su valstybe ar jos teritorijos dalimi, yra toje valstybėje ar jos teritorijos dalyje, kurioje jis nuolat ar daugiausia gyvena, laikydamas tą valstybę ar jos teritorijos dalį savo asmeninių, socialinių ir ekonominių interesų buvimo vieta¹⁷⁴. Taip pat, pagal minėto LR CK straipsnio 3 d. „asmuo gali turėti tik vieną nuolatinę gyvenamąją vietą“¹⁷⁵. Vadinasi, jei asmuo gyvena keliuose valstybėse, jis gali turėti nuolatinę vietą tik vienoje iš tų valstybių, o kitoje – įprastinę gyvenamąją vietą.

Šis principas internetiniams deliktams yra labai naudingas, jei asmuo, kuris įvykdė internetinį deliktą, yra identifikuojamas tačiau, kaip jau minėjome, tokį asmenį identifikuoti dažnai būna sunku¹⁷⁶ nebent veika yra padaroma juridinio asmens, veikiančio internetinėje erdvėje, nes juridiniai asmenys net ir internetinėje erdvėje turi visus savo rekvizitus. Įsivaizduokime, kad asmuo buvo identifiktuotas. Tokiu atveju šį principą būtų lengviausia taikyti, nes nekiltų ginčų dėl interneto atertorialumo, išsiaiškinimo, kurioje valstybėje yra *lex loci delicti* ir kt. Taikant šį principą, mes išeiname iš internetinės erdvės ribų ir taikome tradicines, jau seniai tobulinamas ir taikomas realiaame gyvenime normas. Vadinasi, išvengiame problemų kylančių konkrečiai iš internetinės erdvės. Tačiau, jei atsakingo už deliktą asmens identifikuoti nepavyksta, šio principo taikyti negalima, todėl išeitis iš tokios situacijos galėtų būti šio principo taikymas ne asmeniui, o kompiuteriui, t.y. nustatoma kompiuterio buvimo vieta, o asmuo, kuriam priklauso nuosavybės teise toks kompiuteris, atsakytų už deliktą, įvykdytą iš jo personalinio kompiuterio.

3.5. Taikytinos teisės internetiniams deliktams galimas sprendimas

Kaip jau buvo minėta šiame darbe, didžiausią problemą šiuo klausimu kelia negalėjimas pritaikyti teritorialumo principo, asmens neidentifikavimas, ginčai dėl to kur atsirado ir kilo žala. Taigi, kol kas yra pateikiama daugybė klausimų ir problemų, tačiau dar nėra atsakymo į klausimą kaip išspręsti kilusią problemą.

Sprendžiant taikytinos teisės klausimą internetiniams deliktams, reikėtų perkelti ne tik jau egzistuojančias teisės normas į naują tarptautinį teisės aktą, kuris būtų taikomas internetiniams deliktams, tačiau ir jas papildyti.

¹⁷⁴ LR CK 2.12 str

¹⁷⁵ Ten pat, 2.12 3 d.

¹⁷⁶ Chevin D. Schemes and Scams: Auction Fraud and the Culpability of Host Auction Web Sites. Chicago: Loyola University of Chicago. 18 Loy. Consumer L. Rev. 223, 239, 2005

Panagrinėkime, kaip galima būtų pritaikyti vieną pagrindinių principų – *lex loci delicti*. Autorės nuomone, šiuo atveju galima būtų pasitelkti JAV praktika, kuri teigia, kad žala kyla tik vieną kartą, t.y. kyla tik pirmą kartą paskelbus informaciją. Vadinasi, išsprendžiant klausimą dėl žalos atsiradimo vietos, nes remiantis Europos praktika, kuri teigia, kad kiekvieną kartą iš naujo paskelbus tą pačią informaciją, žala atsiranda iš naujo, sukeliama problema. Juk internete ta pati informacija sklinda iš vienos internetinės svetainės į kitą ir platinama visame pasaulyje. Be to, ji gali būti archyvuojama ir vėliau paskelbta iš naujo.

Panagrinėkime hipotetinę situaciją šiuo klausimu. Tarkime, kad asmuo paskelbia informaciją internetinėje svetainėje, kurios glaudžiausias ryšys su Lietuva, o asmuo, kuriam dėl šios informacijos kyla žala yra Suomijoje. Žmonės, pamatę šią informaciją, paskelbia ją ir kituose internetiniuose tinklapiuose, kurie turi glaudesnę ryšį su kitomis valstybėmis.

Pritaikome JAV praktiką bei ESTT *eDate Advertising* byloje nustatytus kriterijus: *lex loci delicti* šiuo atveju yra Lietuvoje, vadinasi taikome Lietuvos teisę. Atsakymas yra visiškai aiškus ir neproblematiškas.

Pritaikome Europos praktiką: nagrinėjamoje situacijoje žala kiltų ne tik Lietuvoje, bet ir kitose pasaulio valstybėse, kuriose iš naujo buvo paskelbta informacija. Kokia teisė šiuo atveju bus taikoma? Visų ar vienos iš jų? Matome, kad tokia praktika kelia daug probleminių klausimų.

Toliau – žalos atsiradimo vieta. Autorė mano, kad nagrinėjamo klausimu žalos atsiradimo vieta turėtų būti ne bet kurioje valstybėje, kurioje prieinama informacija, o valstybėje, kurioje asmuo turi įprastinę gyvenamąją vietą ir jei tokia informacija padaro žalą ne tik pačiam asmeniui, bet ir jo tam tikrai veiklai, tokiu atveju reikėtų laikyti, kad žala yra ir toje valstybėje, kurioje vykdoma veikla (pvz.: žala kyla verslui, kuris yra JAV, o asmens nuolatinė gyvenamoji vieta Austrijoje). Taigi, pritaikę tokį variantą, susiauriname taikytinos teisės klausimą iš viso pasaulio valstybių iki trijų valstybių taikytinos teisės. Tokiu atveju, jau galime bandyti pritaikyti glaudžiausio ryšio doktriną ir galimas variantas, kad kolizija bus išspręsta.

Dar vienas galimas variantas kaip išspręsti teisių koliziją – vadinamas „banas“ (užblokavimas), t.y. kai valstybės savo nacionalinėje teisėje, galėtų nusistatyti, kokia informacija yra draudžiama ir atsiradus tokiai informacijai ją blokuotų. Čia reikėtų prisiminti *Yahoo* bylą. Minėtu atveju, jei Prancūzija būtų užblokavusi informaciją, kuri pagal jos nacionalinę teisę yra nelegali – būtų nekilusi žala. Tą patį galima būtų pasakyti ir pvz.: apie pornografinius puslapius. Nors ES valstybės ir yra uždraudusios tokio turinio puslapius, tačiau neblokuoja tų, kurie atsiranda ne iš ES valstybių narių. Žinoma, čia atsiranda problema, kad tokių puslapių užblokavimas dažniausiai būna labai trumpalaikis.

Minėtu blokavimo atveju, valstybėms būtų dideli kaštai siekiant užblokuoti visus internetinius puslapius, kurių turinys pagal valstybės nacionalinę teisę yra nelegalus, tačiau čia

iškyla klausimas: ar valstybei daugiau kainuos naujos darbo vietos, ar nesant tokio blokavimo, teisminiai procesai, tačiau tai jau yra atskiros temos nagrinėjimo klausimas, todėl į jį daugiau ir nesigilinsime.

Asmens identifikavimo klausimą išspręsti būtų sunkiau, tačiau galimas variantas yra sieti informacijos paskelbimą ne su asmeniu, o su kompiuteriu, t.y. sankcijas taikyti ne konkrečiam asmeniui, paskelbusiam informaciją, kuri būtų sunku identifikuoti, o asmeniui, kuriam priklauso kompiuteris, iš kurio buvo paskelbta tokia informacija. Šiuo atveju būtų taikomas panašus principas kaip daugelyje ES valstybių taikoma kelių eismo kontrolės sistema su stacionariomis matuoklėmis – fotoaparatais. Nufotografavus automobilį, pažeidžiantį kelių eismo taisykles, bauda siunčiama asmeniui, kuriam nuosavybės teise priklauso automobilis, o ne ieškoma, koks asmuo jį vairavo. Tą jau turi išsiaiškinti patys automobilio naudotojai tarpusavyje.

Kaip dar vieną alternatyvą šios problemos sprendimo būdą, galima būtų įvardyti savanorišką tarptautinį bendradarbiavimą arba saviriaguliacinę kontrolę. Manytina, kad šiuo metu vystosi būtent tarptautinio bendradarbiavimo alternatyva, o tą parodo tai, kad Europos Komisija (toliau – EK) jau yra išleidusi žaliąsias knygas „Dėl nelegalaus ir žalingo turinio internete“¹⁷⁷. Šiame dokumente EK pripažino ir internetinio turinio tiekėjų savireguliaciją, kuri vykdoma savanoriškai prisijungiant prie reitingų schemas. Viena iš tokių schemų yra „Internetinio turinio klasifikavimo programa“ (angl. *Platform for internet Content Selection*)¹⁷⁸, kuri buvo pradėta kurti 1996 m. gegužę WWW konsorciumo¹⁷⁹. Ši programa sukuria, vadinamąją „neutralią ženklinimo sistemą“, pavyzdžiui, naudojamą apibūdinti filmams žurnaluose. Šios programos esmė yra ta, kad be interneto paslaugų teikėjų cenzūravimo, vartotojai patys gali suprasti, kad yra vartotoją žeidžianti informacija ir ją pašalinti. Puikus pavyzdys yra interneto svetainė, kuri pagal šią programą gali užsidėti etiketę, priskiriančią svetainės turinį prie turinio suaugusiems. Ši etiketė leidžia tėvams pažymėti tokį puslapį kaip jokiais būdais neprieinamą jų vaikams. Taigi, ši priemonė dalinai panaikina tam tikrų deliktų problemą, tačiau tai yra tik mažas žingsnis siekiant pilno šios problemos išsprendimo.

¹⁷⁷ Commission of the European Communities Illegal and Harmful Content on the Internet, Communication to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, October 1996 // <http://aei.pitt.edu/5895/1/5895.pdf>, prisijungimo laikas: 2012 – 09 – 12

¹⁷⁸ Plačiau apie šią programą žr. <http://www.w3.org/PICS/>

¹⁷⁹ Plačiau apie šį konsorciumą žr. 1 priedas ir <http://www.w3.org/>

4. Interviu su Europos Žmogaus teisių fondu

Darbo rengimo eigoje buvo padarytas interviu magistrinio darbo tema, kurio metu buvo apklausti VŠĮ Europos Žmogaus teisių fondo (toliau – EŽTF) teisininkai. EŽTF šiuo metu vykdo programą dėl diskriminacinio pobūdžio pranešimų internetinėje erdvėje, tačiau iki šios programos buvo vykdomos ir programos susijusios su internetiniais deliktais tokiais kaip komerciniai deliktai, šmeižtas bei su asmeniu susijusiu privatumo pažeidimai.

Su EŽTF buvo diskutuojama problematiškiausiais internetiniuose deliktuose klausimais, t.y. teritorialumo nebuvimas, asmens identifikavimas, žalos kilimo vietos bei žalą sukėlusio įvykio vietos klausimai. Nors ir buvo padaryta bendra išvada, kad šiuo metu yra trūkumas teisės normų reglamentuojančių internetinius deliktus, tačiau tam tikros problemos yra išsprendžiamos. Visiškąje aklavietėje yra problema, jei susiduria ES valstybės ir kitos pasaulio valstybės jurisdikcija bei taikytina teisė, tačiau nustačius, kad deliktas apsiriboja ES teise problema sumažėja, nes nesant specialiųjų normų praktikoje yra bandoma pritaikyti bendrąsias normas ir tam tikrus deliktus per artimiausius santykius „pritempti“ prie kitų, ne deliktinių santykių, pavyzdžiui, sutarčių pagrindu įvykusios žalos.

EŽTF specialistai pripažino, kad susidūrus su užsienio elementu turinčiais santykiais labai retai pavyksta išspręsti susiklosčiusią situaciją. Visgi, jau yra susiklosčiusi tam tikra bendra valstybių praktika.

Paklausta apie asmens identifikavimą civilinės teisės specialistė teigė, kad yra susiklosčiusi bendra praktika, kad toks asmuo identifikuojamas pagal IP adresą, tačiau kartais tokio adreso neįmanoma nustatyti. Tokiu atveju, kaip teigia baudžiamosios teisės specialistas, turi būti pasitelkiamos valstybės institucijos, kuriu kompiuterininkas turėtų atsekti, koks yra tikrasis IP adresas ir taip identifikavus atsakovą galima teikti ieškinį teismui. Tačiau čia reikėtų paminėti, kad būna situacijų, kai atsakovas yra žinomas pagal savo anoniminių pavadinimą (angl. *nick name*), bet nėra žinoma jo tapatybė ir toks asmuo skelbia informaciją iš skirtingų IP. Toks atvejis buvo ir EŽTF praktikoje. Šiuo atveju, reikėtų paminėti tai, kad yra bendras reikalavimas informaciją internete saugoti 6 mėn. Tuo pasinaudoję informatikos specialistai sekė minėto asmens skelbiamą informaciją ir stebėjimų metu nustatė, kad visi IP, iš kurių buvo parašyta šmeižianti informacija, yra Norvegijoje. Ši informacija buvo pateikta Norvegijos teisėsaugos institucijoms, kurios nustatė, kad visi IP yra viename miestelyje, todėl, sumažėjus asmenų ratui, jau buvo nebesunku identifiкуoti asmenį. Remiantis tuo, galima daryti išvadą, kad esant kokybiškam teisėsaugos institucijų darbui asmuo anksčiau ar vėliau gali būti identifiкуojamas.

Plėtojant diskusiją apie asmens identifikavimą buvo iškeltas klausimas, kaip identifikuoti asmenį, jei yra žinomas IP, tačiau prietaisas su tokiu adresu yra bendro naudojimo? Tokiu atveju viskas priklauso nuo to, kokia yra įstaiga, iš kurios kompiuterių kilo žalą sukėlęs įvykis. EŽTF laikosi pozicijos, kad interneto kavinės jokios atsakomybės neturi už tai, kokia informacija buvo paskelbta internete, nes jie yra tik paslaugų teikėjai, tačiau kalbant apie darbovietės bendro naudojimo kompiuterius, už žalą sukėlusį įvykį yra atsakingas darbdavys, nes pagal bendrąsias taisykles darbdavys atsako už savo darbuotojus.

Taigi, jei bendro naudojimo kompiuteris nėra darbovietėje, tokiu atveju už savo veiksmus atsakys pats asmuo paskelbęs informaciją. Tačiau, kaip tokį asmenį identifikuoti? EŽTF į šį klausimą pateikė labai paprastą atsakymą – ten, kur yra bendro naudojimo kompiuteriai, turi būti pastatytos vaizdo kameros, sekamas laikas, kiek laiko ir kelintą valandą konkretus asmuo buvo prie kompiuterio (pvz.: yra prisijungimas per konkrečiam asmeniui sukuriama *log in*)¹⁸⁰. Taigi, galima daryti išvadą, kad yra trys pagrindiniai kriterijai, kuriais vadovaujantis asmuo yra identifikuojamas:

1. IP adresas;
2. Laikas;
3. Vaizdo įrašas.

Kalbant apie žalos kilimo vietą, EŽTF specialistai vieningai teigė, kad žala atsiranda pirmą kartą paskelbus informaciją, todėl tolimesnis jos plitimas nedaro reikšmės žalos atsiradimo vietos nustatymui, nebent tai yra tęstinė to paties asmens veika. Taip pat yra pripažįstama, kad žalos kilimo vieta yra nustatoma pagal svetainės ryšį su valstybe, nes galima daryti išvadą, kad tam tikra informacija yra skirta konkrečios valstybės visuomenei, kaip ir buvo minėta šiame darbe, tačiau esant tokiai situacijai, kai informacija yra paskelbiama bendruose puslapiuose su domenais „eu“, „com“, tai tokiu atveju yra pasitelkiamos pvz.: ES kompetentingos institucijos, kurios toliau nagrinėja šį klausimą.

EŽTF informavo, kad jų praktikoje vyrauja bendra taisyklė, kad jurisdikcija būna nustatoma pagal serverio buvimo vietą, tačiau kalbant apie įmones, jurisdikcija nustatoma pagal tos įmonės įregistravimo vietą, nes šiuo atveju veikla gali būti vykdoma visame pasaulyje. Sprendžiant tokią situaciją, kai valstybės, kurios nėra pasirašiusios bendros tarptautinės sutarties dėl jurisdikcijos, ši bei taikytinos teisės klausimą, o taip pat ir dėl to, kad vienoje valstybėje tokia veika yra pvz.: šmeižtas, o kitoje sveika kritika, sprendžia diplomatiniais kanalais, todėl tokia situacija, kai nėra konvencijos ar kito dokumento yra išsprendžiama politiniais pagrindais. Baudžiamosios teisės specialistas atkreipė dėmesį, kad BK nustato, jog asmuo negali būti

¹⁸⁰ Autorės nuomone, šiuo atveju kyla diskutuotinas klausimas, ar tokių duomenų fiksavimas nebūtų asmens privatumo pažeidimas.

traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal Lietuvos įstatymus, jei jo valstybėje tokia veikla nėra nusikalstama, todėl teisininkas daro išvadą, kad deliktų atveju turėtų būti tas pats ir pvz.: kritika neturėtų būti traktuojama kaip šmeižtas, nes tokiu atveju būtų pritaikyta griežtesnė teisės norma.

Kalbant apie Lietuvą, jei šmeižianti informacija yra paskelbiama tam tikro leidinio straipsnyje, pirmiausiai turi būti pareikalauta, kad tokia pačia forma ir tokia pačia apimtimi būtų paneigta tokia informacija ir, jei tas įvykdoma, nekliamas joks žalos klausimas.

Kalbant apie įvairius pokalbių kambarius, skelbimus (pvz.: www.skundai.lt) ir kitas panašaus pobūdžio svetaines, kuriose informaciją gali paskelbti bet kuris asmuo, Lietuvoje susiklostė praktika, kad informacijos valdytojas neatsako už kito asmens parašytą žinutę, jei yra bent menka reakcija (kartais pakanka vien to, kad informacijos valdytojas atsako asmeniui, kuriam kilo žala, kad jie nežino, ar informacija yra klaidinga, o kompetentinga institucija, kuri nusprendžia apie informacijos teisėtumą yra teismas, todėl kai kurios interneto svetainės pašalina informaciją tik esant teismo sprendimui). Taigi, iš to matyti, kad Lietuvoje joks ieškinys dėl internetinio delikto negali būti pateiktas, jei pirmiausia nebuvo kreiptasi į informacijos valdytoją, tačiau kalbant apie neteisėtą domenų naudojimą reikėtų žinoti, kad galima iš karto kreiptis į teismą be papildomų procedūrų.

Interviu metu buvo iškelta ir mobiliųjų telefonų problema, t.y. kaip nustatyti žalą sukėlusio įvykio vietą, jei toks veiksmas buvo atliktas kelionės metu. Šiuo atveju, EŽTF naudojami interneto tiekėjo buvimo vieta.

Išvados

1. Spendžiant teismų jurisdikcijų kolizijos ir taikytinos teisės klausimus internetiniams deliktams, tarptautinėje privatinėje teisėje kyla keturios pagrindinės problemos: sienų nebuvimas, bendrai visai tarptautinei bendruomenei privalomų teisės aktų, skirtų internetiniams deliktams, nebuvimas, anonimiškumas bei internetinei erdvei skirtos teismo nebuvimas.
2. Išanalizavus darbe naudotą medžiagą ir apsibrėžus kas yra deliktas galima išskirti tokius internetinių deliktų specifinius bruožus: kartotinumumas, žala internete gali būti padaroma daug paprasčiau nei realiame pasaulyje, žalos mastas gali būti daug didesnis, o tikimybė, kad asmeniui bus pritaikytos sankcijos yra labai maža, nes šiuo metu egzistuojantys tarptautinės privatinės teisės aktai ir juose įtvirtintos taisyklės kilus internetiniam deliktui yra sunkiai taikomos ir ne visada efektyvios.
3. Siekiant palengvinti jurisdikcijų kolizijos ir taikytinos teisės sprendimo klausimus, kiekviena interneto svetainė turėtų vartotojui leisti prieiti prie informacijos tik jam pasirašius „*Click-wrap*“ susitarimą, tačiau toks susitarimas dažnai pažeidžia vartotojų teises, t.y. informacijos tiekėjai parenka to teismo jurisdikciją ir taikytiną teisę, kuri yra jam, o ne vartotojui palankiausia ir nėra suteikiama galimybė vartotojui bendraujant su informacijos tiekėju pasiekti kompromisinį tokio susitarimo variantą.
4. Interpretuojant ESTT praktiką galima daryti išvadą, kad taikant Briuselio I reglamento nuostatas internetinėje erdvėje kilusiems deliktams, auka gali pareikšti ieškinį atsakovo *domicile* teismuose, remiantis bendrąja jurisdikcijos taisykle arba pagal specialiąją jurisdikcijos taisyklę - teismuose tų valstybių, kuriose ieškovas tariamai patyrė žalą, o šie teismai turi jurisdikciją tik tai daliai žalos, kuri atsirado teismo valstybėje, tačiau, jei ieškovas kreipiasi į savo įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teismus – tokie teismai turi jurisdikciją nagrinėti bylą dėl visos patirtos žalos atlyginimo. Tiek ES, tiek ir bendrosios teisės tradicijos valstybės pripažįsta, kad valstybė, kurioje kilo žala turėtų būti nustatoma remiantis interneto svetainės „minimaliu kontaktu“ (glaudžiausiu ryšiu) su konkrečia valstybe, jei tai yra įmanoma nustatyti arba tokia vieta yra laikoma valstybė, kurioje yra ieškovo pagrindinis interesų centras. *Domicile* kriterijus dažniausiai bus taikomas ir toms valstybėms, kurios nėra Briuselio I reglamento dalyvės, nes

tokiu atveju, remiantis Raquel Xalabarder, turėtų būti taikoma valstybių nacionalinė teisė, kuri dažniausiai numato tą patį *domicile* kriterijų.

5. Iki šiol buvo tik vienas mėginimas sukurti tarptautinę konvenciją pritaikytą internetiniams deliktams, tačiau valstybės nesutarė dėl pagrindinių konvencijos sąvokų, todėl konvencijos projektas buvo „palaidotas“ neapibrėžtam laikui. Kadangi nėra normų reglamentuojančių internetinius deliktus, o kilus tokiam deliktui asmens teisės turi būti apgintos, reikia taikyti realiaame gyvenime kilusiems deliktams taikomas normas jas pritaikant internetinei erdvei.

6. Ištyrus darbe naudojamą medžiagą matome, jog siekiant išspręsti internetiniams deliktams taikytinos teisės bei jurisdikcijų kolizijų problematiką, valstybėms naudingiausia būtų taikyti „*ban*“`ą (blokavimas), kai valstybės savo nacionalinėje teisėje nusistato kokia informacija yra draudžiama ir internete atsiradus tokiai informacijai ją blokuoja, tačiau tai iš valstybės reikalauja didelių kaštų ir puslapių užblokavimas būna labai trumpalaikis, todėl, autorės nuomone, geriau būtų remtis JAV teismų praktika, kuri teigia, kad žala kyla tik vieną kartą, t.y. kyla tik pirmą kartą paskelbus informaciją ir taikyti *lex loci delicti* principą.

7. Valstybių bei teismų praktikos analizė rodo, kad valstybės šiuo metu juda link alternatyvaus taikytinos teisės sprendimo būdo - savanoriško tarptautinio bendradarbiavimo arba saviriaguliacinės kontrolės, todėl galima tikėtis, kad bus pasirašyta tarptautinė konvencija sprendžianti internetinių deliktų problemas, t.y. apibrėžtų pagrindines problemines sąvokas, suregulmentuotų jurisdikcijų kolizijos ir taikytinos teisės klausimus.

8. Asmens identifikavimo klausimas turėtų būti sprendžiamas siejant deliktą su konkrečiu kompiuteriu, kurio pagalba buvo įvykdytas deliktas, kurį identifikavus, yra didesnės galimybės surasti atsakovą. Medžiagos analizė taip pat rodo tai, kad esant komerciniams santykiams atsakovą identifikuoti nėra sunku, nes tiek juridiniai, tiek fiziniai asmenys, užsiimantys komercine veikla, turi nurodyti savo rekvizitus, tačiau, jei internetinėje erdvėje veikia fiktyvi įmonė – atsakovą surasti yra taip pat sudėtinga.

Literatūros sąrašas

Bendroji literatūra

1. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kiti Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. Ketvirtasis leidimas
2. Ambrasienė D., Cirtautienė S. Ikisutartinės atsakomybės kvalifikavimo problema: sutartinė, deliktinė ar *sui generis* // Jurisprudencija, 2008 10(112)
3. Bick J. 101 things you need to know about internet law. New York: three rivers press, 2000
4. Chevlin D. Schemes and Scams: Auction Fraud and the Culpability of Host Auction Web Sites. Chicago: Loyola University of Chicago. 18 Loy. Consumer L. Rev. 223, 239, 2005
5. Jarukaitis I., Lamanaukas T., Civilka M., Makauskaitė A. Elektroninių ryšių teisė. Vilnius: Eugrimas, 2005
6. Johnson David R. and Post David Developments in the Law: The Law of Cyberspace // Harvard Law Review. - 1999, vol. 112, No. 7 // <http://www.jstor.org/skaiykla.mruni.eu/stable/pdfplus/1229390.pdf?acceptTC=true>
7. Joubert N. *La notion de liens suffisants avec l'ordre juridique (Inlandsbeziehung) en droit international privé*. Paris: LITEC, 2007
8. Kiškis M., Petrauskas R., Rotomskis I., Šttilis D. Teisės informatika ir informatikos teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006
9. Kiškis M., Krikščionaitis M. Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų tyrimai: metodologiniai aspektai. ISSN 1392-1274, 2008
10. Mikelėnas V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995
11. Sherman B., Bentley L. Intellectual property law. – Oxford, UK: Oxford University Press, 1999
12. Välimäki M. Keep on hacking: A Finnish court says technological measures are no longer „effective” when circumventing applications are widely available on the internet. 2007 June Vol. 4, Iss. 2

Specialioji literatūra

1. Biukovic L. Unification of cyber-jurisdiction rules: just how close are the EU and the US? // *Telematics and Informatics*. 2002, May, vol. 19, Issue 2 // <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0736585301000107>
2. Bowrey K. *Law & Internet Cultures*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005
3. Buono Francis M., Friedman Jonathan A. Maximising the Enforceability of Click – Wrap Agreements // *Journal of Technology Law & Policy* - 1999 vol. 4, issue 3
4. Bužinskas G., Grigienė J. *Teismingumas tarptautiniame civiliniame procese*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007
5. Civilka M. „Click – wrap“ susitarimai – teisinis pripažinimas, teisinė galia. 2002 // <http://media.search.lt/GetFile.php?OID=92881&FID=269858>
6. Civilka M. *Elektroninės komercijos reguliavimas tarptautinėje ir ES teisėje*. Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas Vilnius, 2001 // http://www.teisininkas.lt/downloads/EK_konsp.pdf
7. Civilka M. Jurisdikcijos kolizijos internete // <http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/mokslas.html>
8. Cyber-torts and personal jurisdiction: the Paris Court of appeal makes a stand // *International & Comparative Law Quarterly*. 2009, vol. 58, Issue 2 // <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&hid=124&sid=f563fc86-92d2-453f-879b-45268170ba07%40sessionmgr113>
9. De Groote B. Jurisdiction problems regarding Internet torts: critical remarks // *Computer Law & Security Review*. 2009, vol. 25, Issue 5 // <http://libra.msra.cn/Publication/46596054/jurisdiction-problems-regarding-internet-torts-critical-remarks>
10. Duncan M. *Globalising Intellectual Property Rights: The Trips Agreement*. London: Routledge, NY, 2002
11. Herbert Smith LLP and PLC Dispute Resolution. Brussels Regulation: domicile and jurisdiction. 2012 sausio 25 d. // <http://plc.practicallaw.com/0-517-3284>
12. Hestermeyer, Holger P. Personal Jurisdiction for Internet Torts: Towards an International Solution? // *Northwestern Journal of International Law & Business*. 2006 February, vol. 26 Issue 2 // <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/nwjilb26&div=16&id=&page=>
13. Kiškis M., Petrauskas R. Intelektinės nuosavybės elektroninėje erdvėje pažeidimų ypatumai // *Jurisprudencija Mokslo darbai*, 2006 5(83)
14. Melise R. *Blakeslee Internet Crimes, Torts and Scams, Investigation and Remedies*, New York: Oxford University Press, Inc., 2010

15. Merges R. P. , Menell P.S., Lemley M.A. (2003). Intellectual Property in the New technological Age. (3rd. Ed.), Aspen Law & Business, 2003
16. Mikelėnas V. Tarptautinės privatinės teisės įvadas naujasis civilinis kodeksas. Vilnius: Justitia, 2001
17. Mizaras V. Tarptautinės privatinės teisės vienodinimo Europos Sąjungoje rezultatai: reglamentai Roma I ir Roma II, Justitia 2008 m. Nr. 4 (70) // <http://www.jbblegal.lt/upload/doc/lt/VytautasM-Justita-200909.pdf>
18. National Research Council Digital Dilemma: Intellectual Property in the Information Age. Washington, DC: National Academy Press, 2000
19. The Daily Star. The Daily Star Edition Cyber law: unresolved issues for Bangladesh, 2004 august 15 // <http://www.thedailystar.net/law/2004/08/03/campaign.htm>
20. Tricia Leigh Gray Minimum Contacts in Cyberspace: The Classic Jurisdiction Analysis in a New Setting // Journal of High Technology Law. 2002, vol 1, no 1 // <http://www.jhtl.org/docs/pdf/tgrayv1n1n.pdf>
21. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. International Institute for the Unification of Private Law Rome, 1994 // <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>
22. WIPO Group of Consultants on the Private International Law Aspects of the Protection of Works and Objects of Related Rights Transmitted through Global Digital Networks (Geneva, December 1998), www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/gcpic/gcpic_2.doc
23. Xalabarder R. Copyright: Choice of Law and Jurisdiction in the Digital Age // Annual Survey of International & Comparative Law. - 2002, vol. 8 // <http://digitalcommons.law.ggu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1067&context=annlsurvey>
24. Zhang M. Party Autonomy in Non-Contractual Obligations: Rome II and Its Impacts on Choice of Law. Seton Hall Review Vol. 39, Iss. 3, 2011 // <http://erepository.law.shu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1022&context=shlr>

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=29193
2. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=207199
3. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=111555
4. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687

5. Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332292
6. Lietuvos Respublikos Konstitucija // <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>
7. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=280580&p_query=&p_tr2=

Tarptautiniai teisės aktai

1. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos 1886 rugsėjo 9 // <http://www.latga.lt/files/Berno-konvencija.pdf>
2. Convention of 1 July 1985 on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition // http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=59
3. Convention of 2 October 1973 on the Law Applicable to Products Liability // http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=84
4. Council Directive 83/183/EEC of 28 March 1983 on tax exemptions applicable to permanent imports from a Member State of the personal property of individuals // http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=Directive&an_doc=1983&nu_doc=183
5. Council Directive 93/83/EEC of 27 September 1993 on the coordination of certain rules concerning copyright and rights related to copyright applicable to satellite broadcasting and cable retransmission 1 str. 2 d. b) p. // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993L0083:EN:HTML>
6. Europos Parlamento ir Tarybos 1995 spalio 24 direktyva dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1995L0046:20031120:LT:PDF>
7. Europos Parlamento ir Tarybos 2002 liepos 12 direktyva dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=36605
8. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0031:LT:HTML>
9. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės, 2007 liepos 10 // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:199:0040:0049:LT:PDF>
10. Europos Tarybos 1950 lapkričio 4 Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19841
11. Statute of the International Court of Justice // <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=2&p3=0> , prisijungimo laikas: 2012-04-10

12. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 44/2001 2000 m. gruodžio 22 d dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo // http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/pdf/oj_112_20010116_lt.pdf ,
prisijungimo laikas: 2012-01-20
13. United States Anti-Counterfeiting Trade Agreement 2011 August 23 // <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/11/st12/st12196.en11.pdf>
14. United States Stop Online Piracy Act 2011 October 26 // <http://judiciary.house.gov/hearings/pdf/112%20HR%203261.pdf>
15. United States Protect IP Act 2011 May 26 // <http://www.govtrack.us/congress/bills/112/s968/text>
16. WIPO autorių teisių sutartis // <http://www.latga.lt/files/PINO-autoriu-teisiu-sutartis.pdf>
17. WIPO Copyright Treaty. Geneva, December 20 1996 m. // http://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/trtdocs_wo033.html
18. WIPO Treaty on Intellectual Property in Respect of Databases. Geneva, 1996 December 20
19. WIPO Universal Copyright Convention of 6 September 1952 // http://www.wipo.int/wipolex/en/other_treaties/text.jsp?file_id=172836

Dvišalės sutartys

1. Lietuvos Respublikos ir Armėnijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose // Valstybės žinios. 2005, Nr. 7 – 187
2. Lietuvos Respublikos ir Azerbaidžano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose // Valstybės žinios. 2002, Nr. 75 – 3210
3. Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose // Valstybės žinios. 1994, Nr. 43 – 779
4. Lietuvos Respublikos ir Kazachstano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose // Valstybės žinios. 1998, Nr. 51 – 1399
5. Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose // Valstybės žinios. 1994, Nr. 14 – 234
6. Lietuvos Respublikos ir Moldovos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose // Valstybės žinios. 1995, Nr. 19 – 440
7. Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose // Valstybės žinios. 1994, Nr. 13 – 296
8. Lietuvos Respublikos ir Turkijos Respublikos teisinio ir teismo bendradarbiavimo komercinėse ir civilinėse bylose sutartis // Valstybės žinios. 1996, Nr. 18 – 464
9. Lietuvos Respublikos ir Ukrainos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose // Valstybės žinios. 1994, Nr. 91 – 1767

10. Lietuvos Respublikos ir Uzbekistano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose // Valstybės žinios. 1997, Nr. 101 -2552

Teismų praktika

1. Appellate Division of the Supreme Court of the State of New York, Second Department 2002 April 15 sprendimas byloje *Moore v. Microsoft Corp.* // http://www.leagle.com/xmlResult.aspx?xmlDoc=2002880293AD2d587_1437.xml&docbase=CS_LWAR2-1986-2006
2. England and Wales Court of Appeal 2006 December 14 sprendimas byloje *Ash v McKennitt*, para 8 // <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2006/1714.html>
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1971 kovo 31 sprendimas byloje *Komisija v. Taryba* // <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=lt&num=C-440/05>
4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1988 rugsėjo 27 sprendimas byloje *Kalfelis v Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst and Co.* // <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=lt&jur=C,T,F&num=189/87&td=ALL>,
prisijungimo laikas: 2012-08-30
5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1995 kovo 7 sprendimas byloje *Fiona Shevill and Others v Presse Alliance SA* // <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=lt&jur=C,T,F&num=68/93&td=ALL>
6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2002 October 1 sprendimas byloje *Verein für Konsumenteninformation v Karl Heinz Henkel* // <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130de91b6f8479e8542e5a774dff330f192af.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4NchyKe0?text=&docid=85974&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1526518>
7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2004 June 10 sprendimas byloje *Rudolf Kronhofer v. Marianne Maier and Others* // http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/gemdoc2004/pdf/Z_en_06.pdf
8. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2009 November 20 sprendimas byloje *Olivier Martinez, Robert Martinez v Société MGN LIMITED* // <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?pro=&lgrc=en&nat=&oqp=&dates=&lg=&language=en&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-278%252F09&td=ALL&pcs=O&avg=&page=1&mat=or&jge=&for=&cid=2756953>
9. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2011 October 25 sprendimas byloje *eDate Advertising* // <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=111742&doclang=EN&mode=&part=1>
10. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Handelskwekerij G. J. Bier BV v. Minesdepotassé d'Alsace SA* // <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=61976CJ0021&lang1=en&type=NOT&ancre=>

11. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1978 m. rugsėjo 6 d. sprendimas byloje *Klass and others v. Germany* // <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57510>
12. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1984 m. rugpjūčio 2 d. sprendimas byloje *Malone v. UK*. // <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57533>
13. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1993 m. lapkričio 23 d. sprendimas byloje *A. v. France*. // <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57848>
14. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. rugpjūčio 24 d. sprendimas byloje *Lambert v. France* // <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58219>
15. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. vasario 16 d. sprendimas byloje *Amann v. Switzerland* // <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58497>
16. High Court of Australia 2002 December 10 sprendimas byloje *Dow Jones & Company, Inc v Gutnick* // [http://www.kentlaw.edu/perritt/courses/civpro/Dow%20Jones%20%20Company%20Inc_%20v%20Gutnick%20%5B2002%5D%20HCA%2056%20\(10%20December%202002\).htm](http://www.kentlaw.edu/perritt/courses/civpro/Dow%20Jones%20%20Company%20Inc_%20v%20Gutnick%20%5B2002%5D%20HCA%2056%20(10%20December%202002).htm)
17. Irish High Court 2010 February 26 sprendimas byloje *Ryanair Ltd. v. Billigfluege.de GmbH* // <http://www.ohod.ie/docs/20100226.pdf>
18. Massachusetts Superior Court, Middlesex County 2001 February 8 sprendimas byloje *Williams v. America Online, Inc.* // <http://www.internetlibrary.com/pdf/Williams-America-Online.pdf>
19. Outer House, Court of Session E.T.M.R. sprendimas byloje *Bonnier Media Limited v. Greg Lloyd Smith and Kestrel Trading Corp.* 2002 July 1 <http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/gemdoc2003/pdf/u-en-34.pdf>
20. Tokyo District Court on December 9th, 2004 sprendimas byloje *Hanrei Jiho* No.1936, para.40 (*Chinese Poem case*)
21. Tokyo Intellectual Property High Court 2008 December 24th sprendimas byloje *North Korean Copyrighted Works*
22. United Kingdom High Court sprendimas byloje *Mecklermedia Corp. v. DC Congress GmbH*, [1998] Ch 40, [1998] 1 All E.R. 148, [1997] 3 W.L.R. 479, [1997] F.S.R. 627 (Ch. 1997)
23. United States Court of Appeals 2002 June 14 sprendimas byloje *Gorman v. Ameritrade Holding Corp.* // <http://law.justia.com/lawsearch?query=Gorman%20v.%20Ameritrade%20Holding%20Corp&dataset=federal-case-law&federal-court-type=appellate-courts>
24. United States Court of Appeals, 2d Circuit 2002 October 1 sprendimas byloje *Specht v. Netscape Commc'n Corp.* http://cyber.law.harvard.edu/stjohns/Specht_v_Netscape.pdf
25. United States Court of Appeals, Ninth Circuit 2001 November 7 sprendimas byloje *Yahoo, Inc. v. La Ligue Contre Le Racisme et L'Antisemitisme* // <http://www.internetlibrary.com/pdf/Yahoo-La-Ligue-Contre-Le-Racisme.pdf>
26. United States District Court, District of California, Southern Division 1999 August 6 sprendimas byloje *Stomp, Inc. v. Neato, LLC* //

- http://www.leagle.com/xmlResult.aspx?xmldoc=1999113561FSupp2d1074_11047.xml&docbase=CSLWAR2-1986-2006
27. United States District Court, District of Oregon 2000 July 11 sprendimas byloje *E.g., Techheads, Inc. v. Desktop Serv. Ctr., Inc* // http://or.findacase.com/research/wfrmDocViewer.aspx/xq/fac.20000711_0000011.DOR.htm/qx
28. United States District Court, Eastern District of Pennsylvania 2007 March 28 sprendimas *E.g., Feldman v. Google, Inc.* // http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/USCOURTS-paed-2_06-cv-02540/pdf/USCOURTS-paed-2_06-cv-02540-0.pdf
29. United States District Court, Eastern District of Virginia, Alexandria Division 1999 May 26 sprendimas byloje *Bochan v. L.aFontaine* // http://www.leagle.com/xmlResult.aspx?xmldoc=199976068FSupp2d692_1701.xml&docbase=CSLWAR2-1986-2006
30. United States District Court, Northern District of California 1998 April 16 sprendimas byloje *Hotmail Corp. v. Van Money Pie* // <http://www.internetlibrary.com/pdf/Hotmail-Van-Money-Pie.pdf>
31. United States District Court, Northern District of Iowa, Cedar Rapids Division 2000 May 9 sprendimas byloje *Ford Motor Co. v. Ford Financial Solutions inc.* // http://www.leagle.com/xmlResult.aspx?xmldoc=20001229103FSupp2d1126_11128.xml&docbase=CSLWAR2-1986-2006
32. United States District Court, Southern District of New York 1997 February 26 sprendimas byloje *Hearst Corporation v. Goldberger* // <http://www.internetlibrary.com/pdf/Hearst-Corp-Goldberger-SDNY.pdf>
33. United States District Court, Western District of Pennsylvania 1997 January 16 sprendimas byloje *Zippo Manufacturing Co. v. Zippo Dot Com, Inc.* // <http://www.internetlibrary.com/pdf/Zippo-Manufacturing-Zip-Dot-Com-WD-Pa.pdf>
34. United States District Court, Western District of Texas 1998 March 25 sprendimas byloje *Thompson v. Handa-Lopez, Inc* http://www.loundy.com/CASES/Thompson_v_Handa-Lopez.html
35. United States Supreme Court 1878 May 13 sprendimas byloje *Pennoyer v. Neff* // <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/95/714/case.html>
36. United States Supreme Court 1957 December 16 sprendimas byloje *McGee v. International Life Insurance Co.* // <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/355/220/case.html>
37. United States Supreme Court 1958 June 23 sprendimas byloje *Hanson v. Denckla* // <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/357/235/case.html>
38. United States Supreme Court 1980 January 21 sprendimas byloje *World-Wide Volkswagen Corp. v. Woodson* // <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=us&vol=444&invol=286>
39. United States Supreme Court 1991 April 17 sprendimas byloje *Carnival Cruise Lines, Inc. v. Shute* // <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/499/585/case.html>

Nutarimai ir nutartys

1. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 3 d. nutartis civ. Byloje *Microsoft korporacija, Symantec Korporacija, BĮ UAB „VTeX“ prieš UAB „Vilpostus“*, Nr. 3K-3-311/2006 m. // <http://www.lat.lt/lt/teismo-nutartys/nutartys-nuo-2006-6bt1.html>
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimas Nr. 290 dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo // Valstybės žinios. 2003, Nr. 24 – 1002 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417544 prisijungimo laikas: 2012-08-03
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (aštuntoji kolegija) 2009 lapkričio 20 nutartis byloje *Olivier Martinez, Robert Martinez v Société MGN LIMITED* // <http://eur-law.eu/LT/2009-m-lapkricio-20-d-Teisingumo-Teismo-astuntoji,398516>

Kita literatūra ir dokumentai

1. American Bar Association [ABA] & International Chamber of Commerce [ICC], Global Internet Jurisdiction: The ABA/ICC Survey (Apr. 2004) // <http://apps.americanbar.org/buslaw/newsletter/0023/materials/js.pdf> , prisijungimo laikas 2012-04-10
2. Avril D. Haines for the Permanent Bureau HCCH Note on the Draft Convention on Jurisdiction and Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters, The Impact of the Internet on the Judgments Project: Thoughts for the Future, Prel. Doc. No. 17 2002 February // http://www.hcch.net/upload/wop/gen_pd17e.pdf
3. Council of the European Union Civil Law european Judicial Cooperation, General Secretariat of the Council // http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/CL_EN_WEB.pdf , prisijungimo laikas: 2012-08-30
4. Europos Parlamento rezoliucija su rekomendacijomis Komisijai dėl Reglamento (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma II) dalinio pakeitimo // <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0200+0+DOC+XML+V0//LT#top>
5. Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose // http://ec.europa.eu/civiljustice/applicable_law/applicable_law_gen_lt.htm
6. Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose Glosarijus // http://ec.europa.eu/civiljustice/glossary/glossary_lt.htm#ApplicLaw
7. Explanatory memorandum to the Proposal for a European Parliament and Council Directive on certain legal aspects of electronic commerce in the internal market, 18 November 1998, COM(1998) 586 final. Commentary to the individual articles, Annex to the Commission proposal

8. Hague Conference on Private International Law Report of meeting No. 3, 2005 // http://www.hcch.net/upload/wop/genaff_pv03e.doc
9. Huber P. Rome II Regulation Pocket Commentary 2011 // http://www.sellier.de/pages/downloads/9783866530927_leseprobe.pdf?code=4a8fb234920bc290ddcb75fd50df852a
10. Internet Corporation for Assigned Names and Numbers www.icann.com
11. Pranešimas dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo įgyvendinimo ir peržiūros (2009/2140(INI)), Europos parlamentas Teisės reikalų komitetas, Pranešėjas: Tadeusz Zwiefka // <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2010-0219+0+DOC+WORD+V0//LT>
12. Projekto „Privatumo ir saugumo lietuviškame internete tyrimas (pirmas etapas)“ dalykinė ataskaita, Vykdytojas Lietuvos kompiuterininkų sąjunga, vadovas dr. Alfredas Otas. Vilnius, 2002 P. 9 // http://politika.osf.lt/inf_visuomene/dokumentai/PrivatumasIrSaugumas/1EtapoAtaskaita.pdf
13. Romos II reglamento projektas // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:244E:0194:0207:LT:PDF>
14. Sauliūnas D. daktaro disertacija „Domenų vardai ir jų teisinė apsauga“, 2007
15. Uniform Computer Information Transactions Act Online // <http://www.ucitaonline.com/>
16. Wagner, Rolf. Hague Year book of International Law. Ein neuer Anlauf zur Vereinheitlichung des IPR für auservertragliche Schuldverhältnisse auf EU – Ebene. EuZW. Hague: Kluwer Law International, 1999
17. WIPO Forum on Private International Law and Intellectual Property (Geneva, January 2001) // http://www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/wipo_pil_01/wipo_pil_01_5.pdf
18. WIPO Group of Consultants on the Private International Law Aspects of the Protection of Works and Objects of Related Rights Transmitted through Global Digital Networks (Geneva, December 1998), www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/gcpic/gcpic_2.doc

Šiupšinskaitė Urtė. Internetiniai deliktai tarptautinėje privatinėje teisėje / Tarptautinės teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovė Lekt. Katažyna Mikša. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2012. – p. 88

Anotacija

Magistro baigiamajame darbe nagrinėti jurisdikcijų kolizijos ir taikytinos teisės tarptautinėje privatinėje teisėje institutai internetinių deliktų apimtyje. Pirmojoje darbo dalyje nagrinėjama deliktų sąvoka, internetinių deliktų išskirtiniai bruožai, šaltiniai bei deliktinės atsakomybės apimtis. Antroji darbo dalis skirta jurisdikcijų kolizijai internetinių deliktų atveju: analizuojamos esamos jurisdikcijų kolizijos taisyklės bei jų pritaikymas internetiniams deliktams, jurisdikcijų kolizijos problemų internetinių deliktų ginčiuose sprendimo variantai bei teismų praktika. Trečiojoje dalyje nagrinėtos taikytinos teisės taisyklės, jų problematika internetinių deliktų ginčiuose bendrai ir kiekvieno delikto atveju atskirai.

Pagrindiniai žodžiai: tarptautinė privatinė teisė, teismų jurisdikcijų kolizija, taikytina teisė, internetiniai deliktai.

Šiupšinskaitė Urtė. Internet delicts in private international law / Master's thesis on International law. Adviser Lect. Katažyna Mikša. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law, 2012. – p. 88

Annotation

This master's thesis analyses the institutes of collision of jurisdictions and law applicable in private international law in the scope of internet delicts. The first part of this thesis analyses the concept of delicts, distinctive features and sources of internet delicts, as well as the scope of delict liability. The second part of this thesis is dedicated to the collision of jurisdictions in the case of internet delicts: it analyses current rules of jurisdiction collision and their application to internet delicts, versions of solving jurisdiction collision problems in the disputes of internet delicts and case law. The third part analyses applicable law rules, their problems in the disputes of internet delicts in general and in separate cases of each delict.

Keywords: private international law, collision of courts' jurisdiction, applicable law, internet delicts.

Šiupšinskaitė Urtė. Internetiniai deliktai tarptautinėje privatinėje teisėje / Tarptautinės teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovė Lekt. Katažyna Mikša. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2012. – p. 88

Santrauka

Internetinių deliktų tarptautinėje privatinėje teisėje tema yra aktuali tiek Lietuvai, tiek ir visam pasauliui, nes plintant ir tobulėjant informacinėms technologijoms vis daugiau tarpusavio santykių perkeliama į internetinę erdvę, kuri dažnai panaudojama ne tik teisėtiems, bet ir neteisėtiems tikslams. Magistro baigiamajame darbe išnagrinėjus egzistuojančius tarptautinius, regioninius bei nacionalinius teisės dokumentus, tarptautinę bei nacionalinę teismų praktiką ir doktriną matoma, kad internetinės erdvės teisinis suregulavimas nėra pakankamas. Internetinėje erdvėje kylantys deliktai turi tam tikrus savo specifinius bruožus, ko pasekoje egzistuojančios tradicinės tarptautinės privatinės teisės normos ne visada yra efektyvios, todėl kyla jurisdikcijų kolizijos bei taikytinos teisės taisyklių pritaikymo internetinei erdvei problema. Teismų ir valstybių praktika rodo, kad linkstama ne prie naujų tarptautinės privatinės teisės taisyklių kūrimo, o prie jau egzistuojančių taisyklių plečiamojo aiškinimo ir tobulinimo, valstybių bendradarbiavimo bei savireguliacijos. Darbo tikslas - išanalizuoti internetių deliktų reglamentavimą ir jo problematiką tarptautinėje privatinėje teisėje. Šiame darbe autorė stengiasi suformuluoti tradicinių normų pritaikymo internetinei erdvei taisykles. Darbe siekiama įrodyti, kad esanti tarptautinės privatinės teisės sistema, reglamentuojanti deliktus, neretai gali būti sėkmingai pritaikyta internetinių deliktų atveju, tačiau nėra pakankama internetinei erdvei sureguliuoti. Tikslas siekiama sprendžiant tokius uždavinius: aptarti internetinių deliktų sampratą tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje bei identifikuoti internetinio delikto specifinius bruožus; apžvelgti tarptautinių bei Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatas, taikomas deliktams apskritai, šių normų pritaikymą internetiniams deliktams, įgyvendinimo problemas bei panaudojimą praktikoje; išanalizuoti teismų praktiką, susijusią su internetiniais deliktais; ištirti internetinių deliktų jurisdikcijų kolizijos bei taikytinos teisės problematiką. Darbe buvo iškelta hipotezė, kad esamų teisės aktų, reglamentuojančių jurisdikcijų kolizijos ir taikytinos teisės klausimą realiaame pasaulyje, nepakanka teismų jurisdikcijos bei taikytinos teisės nustatymui internetinių deliktų atveju. Ši hipotezė, taikant teorinius ir empirinius metodus pasitvirtino.

Summary

The topic of internet delicts in private international law is relevant both in Lithuania and worldwide, because with the expansion and development of information technologies more and more relationships are transferred into web space, which is often used not only for lawful, but also for unlawful ends. After analysing current international, regional and national legal documents, as well as international and national case law and doctrine in this master's thesis, it is evident that legal regulation of web space is insufficient. Delicts occurring in the web space have their own specific features, which means that current traditional rules of private international law are not always effective, therefore collisions of jurisdictions occur and problems of applying applicable law rules with respect to web space arise. Law and state practice shows that it is inclined to explain and improve current rules, encourage the cooperation of countries and implement self-regulation rather than create new rules of private international law. The objective of this thesis is to analyse the regulation of internet delicts and its problems in private international law. The author tries to create regulations governing the application of traditional rules in the web space. This thesis seeks to prove that current system of private international law which regulates delicts can often be successfully applied in the case of internet delicts, however, it is insufficient to regulate the web space. In order to reach the objective, such tasks are tackled: to discuss the concept of internet delicts in international law and the law of the Republic of Lithuania and to identify specific features of internet delicts; to review international legislative provisions and those of the Republic of Lithuania that are applied to delicts in general, the application of these rules to internet delicts, the problems of implementation and usage in practice; to analyse case law associated with internet delicts; to analyse the problems of jurisdiction collision of internet delicts, as well as applicable law. A hypothesis was raised that current legislation regulating the question of jurisdiction collision and applicable law in real world is insufficient for the court jurisdiction and determination of applicable law in the case of internet delicts. After applying theoretical and empirical methods, this hypothesis was confirmed.

1 Priedas

Psichologinis smurtas internete (angl. *Cyber Stalking*) – tai įsiveržimas į asmens privatų gyvenimą. Tai priekabiavimo forma, kuri gali sugriauti asmens gyvenimą, įbauginti asmenį. Bendrai tariant, toks smurtautojas ketina aukai sukelti emocinę baimę. Toks priekabiavimas gali vykti siunčiant elektroninius laiškus, lankantis ir rašant žinutes tuose pačiuose pokalbių kambariuose (angl. *forums*), kuriuose lankosi auka. Toks priekabiavimas gali pasireikšti ir menkinančiais ženklais, neapykantą kurstančiom kalbom.

Internetinis privatumo pažeidimas (angl. *Cyber Breach of Privacy*) – tai elektroninio delikto rūšis, kuri paveikia eilinį žmogų per internetinę erdvę. Pvz.: pavištinamos asmens privačios fotografijos ar informacija apie jį internetinėje erdvėje¹⁸¹.

Forum shopping – tai ieškovo pasirinkimas iš kelių lygiagrečių valstybių teismų jurisdikcijų, siekiant įgyti pranašumą prieš atsakovą. *Forum shopping* nėra neteisėtas, ieškovas tiesiog pasinaudoja savo teise pareikšti ieškinį vienam iš kelių valstybių teismų.

Atsakovas turi galimybę apsiginti nuo *forum shopping* tokiais būdais:

1. prašyti teismo pritaikyti *forum non convenance* (doktrinos esmė – teismas gali atsisakyti nagrinėti bylą, jei mano, kad byla yra nesusijusi su teismo valstybe);
2. jei tai yra sutartiniai santykiai, tai yra galimybė iš anksto susitarti dėl teisingumo;
3. pirmas kreiptis su analogišku ieškiniu į kitos valstybės teismą;
4. kreiptis į teismą su prašymu, kad teismas neleistų ieškovui pateikti ieškinio į tam tikros valstybės teismą.

Domenas (lt. interneto svetainės vardas) – kompiuterio skaitinis interneto protokolo adresas (IP) išreikštas teksto forma. Eugenijus Sabutis teigia, kad „domenas – tai adresas, kurį turi kiekvienas į internetą įjungtas kompiuteris. Naudojantis šiuo adresu patenkama ne tik į tą konkretų kompiuterį, bet ir į konkretų jame sukurtą internetinį puslapį“¹⁸². Domeno vardas paprastai tariant yra nuolatinis nekeičiamas kompiuterio vardas internete, interneto svetainės adresas, kuris fiksuojamas po „www“ su galūne „com“, „org“, „lt“ ir kt. (pvz.: www.delfi.lt). Domenas yra

¹⁸¹ Lakshinath A. and Sridhar M. The laws of Torts. LexisNexis Butterworths 10th Ed., 2007 P.43-46

¹⁸² Sabutis E. Ar pakanka šiuo metu galiojančių pramoninės nuosavybės įstatymų antro lygio adresų srities (domain) reguliavimui internete?. Vytauto Didžiojo Universitetas, Teisės institutas // [?//International Journal of Baltic Law](http://www.internationaljournalofbalticlaw.com). - 2002, Nr. 1 P. 97

unikalus ir daugiau niekas kitas negali naudoti to paties vardo. Domeno vardas taip pat gali būti naudojamas el. pašto adresuose.

El. pašto adresų sąrašai (angl. *mailing lists*) - tai formatas, kuris yra administruojamas centrinio kompiuterio ir leidžia asmenims iš įvairių šalių užsirašyti į jį bei diskutuoti. Tokiuose sąrašuose gali vykti įvairios diskusijos, kurios gali prasidėti teise ir baigtis teisę pažeidžiančiom kalbom. Paprastai šie sąrašai veikia taip, kad bet koks laiškas, išsiųstas iš sąrašo esančio siuntėjo el. pašto adreso yra automatiškai siunčiamas ir kitais el. pašto adresais, kurie yra įregistruoti sąrašo. To pasekoje, asmuo, išsiuntęs tokį elektroninį laišką gali net nežinoti, kad tam tikras asmuo ir jo el. pašto adresas egzistuoja.

Naujienų grupės (angl. *Newsgroups*) – tai diskusijų grupė, sudaryta iš grupės abonementų komentary, kurie yra surūšiuoti į temas. Viskas, ko asmeniui reikia, norint parašyti komentarą yra paprastos programinės įrangos turėjimas, kurią internete galima gauti nemokamai kaip „*shareware*“ (lt. nemokama programa, demo versija).

„**Usenet**“ – tai kolektyvinės naujienų grupės. Apskritai yra apie 14,000 „*Usenet*“ grupių paplitusių tarp milijonų komentatorių, esančių kiekvienoje šalyje, kurioje yra prieiga prie interneto. Kaip galime įsivaizduoti, informacijos apimtis yra milžiniška ir pirmieji skaičiavimai rodo, kad apie 4 mln. straipsnių yra prieinami vienu metu¹⁸³.

WWW Konsorciumas (angl. *World Wide Web Consortium*) – tai tarptautinė bendruomenė, kuri rengia atvirus standartus, siekiant ilgalaikio interneto augimo.

¹⁸³ Edwards L. Law and the Internet – Regulating Cyberspace. Defamation and the Internet: Name Calling in Cyberspace // http://www.law.ed.ac.uk/it&law/c10_main.htm , prisijungimo laikas: 2012 – 09 – 10

2. Priedas

A black and white banner for a Wikipedia blackout protest. On the left, the large 'W' logo is partially visible, with the word 'WIKIPEDIA' written below it in a serif font. The background features a large, stylized 'W' shape. The main text on the right reads: 'Imagine a World Without Free Knowledge'. Below this, a paragraph states: 'For over a decade, we have spent millions of hours building the largest encyclopedia in human history. Right now, the U.S. Congress is considering legislation that could fatally damage the free and open Internet. For 24 hours, to raise awareness, we are blacking out Wikipedia. [Learn more.](#)'. Further down, it says 'Contact your representatives.' followed by a form: 'Your ZIP code: '. At the bottom right, it says 'Done? Tell the world!' with icons for Facebook, Google+, and Twitter.

Imagine a World
Without Free Knowledge

For over a decade, we have spent millions of hours building the largest encyclopedia in human history. Right now, the U.S. Congress is considering legislation that could fatally damage the free and open Internet. For 24 hours, to raise awareness, we are blacking out Wikipedia. [Learn more.](#)

Contact your representatives.

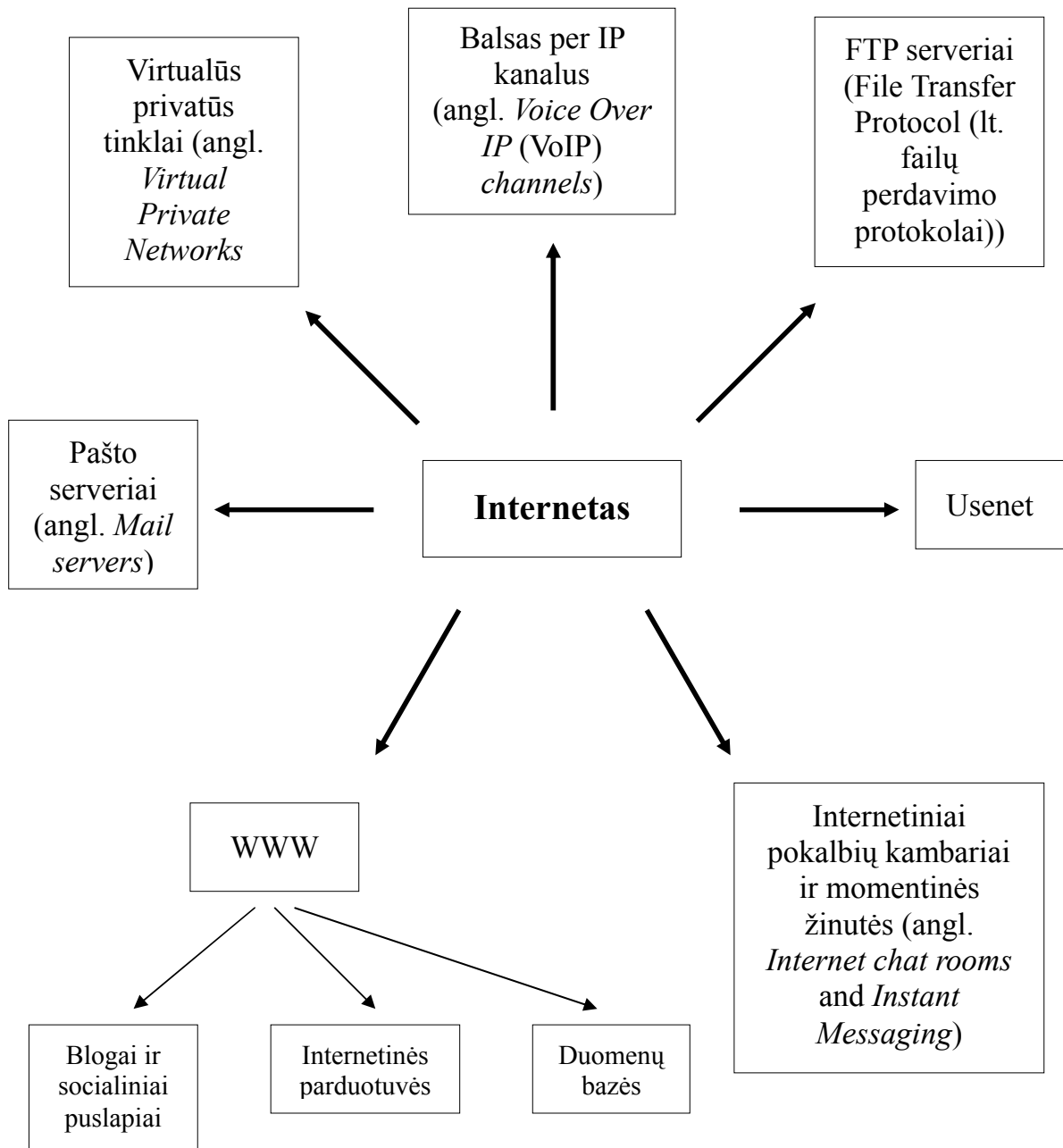
Your ZIP code:

Done? Tell the world!

[f](#) [g+](#) [t](#)

3. Priedas

Interneto sandara

4. Priedas

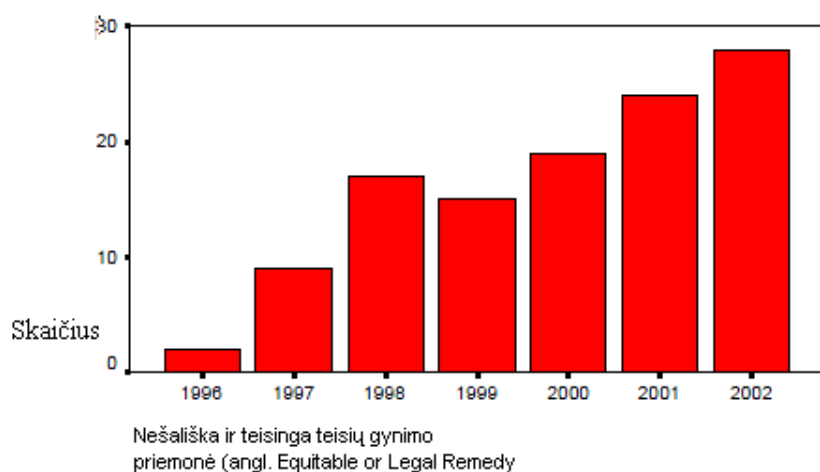
Nagrinėjamos temos aktualumui ir problematikai atskleisti yra įdomu peržvelgti ir negausią statistiką būtent internetinių deliktų klausimais. Deja, internetinių deliktų tema dar nėra gausiai plėtojama, todėl statistiką pateikia tik JAV, o naujausia pateikta statistika yra iki 2002 m.

Pirmiausia turbūt reikėtų pradėti nuo bendrosios bylų dėl internetinių deliktų statistikos. Taigi, reikėtų paanalizuoti kiek buvo sėkmingai išspręstų internetinių deliktų bylų per visą laikotarpį iki 2002 m. Čia reikėtų paminėti tai, kad pirmosios tokios sėkmingos bylos buvo iškeltos 1992 m. Kaip teigia Southern California Interdisciplinary Law Journal pateikta statistika¹⁸⁴, minėtu laikotarpiu visoje šalyje buvo iškelta tik 114 bylų, kurios buvo išspręstos ieškovo naudai. Iš 4.1 paveikslėlyje pateiktos informacijos matome, kad ieškovo naudai išsprendžiamų bylų kiekis vis didėja, tačiau jis vis dar neatitinka tikrovės, nes įvykdomų deliktų internete skaičius net nesilygina su sėkmingų bylų skaičiumi.

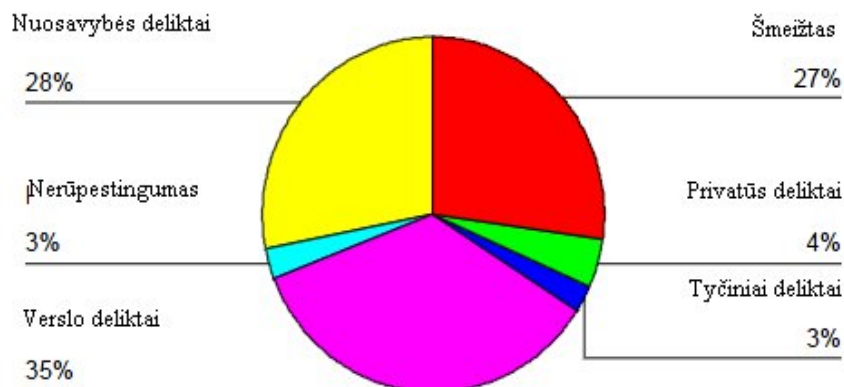
Pamačius, koks yra menkas iškeltų bylų skaičius, reikėtų peržvelgti ir dėl kokių deliktų tokios bylos buvo iškeltos, kokios rūšies deliktai dažniausiai pasitaiko internetinėje erdvėje. Taigi, 4.2 paveikslėlyje matome, jog daugiausiai, iš minėtų 114, iškelta bylų dėl verslo deliktų (kaip jau minėjome darbe, tokie deliktai yra dažniausiai pateikiami spręsti teismui, nes padaroma didelė žala verslui). Tokių bylų yra 35 % (40 bylų). Toliau seka su nuosavybe susiję deliktai (įskaitant ir kilnojamą turtą) – 28 % (32 bylos), šmeižto bylos - 27 % (31 byla), privatūs deliktai - 4% bei nerūpestingumas ir įvairūs tyčiniai deliktai po 3 %. Kaip matome, nebuvo nei vieno atvejo, kad byla būtų iškelta dėl griežtos atsakomybės delikto.

Kaip bebūtų keista, nors ir pamatėme, kad daugiausiai iškeliama verslo bylų, tačiau ieškovais dažniausiai būna individualūs asmenys, t.y. iš minėtų 114 bylų 39 % (44 bylos) (žr. 4.3 paveikslėlį), iš kurių daugiausiai šmeižto, su užimtumu susijusios ir kišimosi į privatų gyvenimą bylos, o atsakovais – mažos korporacijos ir internetiniai puslapiai (54 % - 61 byla) (žr. 4.4 paveikslėlį). Toliau, po individualių asmenų kaip ieškovų, seka nacionalinės ir tarptautinės korporacijos (24 %, 27 bylos), vidutinio ir mažo dydžio korporacijos bei internetiniai puslapiai dalinasi po 18 % (atitinkamai 21 byla ir 20 bylų) ir galiausiai, tik 2 % (2 bylos) priklauso kitoms, tokioms kaip ne pelno siekiančios, organizacijoms.

¹⁸⁴ Michael L. Rustad & Thomas H. Koenig „Cybertorts and Legal Lag: an Empirical Analysis“; Southern California Interdisciplinary Law Journal, Vol. 13:1, P. 86

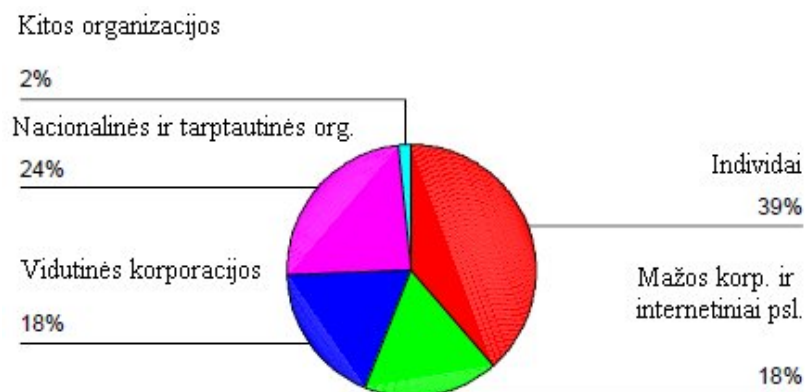
4.1 pav.: sėkmingos internetinių deliktų bylos 1996 m. – 2002 m. laikotarpiu¹⁸⁵

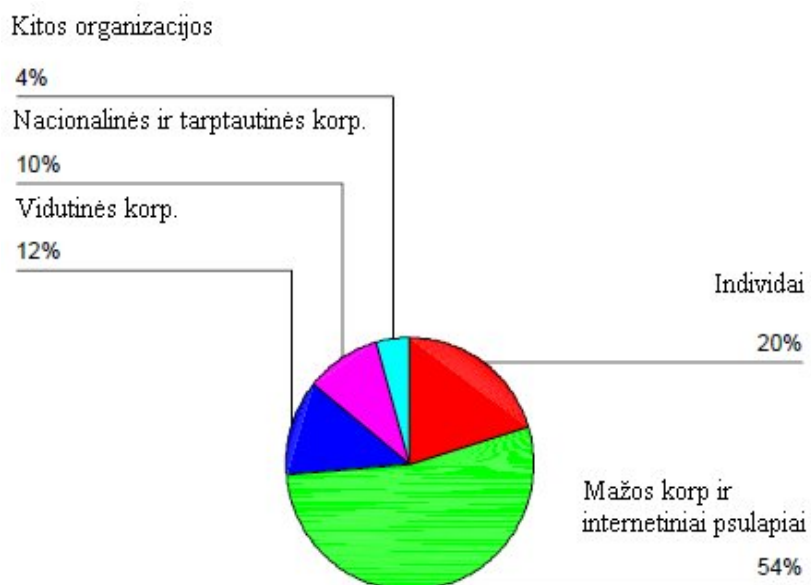
4.2 pav.: Konkrečių deliktų skaičius¹⁸⁶

¹⁸⁵ Michael L. Rustad & Thomas H. Koenig „Cybertorts and Legal Lag: an Empirical Analysis“; Southern California Interdisciplinary Law Journal, Vol. 13:1, P. 86

¹⁸⁶ Ibid., P. 92

4.3 pav.: ieškovų rūšys¹⁸⁷

4.4 pav.: atsakovų rūšys¹⁸⁸

¹⁸⁷ Ibid., P. 98

¹⁸⁸ Ibid., P. 100